

בצרון

ירחון למדע, לספרות ולבעיות הזמן

נוסד על-ידי חיים טשרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

העורכים: נחום גלאצר (עורך-תורם), צבי זולפסון, שמעון חלקין

חיים ליף — חבר המערכת

מנהל המערכת: משה טשרנוביץ

חוברת ו' (266)

סיוניתמוז, תשכ"ז

שנה כ"ח (כרך נ"ו)

ה ת ו כ ן

- 53 מלחמת הקיום של ישראל . . . . . י. מישאל
- 61 שבנו לקרית חנה דוד (גאולת ירושלים העתיקה) . . . . . א. ר. מלאכי
- 67 רמזורים . . . . . אליעזר שטינמן
- 71 מלחמת המופתי ביהודים (לכבוש ירושלים העתיקה) . . . . . חביב כנען
- 79 כסימן הפזם והגשם (שיר) . . . . . גבריאל פרייל
- 79 בית הכנסת הישן בניופורט (שיר) . . . . . אליעזר ד. פרידלנד
- 80 לילה: מראות-הוף (שיר) . . . . . יצחק פינקל
- ימים גדולים בארץ אבות (פרשת הימים בראי הספרות העתית) . . . . . 81 אבשלום
- דייג עברי (כעין פזמון-מהתלה) . . . . . 85 שניאור זלמן אש
- מחודש לחודש . . . . . 86 י. ע.
- על הנסים ועל הגבורות: א. "תקופה חדשה באה עלינו" — מ. מיוזלש ב. "ירושלים הפדויה" . . . . . י. ד. אברמסקי ג. ירושלים — "שלימה ובלתי מכותרת" — גליה אגמון ד. "למות או לכבוש את ההר" — אהרן צבי פרופס 89
- פסיפס ישראלי . . . . . 91 י. רמגל
- הערבות והברי בקורת:
- (א) י. ד. ברקוביץ — שודש ונכר
- 94 (א) קווים לנשאי יצירתו) . . . . . חיים ליף
- 97 (ב) "עברית שומפת" לד"ר פלמיאל בירנבוים מנחם ג. גלן
- 100 . . . . . ידיעות

" בצרון "

1141 כרדוויי

ניו-יורק

BITZARON

THE HEBREW MONTHLY OF AMERICA

Founded by CHAIM TCHERNOWITZ (RAV TZAIR)

Editors: NAHUM GLATZER (Contributing Editor)

HARRY WOLFSON, SIMON HALKIN (S. Israel)

HAYIM LEAF, Associate Editor

Executive Editor: MAURICE E. CHERNOWITZ

Twenty-Eighth Year of Publication

Vol. LVI   SIVAN-TAMUZ, 5727 (May-June, 1967)   No. 6 (266)

19th ANNIVERSARY — SALUTE TO ISRAEL ISSUE

C O N T E N T S :

Israel's War of Survival	<i>I. Mishael</i>	53
Return to the Jerusalem of Old	<i>A. R. Malachi</i>	61
Reflections	<i>Eliezer Steinman</i>	67
The Mufti's War on the Jews	<i>H. Kanaan</i>	71
Appeasement and Rain (Poem)	<i>Gabriel Preil</i>	79
Synagogue at Newport (Poem)	<i>Leonard D. Friedland</i>	79
Nightscape (Poem)	<i>Irving J. Finkel</i>	80
Momentous Days in Israel — Comments and Excerpts	<i>Avshalom</i>	81
Hebrew Fisherman — Humoresque	<i>Sol Ash</i>	85
The Month In Review	<i>I. Ayin</i>	86
Correspondence From Israel		89
Israeli Kaleidoscope	<i>Y. Rammgal</i>	91
EVALUATIONS AND BOOK REVIEWS:		
(a) J. D. Berkowitz — An Evaluation	<i>Hayim Leaf</i>	94
(b) Fluent Hebrew by Paltiel Birnbaum	<i>Menachem M. Glenn</i>	97
News and Events		100

BITZARON
1141 Broadway
NEW YORK
MU 6-7680

בַּעֲרוֹן

נופר על-ידי חיים פשרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

שנה כ"ח (כרך נ"ו) סיון-תמוז, תשכ"ז חוברת ו' (266)

מלחמת הקיום של ישראל

מאת י. מישאל

כמה צדדים שווים בין מלחמת 1948 ובין מלחמת 1967 של ישראל; כאז כן עתה עמדה מדינת ישראל במערכה בודדה לנפשה ובעל בריתה המסור והנאמן היה עם ישראל בתפוצותיו. כאז כן עתה כפה האויב את המלחמה על ישראל, וכאז כן עתה היו כל מדינות ערב מאוחדות מראשית המלחמה באיבתן ובתוקפנותן כלפי מדינת היהודים. כאז כן עתה נתגלה ארגון האו"ם ברפיונו ובאולת ידו. כאז כן עתה נלחם צה"ל בגבורה וחולל נפלאות בכל החזיתות, עם שלא שש לקרב ולא יצא למערכה אלא מתוך אותה הכרה עמוקה של „אין ברירה“, שכן זוהי מלחמת הקיום של ישראל וממנה תוצאות לגורל חיי האומה והפרט כאחד.

רודנה של מצרים, שלא ישתחרר כנראה משגעון הגדלות עד יום מותו, החליט משום מה כי זוהי השעה הנכונה להתגרות מלחמה במדינת ישראל ומי יאמר לו מה יעשה? השאלה: מה גרם לו, לנאצר, לשנות את לוח הזמנים שלו — לא תיפתר אלא ברבות הימים. ייתכן שגרם לכך החשש שמא תקדימנו מדינת ישראל ותצטייד עוד לפניו בנשק אטומי, וייתכן שגרמה לכך הידידות היתרה שהשפיעה עליו ברית המועצות. דבר אחד ברור ומחזור לנו: בלי עידודה של ברית המועצות, שזירזה אותו כנראה להיחלץ לעזרת סוריה — לא היה הסכם-ההגנה של נאצר עם הסורים אלא נייר לצור על פי צלוחית בלבד. אפשר בהחלט להסכים לדעת הסינאטור ו. ג'. פולברייט, כי נשיא מצרים לא היה שולח גייסותיו לגבול סיני בלי הבטחה מוקדמת מאת ברית המועצות, כי „תעמוד לימינו“.

כמה סימנים מעידים שברית המועצות מעוניינת כעת בסיבוך העניינים

במזרח התיכון ושואפת להשיג נצחון דיפלומאטי ויוקרה מדינית בדרך זו. ההנחה הרוסית היא, כנראה, שכל שיסתבכו העניינים במזרח התיכון כן יכבד על ארצות הברית לנהל את המלחמה בדרום ווייטנאם. על כן אפשר לדבר על „פעולת הסחה“, אם לא על פתיחת „חזית שנייה“ לאמריקנים במזרח התיכון, כנגד החזית הראשונה — במזרח הרחוק. והלא המזרח התיכון חשוב לה, לאמריקה, לא פחות ואף יותר מהמזרח הרחוק, כפי שהתבטא הסינאטור סיימינגטון, ורבים הסבורים כאן כמותו.

עם זאת אין לומר שהאמת היתה נעדרת מדברי קוסיגין באיגרת-התשובה שלו לנשיא ג'ונסון, כי „אין ברית המועצות מעוניינת במלחמה במזרח התיכון“. אפשר ואפשר שאין ברית המועצות מעוניינת במלחמה דווקא, ובוודאי שלא נתכוונה לקחת חלק בה, אבל השגת נצחון לערבים ויוקרה לעצמה כפטרונם — אדרבא ואדרבא. והנה, בשבועיים הראשונים למשבר נראים היו פני הדברים כאילו עלה חפצה בידה: על ידי תמיכתה בנאצר ועל ידי האיום האפשרי ב„ויטו“ במועצת הבטחון השיגה ברית המועצות את אשר זממה בלי שיגיעו הדברים לידי עימות ממש עם ארצות הברית ועם השייטת הששית של הצי האמריקני. אפילו משלוח 10 אניות המלחמה והצוללות הרוסיות דרך מצרי הדארדאנלים לא בא, בעיקרו של דבר, לשם עשיית רושם על אמריקה אלא על הערבים, ומבחינה זו ודאי שהשיג מטרתו והגביר שחצנותם עד אין קץ.

הדן גרומיקו עם נאצר, בשעת ביקורו בקאהיר במאסר שערב, בפניו כוח האו"ם מקו הגבול של רצועת עזה? — אין דבר זה ניתן להיקבע בוודאות. אבל זוהי הנחה המתקבלת על הדעת. כן מתקבל על הדעת, שביקורו של קוסיגין בקאהיר אשתקד בלוית אדמירל גורצ'אקוב לא עבר בלי דיון על יחסי הכוחות הימיים והיבשתיים באיזור. ולא בכדי השמיע זה לא כבר ברוינייב, בוועידה הבינלאומית של המפלגות הקומוניסטיות שנתכנסה בצ'כוסלובקיה, את התביעה „להרחקת השייטת הששית של הצי האמריקני מהים התיכון“. רבים לא הבינו אז את הרמז ואף אחד ממשתתפי הוועידה האחרים לא חזר על תביעה זו באותה ועידה. היתה זו קריאה שקדמה לפעולת נאצר, ראש סוכניה ועושי דברה של רוסיה במזרח התיכון.

ההחלטה הסובייטית לעודד את נאצר לערוך את מרבית צבאו בגבול מדבר סיני וישראל התבססה כאמור על ההנחה, כי אמריקה תהסס להסתבך במישרין בסכסוך כלשהו במזרח התיכון שעה שהיא טרודה ומטורדת במלחמת וייטנאם. ואמנם, כשהגיעו לכאן ידיעות ראשונות על המשבר שפרץ, היו כמעט כל ראשי המדינה וחברי שני הבתים המחוקקים מאוחדים בדעה, כי אל לה לאמריקה להיכנס יחדיה לסכסוך זה אלא עליה לפעול במסגרת רב-צדדית, תוך שיתוף עם מדינות אחרות, ובמידת האפשר — במסגרת או"ם. אך דא עקא שכבוד האו"ם הוא כעת בשפל המדרגה, בפרט אחרי המישגה הקשה ששגה המזכיר הכללי אורתאנט, שנחפו להיכנע לתביעת נאצר והורה להוציא מיד את חיל או"ם מקו הגבול המצרי-ישראלי ומשארם אל שייך, מבלי לשאול לדעתה ולבקש הסכמתה של האסיפה הכללית לצעד זה.

לכן לא היסט נאצר להכריז, אחרי תפיסת שארם-אל-שייך, כי הוא מחדש את ההסגר הימי על ישראל במפרץ עקבה (הוא מפרץ שלמה) ובמיצר טיראן. לשם כך לא היתה נחוצה לנאצר התחייבות רשמית מצד הרוסים לתמוך בהסגר הימי שעליו הכריז. ואמנם, בשעה ששורות אלה נכתבות עדיין לא שמענו על תמיכה סובייטית רשמית בהסגר המצרי («לאו דווקא» — השיב קוסיגין בתשובה לשאלה בעניין זה). אולם, העובדה שברית המועצות התייצבה לצד הערבים בזירה הבינלאומית וסילפה ביודעים את המגמות והכוונות של ישראל מיסודן בחזרה על הבודותה, כי צה"ל זומם לפלוש לסוריה, תוך התעלמות מעובדות ומהכרזות ברורות — הספיקה לו לנאצר. הוא יכול היה תוך כדי כך להופיע כ«שומר שלום» בהודיעו סמוך להכרזת ההסגר, כי הוא לא יפתח במלחמה אלא אם יותקף על ידי ישראל. ממשלת ישראל קבעה והכריזה לא פעם, כי חידוש ההסגר הימי על ידי נאצר במפרץ שלמה יהווה «עילה למלחמה». אבל נאצר קיווה לנצח במלחמת עצבים נגד ישראל, בהוציאו את היוזמה הדיפלומטית והצבאית מידה תוך איומים, שאם תתקוף ישראל — «תהא זו הודמנות להשמדה» כפי שהכריז בוועידת האיגודים המקצועיים הערביים, ב־27 במאי ש.ז., ואמנם, בשבועיים הראשונים להסגר הימי ולמצור ששם נאצר על ישראל לא היה בישראל ובעולם מי שיוכל להטיל ספק בדבר, כי אחת היא המטרה של הרוזן המצרי, והיא מטרת כל עושי דברו, עם שוקיירי בתוכם: מלחמת השמד! («עם גמר המלחמה», הסביר שוקיירי בקריצת עין, «לא תהיה שאלת יהודים בפלשתינה, כי לא יישארו בחיים הרבה יהודים...») שוקיירי אמר זאת לאחר שזכה לשוב לרבת-עמון כאורח רצוי ולפתוח מחדש את משרד «הארגון לשיחרור פלשתינה», משום שחלשה דעתו של חוסיין והוא נזדרז וחתם על הסכם-הגנה עם נאצר. נכדו של המלך עבדאללה שנקרא קודם בקאהיר «בוגד» ו«עבד נרצע לאימפריאליזם» נעשה פתאום «אח יקר» ו«הוד מלכותו» בקילוסיו וחיבוקיו של נאצר. התפתחות זו שהיתה צפויה בירושלים, ואם גם לא בואשינגטון, הוסיפה בעיות על בעיותיה של ישראל. יתר על כן, בראש הצבא הירדני הועמד מפקד מצרי והתכנית של כיתור ישראל משלושה צדדים נראתה כאילו נתמששה והיתה לעובדה. במוסקבה סברו, כנראה, כי «מלחמת העצבים» שפתח בה נאצר כלפי ישראל, עם שהרחיק לכת בכרכו בה את הכרזת ההסגר הימי על מפרץ שלמה, סופה להסתיים בנצחון מהיר בלי מלחמה ממש. העניין נראה לרוסים קרוב לשכר ורחוק מהפסד, והם הודיעו על משלוח תיגבורת ימית (10 אניות וצוללות) לים התיכון. הם ידעו יפה, כי גם כוחם הימי המתוגבר (20 אניות מלחמה וצוללות) אינו שקול כנגד השייטת הששית של הצי האמריקני (60 אניות מלחמה וצוללות ושתי נושאות אווירונים). אבל הנחתם היתה, כי בעזרת הסתה שלוחת רסן נגד ישראל, תמיכה דיפלומטית בנאצר ומיפגני-ראווה של אניות הצי הסובייטי יטילו מרותם על המזרח הקרוב כולו בלי מלחמה, ואם יגיעו הדברים לידי התנגשות מזוינת וישראל תנחל תבוסה מכוחו של הנשק והציוד הסובייטי — מה טוב. בכל אופן: מעולם לא הבטיחה מוסקבה לנאצר להגן על צבאו, כל עוד אין אמריקה מתערבת בסכסוך המזויין באורח פעיל! «נייטרליזציה של הכוח האמריקני — זה ורק זה בלבד הובטח לנאצר מראש, אך לא התערבות רוסית

לצד מצרים נגד ישראל בלבד" — כך הסביר דיפלומאט סובייטי לעורכו של „גובל אובסרוואטר“ הפריסאי.

עמדתה של ממשלת דה-גול בשבועות הראשונים למשבר המזרח התיכון — היה בה משום אכזבה קשה לישראל. כשנתחוויר לגנרל דה-גול, שאין בדעת רוסיה לקבל את הצעתו על כינוס ועידת „ארבעת הגדולים“ לדיון במשבר החודש (לרגל ההתרחקות מאמריקה עקב סכסוך זייטנאם) התעטף במעיל הגייטראליות והודיע על סירובו לחתום על הצהרת המערב בדבר חופש השייט במפרץ שלמה. גרמו לכך יחסו השלילי לכל יוזמה אמריקנית או בריטית והרצון לשמור על עמדת-ביניים, שתאפשר לו אח"כ לפשר בין הצדדים. כמה היתה עמדה זו שונה מעמדת צרפת בשנת 1956, בשעה שהיתה צרפת בעלת-בריתה הראשית של ישראל! דה-גול אף איים, שכל הפותח במעשי איבה לא יוכה לעידוד או לתמיכה מצד צרפת. האיום פורש בפאריס כאזהרה המכוונת בעיקר לישראל, תוך התעלמות מהערובות שניתנו על ידי צרפת לישראל בעניין חופש השייט במפרץ שלמה, ואולי — דווקא בעטיין של וערובות אלה. השמירה על גייטראליות שלא להזיק למדיניות הידירות עם עמי ערב (מדיניות שפתח בה דה-גול לאחר פתרון בעיית אלג'יריה) והמגמה להחזיר את השפעת צרפת למזרח התיכון — מיילאו שתייהן תפקיד נכבד בעמדת דה-גול, שלא הלמה את יחסו של רוב הציבור המתקדם בצרפת. ציבור זה, ובכללו הפילוסוף ז'. פ. סארטר, נטה בגלוי לצד ישראל והתריע על העול הנעשה לישראל. משאל גאלופ שנערך בצרפת בימי המשבר הראשונים הוכיח, כי 58% מהנשאלים תומכים בישראל ורוצים בנצחונה ותומכי הערבים הם רק 2%. אך עובדה זו לא מנעה בעד דה-גול מלהכריז, עם פרוץ פעולות האיבה, על „אמבארגו“ (איסור משלוח נשק) שחל על כל ארצות המזרח התיכון. מכיוון שארצות ערב אינן קונות נשק מצרפת כלל, הרי הנפגע היחיד כתוצאה ממדיניות זו היתה ישראל. גנרל דה-גול היה משוכנע כי בכל אלה הוא מכשיר עצמו להיות מפשר ומתווך הן בין ארה"ב וברח"מ והן בין ישראל וערב. ממשלתו אף נודרה לתמוך בתביעת מוסקבה לכנס את עצרת האו"ם הכללית לדיון במשבר המזרח-תיכוני.

אפשר שעמדה זו של דה-גול היא שגרמה לו, לקוסיגין, שיתקשר במישרין, דרך ה„טלטייפ“, ביום הראשון למלחמה (5 ביוני) לא לבד עם הנשיא ג'ונסון, אלא גם עם דה-גול. דבר ההתקשרות עם דה-גול פורסם בפאריס מיד, בלי לעורר רוגז במוסקבה על הפירסום. ואילו פירסום דבר ההתקשרות עם הנשיא ג'ונסון בואשניגטון היה למורת רוחם של הרוסים, שחששו לניצול הדבר על ידי תעמולת פקין. לדעת מוסקבה יש להעלים הידברות כלשהי עם אמריקה וזהות אינטרסים (של שמירה על השלום) אפילו כשהן קיימות. אמנם, במשך יום-יומים ניצחה זהות האינטרסים הזאת, ומועצת הבטחון קיבלה החלטה פה אחד על הפוגה, בפרט שהדיעות מהחזית המצרית הניעו את הרוסים לחשוש לתבוסה כבדה של נאצר. ה„פוליטביורו“ החליט איפוא להקדים רפואה למכות מצרים ולהסכים לנוסח ההחלטה האמריקני, בלי לדרוש נסיגה ישראלית אל העמדות הראשונות. היתה זו „אידיליה“ לשעה, שהוכיחה, כי הסכם בין שני הגדולים עשוי להביא לידי סילוקו של המשבר כולו אילו היה זה הסכם מקיף ובר-קיימא.

אולם „אידיליה“ זו בין שני הגדולים היתה קיצרת מועד, לדאבון הלב. מצריים סירבה תחילה להסכים להפוגה למרות הלחץ הרוסי (חוסין מלך הירדן היה ראשון לנענים לקריאה, מעוצם המכה אשר הוכה) ובינתיים הלך צה"ל הלך והתקדם במהירות לעבר תעלת סואץ. בבירות ערב פשטה התלונה המרה, כי ברית המועצות „עזבה את הערבים לגורלם“. הלחץ על מוסקבה גרם לדיפלומאטיה הסובייטית לצאת להגנת הערבים, ולו גם הגנה מילולית בלבד. שוב החל פדורנקו לתבוע במועצת הבטחון, כי הישראלים ייסוגו מהשטחים שכבשו, ולא היסט מלהשתמש בלשון שאינה דיפלומאטית כל עיקר, בכנותו את הישראלים „תוקפנים היטלראים“. בהתנהגות מבישה זו אמר נציג ברית המועצות לכפר על חוסר המעש מצד הרוסים. נציג בולגריה באו"ם שיתף עצמו בהתקפה על ישראל במועצת הבטחון. הפולמוס בין ארתור גולדברג ופידורנקו הגיע לתריפות מיוחדת, כשנוכח הנציג הרוסי, שאין בדעת ארה"ב לתמוך בהצעת החלטה המגנה את ישראל כ„תוקפנית“ ומצווה עליה לפנות את השטחים שנכבשו. תביעה זו נעשתה חשובה במיוחד לרוסים ביום הרביעי למערכה, כשהסורים פתחו באש תותחים על 16 ישובים ישראליים בצפון, וצה"ל כבש את האיזור ההררי שממנו באו ההתקפות על יישובי הצפון. נציגי סוריה ורוסיה במועצת הבטחון, שחששו לכיבוש דמשק, לא נתנו אימון בהודעה הישראלית, שאין כל כוונה כזאת מצד ישראל. בו בזמן הודיעה מוסקבה על התיעצות דחופה עם ראשי תגוש המזרחי באירופה, שכללה גם את טיטו שליט יוגוסלאוויה, ושבה הוחלט על „נקיטת צעדי עונשין נגד ישראל“ אם לא תציית לצו ההפוגה ולא תיסוג מן השטחים הכבושים. רוסיה היתה ראשונה להודיע על ניתוק יחסים דיפלומטיים עם ישראל ובעקבותיה הלכו בולגריה, צ'כוסלובקיה, הונגריה, פולין ויוגוסלביה. רק רומניה הסתייגה במפורש מהחלטת האיום בעונשין של תגוש המזרחי ולא ניתקה יחסיה עם ישראל. כידוע חתמה רומניה על הסכם מסחרי מקיף עם ישראל, הכולל גם חילופי ידע, ומנהיגה צ'אושקו חלק על הקו הסובייטי בכללותו.

עם זאת יש לזכור, כי במשבר הנוכחי, שלא כבימי משבר סואץ בשנת 1956, נמנעה ברית המועצות מלאיים בטיילים. מנהיגיה אף נזהרו לא ליפול בפח שטמן להם נאצר ביום השני לפעולות האיבה, כשניסה לסבך את הרוסים במלחמה על ידי הפרחת ידיעות שווא, כי מטוסים בריטיים ואמריקניים סייעו לחיל האוויר הישראלי להשיג עליונות באויר, וכי כאן טמון סוד כשלונותיו של צבא מצריים. אגב, על האשמה זו חזר נאצר גם בנאום ההתפטרות המדומה (מ' קמוצה) שלו, התפטרות שלא נתממשה, הואיל והאסיפה הלאומית המצרית, שחבריה מונו כולם בהסכמתו, „ביקשה ממנו במפגיע לבטל התפטרותו“. גם הדיפלומאטים הסובייטיים הפצירו בו כנראה והבטיחו מה שהבטיחו, בתנאי שלא ימסור את השלטון לידי סגנו, זכריה מזהידין, הנחשב כמתון ממנו וכוונה למערב. בין כך ובין כך הסתפק נאצר בפיטורי 11 גנרלים, ובכללם ידידו ורעו המצביא האכים עמר, וחזר לתפקידו ולמשימתו החדשה-ישנה: הסתה נגד ישראל וכינוס ועידת פיסגה ערבית. (חסאן מלך מארוקו הגיב, שאין טעם לכנס ועידה כזאת וכי ועידת שריי-חוץ תהא מספקת). לדעת נאצר יש בידו שני אמצעים יעילים לפעולה „נגד האויב ועוזריו“, מלבד הסיוע הסובייטי בנשק ובהתערבות דיפלומאטית: הפסקת

משלוחי הנפט לבריטניה ולארצות הברית והסימת תעלת סואץ. בשני אלה הוא אומר לכפות רצונו על המערב, לעמוד לימינו בעניין תביעת הנסיגה מישראל. בינתיים ניתקו ארצות ערב «הפרוגרסיביות» כביכול את יחסיהן עם ארצות הברית ובריטניה. (אמנם, היחסים עם בריטניה כבר נותקו לפני 18 חודש, בשל עניין רודיזיה, ועדיין לא נתחדשו). תעלת סואץ נחסמה למרות מחאות מעצמות המערב ונתיני ארה"ב ובריטניה נתבקשו לצאת ממצרים ומרוב ארצות ערב האחרות. כוויית הפסיקה לשעה את משלוחי הנפט שלה לבריטניה ולארה"ב (החלק הארי היה הולך לבריטניה), וגם אלג'יריה פירסמה הודעה על הפסקת משלוחי הנפט לשתיקה, הודעה הפגנתית גרידא, כי ארה"ב ובריטניה אינן לקוחותיה של אלג'יריה ואילו צרפת, הלקוח הראשי, זכתה לשבחים מפיו של בומדיין על נייטרליותה בסכסוך. בועידת שרי החוץ הערביים בכוויית נתברר עד מהרה כי אין אחדות דעות בקרב הערבים בעניין הנפט ובעניין החרמת המערב כאחד. ארצות-הנפט סירבו להפסיק הורמתו ואילו תובעי הפסקת המשלוחים — מצרים וסוריה — אין כוחן אלא בפה.

בדרך כלל התבלט חוארי בומדיין, נשיא אלג'יריה, כקיצוני מגאצר בתביעותיו. הוא הביע אכזבה מאופייה של התמיכה הרוסית, וטס למוסקבה לתבוע פעולות יותר נמרצות. אחת התוצאות של ביקורו ושל הלחץ הסיני-ערבי היתה, כנראה, החלטת קוסיגין לבוא לג'ורק לשיבת חירום של העצרת הכללית, ולריב את ריב הערבים. במועצת הבטחון לא קיבלה הצעת ההחלטה הסובייטית את 9 הקולות הדרושים, ולא היה צורך לארה"ב להשתמש ב"ויטו" לביטולה. בהצעת ההחלטה שנכשלה גונתה ישראל כתוקפנית ונתבעה לפנות מיד את שטחי הכיבוש. כשלושן זה אילץ את הרוסים לדרוש כינוס העצרת הכללית. בו בזמן הודיעה לונדון, כי לפי ידיעות שבידיה ממשיכה ברית המועצות לשלוח נשק וציוד לארצות ערב, כדי למלא מקום הנשק והמטוסים שהושמדו בהתקפת הבזק הישראלית. גם סוריה הוסיפה לקבל נשק מאותו מקור. היתה זו הסיבה שבעטייה החליטה ממשלת וילסון, שלא להפסיק את משלוחי הנשק למזרח התיכון, כל עוד אין ברית המועצות מסכימה לנהוג כך. מוסקבה השיבה בשלילה לפנייה בריטית בנידון זה.

מה היתה הגישה האמריקנית הרשמית לכל אלה? — יום לפני פרוץ המלחמה דובר בואשינגטון על האפשרות, כי סגן הנשיא האמפרי יטוס לקאהיר לשם שיחות עם נאצר, כהצעת הנשיא ג'ונסון לנאצר, שהעדיף אפשרות אחרת (כי סגן-הנשיא שלו, זכריה מוהדין, יבוא עם פמליה תוך יומיים לואשינגטון לשם מו"מ). התכנית נתבטלה ממילא עם פרוץ מלחמת סיני. אבל מזכירות המדינה פירסמה אותו יום (5 ביוני) הודעה על הסתייגות מהסכסוך הצבאי שפרץ ועל «נייטרליות בדיבור, במחשבה ובמעשה». אמנם בו ביום בא תיקון לגירסה זו מן «הבית הלבן» תוך הטעמה, כי «יש לה, לאמריקה, התחייבויות» (לשמור על עצמאותן ושלמותן של מדינות האיזור). חמישה ימים לאחר מכן, כשהפוגת האש כבר שררה בכל חזיתות המלחמה, אמר סינאטור רוברט קנדי, כי יש לה, לאמריקה, התחייבות כלפי ישראל: «לדאוג לכך שאומה אמיצה זו של פליטי חרב הנאצים לא תושמד על ידי שכניה». האמת היא, כי אורחי מדינת

ישראל, עם שהיו מעטים נגד רבים ועמדו יחידים במערכה, לא ציפו כלל שמישהו יילחם להם, ושבני אמריקה או בריטניה יקריבו חייהם עבורם — כפי שהדגיש שר-ההגנה הישראלי בימים הראשונים למערכה. ניתן לומר ללא צל של הפרזה, כי נצחונותיו המזהירים של צה"ל בשלוש חזיתות, החל במצרים ובממלכת הירדן וכלה בסוריה, מנעו מאמריקה את הצורך לקיים אותה התחייבות להצלת עם ישראל מהכחדה, התחייבות שהיתה כרוכה בהכרח בצעד מסוכן ביותר: עימות צבאי, או אף התמודדות עם ברית המועצות, שפירושה — מלחמה אטומית. אולם, אף על פי שהעימות הצבאי של שתי המעצמות הגדולות נמנע לעת עתה, הרי העימות הדיפלומאטי והתעמולתי, בצורת "המלחמה הקרה" על כל תהפוכותיה, נמשך והולך בכל תוקפו גם אחרי הנצחונות המזהירים של צה"ל, אשר מזכיר המדינה ראסק הגדירם כ"נצחון למערב". כל זה מתרחש נוכח מאמצייה של סין העממית לנצל את האגדרלמוסיה במזרח התיכון לטובתה, על אפה ועל חמתה של רוסיה. פקין כבר הציעה לנאצר מילווה של 10 מיליוני דולארים ו-150 אלף טונות חיטה (מחייית חודש ימים) ותבעה מהערבים להמשיך במאבק ולא להיכנע נוכח "הקבנויה הסובייטית-אמריקנית להסגירם לידי הישראלים". כראייה לדבר הביאה פקין את שיחות ה"טלטייפ" הנ"ל של ג'ונסון וקוסיגין. פקין לא הסתפקה בפירות "המלחמה הקרה" שהבשילו כה מהר, אחרי ההידברות לשעה בין שני הגדולים שלא להתערב במלחמה זו, וגמרה אומר לרשת בלבבות הערבים את מקומה של מוסקבה.

הדעה הכללית בישראל היא, שאין לדבר על פינוי שטחים בלי מו"מ ישיר עם הערבים ובלי דיון על שלום ממש (לא על שביתת נשק). הנסיון המר שהיה לישראל בעבר עם ערובות בינלאומיות והבטחות מדינאים וממשלות יש בו כדי לעורר ספקנות יתרה בירושלים. אחרי כל הערבויות שניתנו לישראל בעניין המעבר בתעלת סואץ (בהתאם להחלטות העצרת ומועצת הבטחון) ובעניין חופש השיט במפרץ שלמה (בשנים 1956-1957), ולאור העובדה, שנצחון ישראל במלחמת יוני, 1967, הושג בכוחו ובעוצם ידו של צה"ל בלבד, ללא עזרה מאיזה צד שהוא — יקשה לאומות העולם (להוציא את ארצות הגוש המזרחי וארצות ערב וכן הודו והנילוות אליה) לתבוע בפה מלא מישראל פינוי שטחים חיוניים להגנת המדינה, או פינוי העיר העתיקה בירושלים. שר ההגנה משה דיין חיווה דעתו, שיש להפוך את איזור המשולש הערבי ממערב לירדן לאיזור ערבי אבטונומי והצעה זו ודאי עוד תידון בעתיד. כן אין להתעלם מהבעייה של שלוש מאות אלף פליטים ערבים ברצועת עזה (מספר הערבים במשולש הנ"ל עולה על זה). אך תנאי מוקדם ראשון לכל מו"מ מוצלח הוא, שמדינות ערב יכירו בקיומה של ישראל ויאותרו לנהל אתה מו"מ ישיר, ללא תיווכם של מדינות ואירגונים, כולל ארגון האו"ם. הפעם שלא כבשנת 1956, תדע ישראל לעמוד על שלה ולמנוע את סיכון קיומה ובטחונה על ידי הערבים. מצד ישראל יהיו ויתורים למען השלום, אבל אך ורק בתנאי שיכרתו אתה שלום-אמת. אין סיכויים מרובים לשלום כזה כל עוד נאצר מחזיק ברסן השלטון במצרים ודוגל בסיסמת "שיחרור פלשתינה" בהנהגתו. חוארי בומדיין, הרודן האלזירי, משמש לו עוזר נאמן בתכניותיו ושניהם מוסיפים לצפות, שכל מה שלא הושג בדרך המלחמה

יושג בדרך הלחץ הדיפלומטי (על ידי רוסיה, בעיקר) ובדרך חסימת תעלת סואץ, סגירת צינורות הנפט הערבי והשימוש בנשק החרם הכלכלי.

אשר לחרם הכלכלי הערבי — כבר ידוע מוזמן שלא השיג אפילו חלק מועט ממטרותיו הראשונות. חסימת תעלת סואץ לאורך ימים עלולה להיות מכת-מוות למשק המצרי, שהכנסתו השנתית מהתעלה היתה 200 מיליון דולר (מקור עיקרי למטבע קשה בשביל מצרים!). סגירת צינורות הנפט אינה מהווה מהלומה כבדה למערב משום שארצות הברית אינה זקוקה כמעט לנפט מהמזרח התיכון, ורק בריטניה ומערב-אירופה הם לקוחות חשובים של נפט זה. ויש כיום מיכליות-נפט בנות 100 אלף טון, שאינן עוברות כלל דרך התעלה מחמת גודלן. יש לזכור שארצות באיראן, סעודיה וכמה נסיכויות ערביות יסרבו לקבל הוראות מנאצר ויזיפו להזרים את הנפט שלהן ללקוחותיהן ואף להגדיל את התפוקה בשעת הצורך. יתר על כן, ארצות ערב מוכרחות למכור את הנפט שלהן למערב כי המזרח אינו זקוק לנפט זה ולא ישלם עבורו במטבע קשה. מלבד זאת אין סעודיה כל כך בלתי מרוצה ממפלתו של נאצר כפי שהיא מעמידה פנים, ואם גם בסעודיה נסגרו מפעלי הנפט לימי החירום (מחשש חבלות) — לא ישבתו ימים רבים.

ואשינגטון עודנה נמנעת כרגע במכוון להגיד עד היכן תתמוך בעמדה הישראלית ומהיכן תתחיל לראות חובה לעצמה לתמוך בתביעות הצד השני בהתאם להתחייבות „לשמור על עצמאותן ושלימותן של ארצות המזרח התיכון“.

אבל ידוע למי נתונה אהדתו של רוב הציבור באמריקה. אף על פי כן, ברור שנכונה לה, למדינת ישראל, מערכה דיפלומטית ותעמולתית קשה ביותר באו"ם ומחוצה לו. בואו של קוסיגין לנו יורק מבלית את החשיבות שמייחסת מוסקבה למערכה הדיפלומטית ואולי גם הכלכלית נגד ישראל. מלחמת הקיום של ישראל עדיין לא תמה. ישראל עתידה להיות נתונה בשבועות ובחדשים הקרובים ללחצים רבים ושונים לא רק מצד אויביה דורשי רעתה אלא גם מצד כמה מידידיה ודורשי טובתה. בבעיות רבות עתידה מדינת ישראל להיתקל. שתי הקשות שבהן הן: הבעיה הכלכלית ובעיית המיעוט הערבי, שגדל בבת ראש אחרי הנצחונות הישראליים, והוא מגיע כיום עד כדי שליט מכלל האוכלוסיה. זאת ועוד: ניתוק היחסים הדיפלומטיים מצד רוסיה וגרורותיה, פרט לרומניה שנקטה עמדה עצמאית, עלול לגרום לשיתוק יחסי המסחר של ישראל עם ארצות אלה.

למרבה הצער והאכזבה אין הסיכויים להידברות אמריקנית-סובייטית בענייני המזרח התיכון טובים כלל ועיקר, כל עוד נמשכת מלחמת וייטנאם, וקשה לשער, כי פגישת ג'ונסון-קוסיגין תביא ליישור כל ההדורים. מעטים כרגע חסיכויים לסיומה של מלחמת וייטנאם בקרוב גם אם נראית גטייה משני הצדדים שלא להגביר מלחמה זו עוד יותר. במצב קודר זה מאירים כאלומת קרני אור פעלי היחלצותה של יהדות העולם החפשי, ובראש וראשונה יהדות אמריקה, להתנדב לעזרת העם בציון, התנדבות בנפש והתנדבות בממון (באמצעות מגביות „קרן החירום“) בהיקף ובצורה שאין להם תקדים, תוך הפגנת הוזהות מלאה עם אחים לוחמים על כבוד ישראל ועל עצם קיומו. זוהי הוזהות המעידה על הכרה עמוקה של שותפות גורל, ובכוחה ילך העם בישראל ובתפוצות לקראת העתיד.

שבנו לקרית חנה דוד ...

(גאולת ירושלים העתיקה)

מאת א. ר. מלאכי

נודעזע הלב ודמעז העין כשנתבשרנו על שיחרורה של ירושלים העתיקה בידי צבא ישראל.

רקדו אותיות הבשורה בגליונות העתונים בגיל והכותרות הכריזו ברמה על גאולת עיר הקודש.

דגל ישראל מנפנף עתה על חומות ירושלים העתיקה וגבורי ישראל מגינים על העיר ושומרים את חומותיה, כשם שניבא ישעיה (ס"ב, י'): "על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את ה'". ביום השלישי למלחמת ישראל ולהתקפת ירדן נפלה העיר — מניסי הזמן ומהפלאות שהראו חיילי ישראל בחמשת ימי המלחמה בגבורתם ובאומץ־לבם. כאשר נלכדה ירושלים העתיקה בשנת תש"ח בידי עבד־אללה, נלחמו קלגסיו בפיקודו של גלוב פחה, כחודש ימים עם מתי־מספר של חברי ההגנה, ומהם נערים ממש, בלתי מאומנים, שהגנו על העיר, נלחמו בעוז ובגבורה ועשו שמות בערבים. נלחמו כמעט בלי נשק והפילו פחד על האויב, וכשנוצחו לא האמין עבד־אללה למראה עיניו, שנלחם ביהודים מעטים ולא יכול היה לכסות על העלבון הצורב על שהם כמעט ניצחו אותו. במלחמת ישראל זו נלכדה העיר העתיקה בפחות משני ימים ותבוסת ירדן היתה מלאה, כי יחד עם ירושלים העתיקה נכבשו שכם וגנין, בית לחם וחברון, יריחו וכל הערים והכפרים בארץ־ישראל שהיו תחת ממשלת ירדן, ואנחנו לא ויתרנו על זכותנו עליהם.

ירושלים העתיקה נשתחררה והיא תהיה מעתה בירת ישראל, צניף מלוכה, כבימי דוד ושלמה ומלכי יהודה וכבימי מלכות ישראל בתקופת הבית השני.

שלם, צדק וגם יבוס נקראה העיר. בפעם הראשונה נזכר השם ירושלים ביהושע ה', א' ("ויהי כשמוע אדוני צדק מלך ירושלים"). לפי חז"ל מורכב השם ירושלים מיראה, שקרא אברהם בעקדת יצחק (בראשית ס"ב, י"ג: ה' יראה), ומשגם, כפי שקרא אותה מלכי צדק ("ומלכי צדק מלך שלם", שם י"ד, י"ה, ותרגום אונקלוס: "ומלכא דירושלים"). וכך דרשו חז"ל בבראשית רבה, פנ"ד: "אברהם קרא אותו יראה, שם (לפי חז"ל, מלכי צדק הוא שם בן נח) קרא אותו שלם, אמר הקב"ה הריני קוראו כמו שקראו אותו שניהם ירושלים — יראה־שלם". לפי דרש אחר, מורכב השם ירושלים מן ירוש־שלום — ירושה של שלום.

בימי השופטים היתה העיר בידי היבוסים, עיר של נכרים על הגבול שבין יהודה ובנימין ונקראה יבוס ("וילך ויבוא עד גוכח יבוס היא ירושלים",

שופטים י"ט, י'). אחרי כיבוש דוד את העיר מהיבוסים קרא אותה בשמה הראשון ירושלים ויכונו בה את מלכותו ובפרוץ הנגף בעם קנה דוד את גורן ארונה היבوسی ובנה שם מזבח, ולפי חז"ל ירה שם את יסוד בית המקדש. וירושלים היתה מאז בירת מלכות ישראל ומרכז האומה. ביחוד היתה מרכז האומה אחרי חורבן הבית וגלות היהודים מארצם וירושלים היתה לעיה, שוממה ועזובה, בימי אבלה נעשתה סמל לחורבן, תקווה ובנין. אבותינו, בשבתם על נהרות בבל, זכרו את ציון וקוננו על חורבנה, נשבעו לא לשכוח את ירושלים, לזכור אותה תמיד ולהעלותה על ראש שמחתם. ובכל שנות גלותנו שמרנו על שבועה זו ושומרים עליה עד היום הזה.

עיר הקודש היתה ירושלים, זו שהיתה מעון לשכינה ואשר עד היום הזה לא זזה השכינה ממנה, ומאחורי כותל המערבי שמה את משכנה. ירושלים נתקדשה קדושה ראשונה, קדושת מחנות וקדושת שכינה על-ידי שלמה המלך בבנותו את בית המקדש, קדושה לשעתה וקדושה לעתיד לבוא, ומחלוקת תנאים ואמוראים בזה, וקדושה עזרא שנית, וגם בקדושה זו מחלוקת חכמים אם לשעתה או גם לעתיד לבוא. והרמב"ם כותב: «למה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדושה לעתיד לבוא ובקדושת שאר ארץ-ישראל לא קדושה לעתיד לבוא. לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, אבל קדושת ארץ-ישראל היא מפני הכיבוש וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטלה הקדושה». אבל כל זה לפי ההלכה, והראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם מוכיח את ההיפך, שקדושה שנייה של עזרא לעתיד לבוא היא דווקא על ארץ-ישראל ולא על המקדש וירושלים. אבל למעשה ולפי הפסיכולוגיה של האומה בעיני העם היו כל ערי ארץ-ישראל קדושות; ולגבי ירושלים נהגו קדושה יתירה. אחרי חורבן הבית השני חיבבו חז"ל את ירושלים על העם, שגם בחורבנה עוד לא הועם יפיה, והרעיפו אגלי-נחמה שלא יאכדו את האמונה והבטחון לבנין ירושלים והתנערותה ותקומת האומה מחדש. ירושלים הפכה סמל לאיחוד העם ושיבתו לציון.

מיום שריפת בית המקדש על ידי טיטוס וגלותנו מארצנו ופזורינו בין הגוים בכל קצווי ארץ, בימי אסון ופגע, גזירות ורדיפות, עלילות ושחיתות, ובימי שלום ומנוחה, לא שכחנו את ירושלים והעלינו אותה בזכרוננו. גורשנו ונדדנו מארץ לארץ, וירושלים היתה חיה בליבותינו. בשכבו ובקומו, בתפלתו ובלמדו, בשמחתו ובאבלו, היה היהודי תמיד אסיר-ציון. «לשנה הבאה בירושלים» — בהצהרה חגיגית זו הביע את רגשותיו וכיסופי-נפשו לציון ולעלייה לירושלים. ירושלים, והמכוון לירושלים העתיקה, כי עד שנות השישים למאה ה"ט לא היתה ירושלים החדשה גם בדמיון, היתה אבן-שואבת ליהודי הגולה ומשכה אותם אליה. עיר האלקים היתה שרופה והרוסה, ויהודים נהרו אליה. כאם שכולה וגלמודה היתה להם וממרחקי ארץ באו להתאבק בעפרה. חריבה ושוממה ובצעיף אלמנותה חיכתה לבניה. עוד היתה ירושלים חרושה והתחילה העלייה לרגל — לבכות על החורבן ולהתפלל לפני שרידי האבנים. ומהמאה ה"ב ואילך מתחילות עליות לארץ, עליות של יחידים ועליות בהמון. במאה ה"ב מבקרים

את ירושלים התיירים ר' בנימין מטודילה ור' פתחיה מרגנשבורג ור' יעקב ב"ר נתנאל. סמוך לאותו זמן עלו המשוררים ר' יהודה הלוי, אסיר-ציון, שלפי האגדה דרס אותו פרש ערבי בסוסו לפני שערי ירושלים ור' יהודה אלחריזי, שתיאר את ירושלים בשיר. בשנת תתקע"א חלה עליית הרבנים מצרפת ואנגליה, שניסו לייסד ישוב יהודי בארץ ובירושלים, שחרב עם פלישתם של המונגולים בארץ. בשנת ה' אלפים כ"ז חידש הרמב"ן את הישוב היהודי.

לפי מסורה, לא כלתה רגל יהודית מירושלים גם אחר החורבן. מלבד בשנות ממשלת אדרינוס קיסר והמושלים שבאו אחריו שאסרו את הכניסה לירושלים ליהודים, ומספר שנים בימי ממשלת הצלבנים, נמצאו תמיד יהודים בירושלים. בספרי תיירים נוצרים ויהודים אנו מוצאים זכר ליהודים בירושלים בתקופות שונות. ר' בנימין מטודילה מצא בירושלים לפי נוסח אחד שלוש מאות יהודים ולפי נוסח שני, ונראה שהוא יותר נכון — רק ארבעה יהודים. הרמב"ן מצא "רק שני אחים צבעים". אבל בכפרים סביבות ירושלים נמצאו יהודים, והם נאספו לפעמים להתפלל בציבור בירושלים. הרמב"ן החזיק בבית אחד וקבעו לביית-כנסת, הביא ספרי-תורה משכם, וכך ייסד ישוב יהודי בירושלים. בעבור הארץ לשלטון המושלמים גדל הישוב היהודי בירושלים. הנוסע ר' משולם מולטר, שביקר את הארץ בשנת רמ"א, מציין שבירושלים נמצאות כמאתים וחמישים משפחות יהודיות. בשנת רמ"ג, כבר נמצאו לפי דברי התייר הנוצרי פליכס פאברי, למעלה מחמש מאות יהודים.

הישוב היהודי בירושלים גדל במהירות אחר גירוש ספרד וכיבוש ארץ-ישראל בידי הטורקים ממצרים. בימים ההם נוסדה גם עדה אשכנזית בירושלים ור' ישעיה הלוי הורוויץ (השל"ה) נתמנה עליה לרב — הרב האשכנזי הראשון בירושלים. במכתבו משנת שפ"ב, מספר השל"ה שבירושלים יש "יותר מת"ק בעלי-בתים חשובים מספרדים" ו"קהל האשכנזים בירושלים הוא בכפל מקהל האשכנזים שבצפת".

מפני רדיפות אבן-פרוך באותו זמן, התמעט מספר היהודים בירושלים בכלל, ומהאשכנזים בפרט. רבים ברחו מירושלים. גם השל"ה נמלט על נפשו ומצא מנוחה בטבריה.

משנת ת"ס, שנה לפני עליית ר' יהודה החסיד, יש לנו ידיעה על מספר היהודים בירושלים. בליקוטים מפירוש על התורה לר' רפאל מרדכי מלכי, שהוציא ר' אליעזר ריבלין ז"ל בשנת תרפ"ד מכתב-יד המחבר. כותב הר"מ מלכי: "היום יש בירושלים ת"ו כשלוש מאות בעלי-בתים, קרוב לאלף ומאתים איש". עליית ר' יהודה החסיד בשנת תס"א, קניית החורבה ובית-הכנסת שנוסד בחורבה, חיוקו וביססו את עדת האשכנזים בירושלים. מפני החובות שהאשכנזים היו חייבים לערביים, שרפו בשנת תפ"א את בית-הכנסת, הרסו את החורבה והפכה לחורבה ממש. רוב האשכנזים ברחו מירושלים. והנשארים — שארית הפליטה — לא החזיקו מעמד, והישוב האשכנזי בטל. הוא נתחדש בשנת תקע"ג, ומספר האשכנזים דל ומצער עד שהיו מצרפים למנין ילד וספר תורה בידו. במשך שנים מועטות גדל מספר האשכנזים והספרדים. בשנת תקפ"ד

נמצאו, לפי ר' דוד דבית-הלל למעלה משלושת אלפים יהודים, ובשנת תר"ה ציין ר' יהוסף שווארץ (בסוף פרק ז' בספרו "תבואות הארץ"): "מספר יושבי ירושלים מבני עמנו הספרדיים בערך ד' אלף נפשות, האשכנזים (ממדינות דייטש והאלאנד, אונגארן, גאליציען, פולין ורוסלאנד) בערך אלף". בשנת תרט"ז חישב לדוויג אבגוסט פראנקל (בספרו "ירושלימה") את מספר יהודי ירושלים ל-5700. משנות השישים אנו מוצאים בספרו של מחבר ירושלמי, ר' משה ריישר, מספרים מוגזמים. בספרו "שערי ירושלים", שחובר בשנת תרכ"ו, כתוב בראש שער ד': "ישוב הארץ": "מספר היהודים אשר בעה"ק ירושלם ת"ו על פני כולם המה כשנים עשר אלף והם כשליש למספר הישמעאלים והנוצרים". מחבר ירושלמי שני, ר' משה נחמיה כהנוב, בקונטרסו "שאלו שלום ירושלים", שחובר בשנת תרכ"ז, והוא ערוך בצורת שאלות ותשובות, על השאלה: "כמה נפשות בני ישראל הנמצאים בירושלים, מכולל אשכנזים ומכולל ספרדים?" — הוא משיב: "דבר ברור בזה לא ידעתי, וגם לא נתן לדעת ולמנות זרע יעקב, אך משערים, כי מהאשכנזים נמצאים כעת ערך שלשת אלפים נפש, ומהספרדים יותר ויותר". בשנת תרל"ה, רשמו שמואל מונטאגו וד"ר אשר בתזכירם ל"מזכרת משה מונטיפיורי", שבירושלים נמצאים בערך י"ג אלף יהודים (7000 אשכנזים ו-5000 ספרדים). ד"ר ברנארד גיימאן, מהרופאים הראשונים בירושלים, העריך בספרו "די הייליגע שטאט און אירע אינוואוינער" (תורגם לעברית על-ידי ד"ר בן-ציון גת), שיצא בשנת 1877 בהאמבורג, את האוכלוסיה היהודית בירושלים ל-13,000 נפש: "קצת יותר משליש האוכלוסיה בעיר ועולה כפלים על הנוצרים". אם בסוף שנות השבעים כבר היו היהודים שלישי מהאוכלוסיה הכללית, הנה באמצע שנות התשעים כבר היו היהודים את הרוב. לפי ספירה שהביא לונץ ב"לוח ארץ ישראל" לשנת תרנ"ו, היה מספר היהודים בשנת תרנ"ה — 28,112 לעומת 8,560 מושלמים ו-8,748 נוצרים. מספר האשכנזים 15,112; ספרדים — 7,900 ושל יתר העדות — 5818 נפש. (ספירה זו, כספירות קודמות ומאחרות, כוללת את היהודים בעיר העתיקה ובירושלים החדשה יחד).

בשנות השמונים, כבר היו האשכנזים "רוב מנין ורוב בנין" הישוב הירושלמי. הישוב האשכנזי גדל בטימפו מהיר, ירושלים עיר הקודש משכה וקסמה, משכה אבות ובנים, עלו זקנים וישישים תשושי כה, שכבר גמרו את חשבונותיהם עם העולם ומטרתם היחידה היתה לשבת על התורה ועל העבודה ולמות בירושלים. באו צעירים אזורי-כח וחולמים להחיות את שממות עיר הקודש. החורבה היתה מרכז הישוב הירושלמי, וחורבת רבי יהודה החסיד" שימשה סמל לעלייה, בנין והתערות בארץ. ה"חלוקה" קשרה את יהודי הגולה עם ירושלים. נוצר גם טיפוס של "יהודי ירושלמי", שדריים שהיו מביאים ליהודי הגולה דרישת-שלום מאחיהם שומרי חומות ירושלים, ועושים תעמולה לחיזוק הישוב ולעלייה לארץ. והעליות לא פסקו. היו בעליות אלו משום המשך לעליית תלמידי הגר"א, בוני הישוב הירושלמי, ושל עליית החסידים, שהתרכזו בצפת ובטברייה, אבל התבצרו גם בירושלים. עליית בני ביל"ו וחובבי ציון אמנם נתנו כיוון חדש לעלייה, אבל קדושה היתה לירושלים גם להם. ובן-יהודה, החלוץ שעבר לפני בני ביל"ו, תלוך-

החלוצים, בשובו לארץ מולדתו, התיישב בירושלים העתיקה בסימטה קרובה לכותל-המערבי, בה נולד לו בן-ציון בכורו וראשית אוגו, הוא איתמר בן-אב"י, הילד העברי הראשון, ובירושלים העתיקה גם ערך, הדפיס והוציא את עתוניו "מבשרת ציון" ו"הצבי".

ירושלים העתיקה לא תמיד היתה קופאת על שמריה ושומרת בקנאות על הישן. היתה גם תוססת וערה, נושמת חיים ומבניה הצטיינו כחלוצים ובונים. התנועות לבנין ירושלים החדשה ולהתיישבות חקלאית — בירושלים העתיקה נוצרו. גם עתונות וספרות נוצרו בירושלים העתיקה. בשנות הארבעים כבר היה קיים בה בית דפוסו של ר' ישראל ב"ק, ובשנות השישים נוסד בית-דפוס חדש ונוצרה עתונות ירושלמית — "הלבנון" ו"חבצלת". בשנות השבעים התקיימו בה חמשה בתי-דפוס, והופיעו ארבעה עתונים בבת אחת ("חבצלת", "שערי ציון", "האריאל" ו"יהודה וירושלים"). נוצרה זשורנאליסטיקה ירושלמית שראשיה היו ישראל דוב פרומקין ואליעזר בן-יהודה, השכלה ירושלמית וספרות ירושלמית. כשנה לפני מלחמת עולם א' עוד התקיימו כשישה בתי-דפוס בעיר העתיקה נוצרו. גם עתונות וספרות נוצרו בירושלים העתיקה. בשנות הארבעים מקצועות הספרות התורנית. בזכות הישיבות בירושלים העתיקה שהחזיקו מעמד כמעט עד שהעיר נפלה בידי הערבים, נתקיים החזון "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

עיר קדושה היא ירושלים בכלל, אבל העיר העתיקה נתקדשה בקדושה יתירה. במאמר "המלחמה בירושלים העתיקה", שפירסמתי ב"הדואר", בימי מלחמת העצמאות כתבתי: "עשרה קבים של יופי שירדו על ירושלים, תשעה מהם נטלה העיר העתיקה שבפנים לחומה, רחובותיה הצרים וסימטאותיה העקלקלות לא הרהיבו, אולי, את עין המבקר בהיכנסו בפעם הראשונה לתוך שערי ירושלים, אבל כאשר הוסיף להתהלך, נתגלה לעיניו היופי הגנוז המציץ מחרכי ציון החרבה — יופי של קדושה של עיר קדושה לכל הדתות ולכל העמים".

קדושה וחביבה היתה ירושלים העתיקה לכל היהודים, בארץ ובגולה. השבועה "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" פעמה בכל לב. היא קשרה ואיחדה את כל שבטי ישראל ובזכותה גם זכינו לתקומתנו המדינית ולמדינת ישראל. הבית הראשון בהימנון הלאומי שלנו, שיר "התקווה", השיר ששר נפתלי הרץ אימבר, מוקדש לירושלים: "עוד לא אבדה תקותנו, התקוה הנושנה, לשוב לארץ אבותינו, לעיר בה דוד חנה". לפי מסורה ירושלמית חיבר אותו אימבר בעמדו לפני הכותל המערבי ביום בואו לירושלים. והשיר גם נכנס בספר שיריו "ברקאי" שנידפס בשנת תרמ"ו בירושלים.

קדושה וחביבה היתה ירושלים העתיקה על שומרי חומותיה, אלו היהודים גרי העיר העתיקה, שישבו בה מדורי דורות, הם ואבותיהם ואבות אבותיהם, ובעד "כל הון" לא עזבו אותה, ולא היו עוברים מדירותיהם האפלות לגור ב"טירות מלכים" מחוץ לחומה. יהודים אלה, מהם גדולים בתורה ומהם פשוטי עם, ראו זכות גדולה לעצמם בזה שזכו לשכון בעיר העתיקה בקירבת הכותל המערבי ומקום המקדש. הם היוו טיפוס מיוחד בגלריה הירושלמית. ר' יוסף

חיים זוננפלד ור' משה אליעזר דן בהרלב"ג (דור שני או שלישי לילידי ירושלים, היה חתנו של ר' יהוסף שווארץ) לא גרו מעולם מחוץ לעיר העתיקה. על הצדיק ר' יהושע צבי מיכל שפירא, יליד חברון ומגידולי ציון, מספרים שלא לן מעולם מחוץ לירושלים העתיקה.

בערב מלחמת העצמאות עוד גרו כאלף וחמש מאות יהודים בירושלים העתיקה, ולא חפצו לעזוב אותה. דבקו בה ונשבעו לה שבועת-אמונים והיו בין הלוחמים לשיחרור ירושלים, וכמה מהם נפלו חללים על קדושת המדינה. בין החללים — גם ר' יצחק אביגדור אורנשטיין, רב דכותל המערבי הוא דור המישי בירושלים, נפל חלל יחד עם אשתו.

כמה ספרים ומאמרים נכתבו על המצור והקרב בירושלים העתיקה ועל גבורת הלוחמים שהחזיקו מעמד עד הרגע האחרון. בצפרניהם ממש נלחמו על ירושלים העתיקה שלא תינתק מהמדינה. נלחמו על כל צעד ושעל בגבורה וביאוש, כגבורי ירושלים במלחמתם עם לגיונות טיטוס בעת שמקדש ה' נשרף באש.

לא שוחררה ירושלים העתיקה במלחמת העצמאות. היא נפלה בידי הצר. מגיניה הלכו בשבי, ותושביה היהודים גלו מתוכה. כל קדשיה — בתי כנסיותיה ומדרשיה (בית הכנסת הגדול "בית יעקב" בחורבת רבי יהודה החסיד, ו"תפארת ישראל" לעדת החסידים, ד' בתי הכנסת ההיסטוריים של הספרדיים ו"בית אל" של המקובלים), ישיבותיה ומוסדותיה הועלו באש, וכל חמודותיה שודדו.

תשע-עשרה שנה היתה ירושלים העתיקה בשבייה, כאלמנה שכולה וכאם עזובה חיקתה לגאולה וציפתה לשיבת בניה. לא הורשה הכניסה ליהודים לעיר העתיקה, ממש כבימי אדרינוס קיסר, שגור על היהודים לעמוד מרחק של חמשים אמות מן העיר ומרחוק בכו על חורבנה, כך הפקידו הכובשים שומרים בימי תקומתו המדינית של עם ישראל בארצו, ואו"ם הקים שער, לא לתת ליהודי לעבור לירושלים עירו. על הר ציון היינו עומדים ומנגד ראינו את ירושלים העתיקה בקדושתה ויפיה, באלמנותה ואבלה; התפללנו לעומת המקדש והכותל המערבי העזוב. ליד "שער מאנדלבוים" עמדנו והתפללנו להריסתו.

והנה אירע הנס הגדול. ירושלים העתיקה נלכדה בסערת מלחמה, נכבשה כבימי כובשה הראשון דוד גבור ישראל ומלך ישראל — כיבוש בידי צבא יהודי של ממשלה יהודית. "שער מאנדלבוים" נהרס. ואך נשמע קול השופר מבשר גאולת ירושלים העתיקה תרועת הרב שלמה גורן, נהרו אלפי יהודים אליה, לחבק חיק-אמא, לנשק את אבניה ולהתפלש בעפרה.

נהרסו הגבולים ובנים שבו לגבולם. לא עוד עזובה תהיה ירושלים עיר קדשנו ועוזנו, כי גואליך נשבעו ליד כותל קדשך; לעולם לא נעזוב עוד אותך, ירושלים העתיקה. "עורי עורי, לבשי עוון ציון, לבשי בגדי תפארתך ירושלים עיר הקודש כי לא יוסיף יבוא בך עוד ערל וטמא" — נחמת בן-אמוץ נביאך.

רמזורים

מאת אליעזר שטיינמן

אדם אחראי לכל, גם לעקבות הנותרים אחריו. כלום יודעים אנו מה יהיה סך הכל של מחשבותינו ופעלינו ומה טיב ההשפעה שתצא מהם: לבנין או להרס, לברכה או לקללה? יכול שעקבותינו ישמשו אבן נגף לרבים. — מנת-גורלם של הצאצאים היא מקור-חרדות לרבים — ועצם לידתם לאו?

— מן הדין שאדם ישר יהא סולד מכשרו להשפיע.
— אילו נתנו הזכמים את דעתם כיאות על התולדות ותולדי התולדות מדבריהם, היו ממעטים את הקולות והברקים בשעת מתן-תורותיהם ופירסום-שיטותיהם והיו בוזקים אפר לא מעט על גחלתם.
— אם המתים יודעים מאומה, הרי אברהם אבינו הראשון שהכיר את בוראו בוודאי זועק מכאבים יומם ולילה עקב זעקת הטבוחים והגשרפים בכל התקופות על האמונה בבורא העולם.
— כלום יש קדוש, שלא נעשה עילה לקרבנות עולה, לחורבנות ולשריפות, או גבור, שלא נתגלה כמכשיר בידי נושאי-דגלו לגזל עניים ולשוד-אביונים?
— כשיעקב נאבק עם המלאך, אף-על-פי שיכול לו, יצא צולע על ירכו. כל נצחון, המכניס שכר מכאן, גורם איזה הפסד מכאן, מעין צליעה.
— רגל צולעת לא רק משום שהיא קצרה מן השניה, אלא גם משום שהשניה ארוכה ממנה. מין האדם צולע על ירכו הן משום נסיוו והן משום ענקיו.

— אל תלך בעקבות, כל שכן לא בעקבות הגדולים והדגולים, סכנה בעקבות.
— כל תורה חדשה, כמו כל המצאה חדשה, אפשר שתועיל מאיזו בחינה, אבל קרוב לודאי שתמיט שואה חדשה. ראשונים, שגזרו על החידוש, לבם ניבא להם את הנכון. בקושי התרגלנו לתנאים הקיימים בעולם כפי שהוא ושינוי כל שהוא בסדריו מסובב את גלגליו לכיוון חדש, לכן גם עלינו לצאת מכלינינו הישנים ולהשתכן בתוך חדשים. עניין זה כרוך במכאובים, חילופי-דירה גורמים יסורים, כל שכן היציאה מנהג-חיים אחד למשנהו, השונה ממנו אפילו רק במקצת.
— השארת הנפש? כן. אבל לא השארת כת מאמינים ותמימי-דעים.
— החבורה היא בליטה, אף איש השם כך. ראית מי שמשכמו ומעלה גבוה מכל העם המקום הגבוה הוא הפצע. שאינו מחובר מצפוני רגליו ועד שערות-ראשו עם העם הנהו אבר מדולדל.

— איש השם אי אפשר לו שלא להיתפס ליוהרה. כופים אותה עליו. אומרים לו בחזר אתה, דגול אתה, גדול אתה ועל כרחך עליך להתגדל. העינים הצופות בו מזמינות אותו להודיע סימני-גדלות. אם אינו נשמע לתביעה ומתנהג בפשטות, טוענים כנגדו, שהוא מעמיד פני אדם פשוט ואינו אלא צבוע ורמאי

ומתחילים להראות לו אותות־בוז גלויים. סופו שמתגנה על הבריות וחושדים בו שאינו אלא אדם קטן, קטן ממש, אף תולים בו מום סמוי, המונע ממנו בדין את הקומה הזקופה. מכאן ועד הורדתו לדרגת הנקלה והבוזי שבאדם אין מהלך רב. — הקהל זקוק לאגשי־מעלה להביט אליהם מלמטה למעלה. העינים

המורגלות להביט מלמטה למעלה אינן מסוגלות להבטה מגוכחת.

— כל מפורסם הוא רודף ונרדף לסירוגין. תחילתו רודף אחרי הפירסום, לאחר כך נרדף על ידי הפירסום. פסק הפירסום לרדוף אחריה, הוא שוב רודף אחרי אלה, שחדלו לרדפו ומתוך העמדת־פנים, שהוא דווקא בורח, רודף תוך כדי בריחה ובורח תוך כדי רדיפה וחוזר חלילה. כן, קשה להיות מפורסם, הנשמה תמיד בכף.

— בעצם משלמים בעד כל קורטוב כבוד קורטוב אי־כבוד. אין שום דבר ניתן בחינם. כל הרף עין טובה יש לו בצדו שובר של הרף עין רעה. — נחבא אל הכלים? כן, אבל כמה משוכללים כלים אלו להחבאה זו, המכסה טפח תוך כדי גילוי טפחיים.

— יעקב נעשה צולע משום שנאבק עם המלאך וקיבל ממנו כנפיים. בעל־כנפיים, הואיל ושוב אינו עושה שימוש ברגליו, נעשה ממילא צולע. — יעקב הגיבור, שכוחו עמד לו לגול את האבן מן הבאר, אילו נאבק עם אדם גיבור שכמותו לא היה נעשה צולע על ירכו, אלא קצוץ־כנף. — צאו וראו מעלתם של היריבים, שמהם אנו עשויים לרכוש לנו גם כנפיים, כשיש להם ניצוץ של גדלות. מן הידידים, מכל מקום, אין אנו מקבלים דברי־ערך שכאלה.

— אין כל ממש בטענת רשע וטוב לו. אין רשע וטוב לו. בטן רשעים תחסר תמיד. כל תאוה יש לה נקודת־רוייה. להוציא תאוות הרישעות. — לא כל אדם קרוב אצל עצמו. יש שאין הוא אפילו שכן קרוב לעצמו. — דברים העומדים על כרעי התרנגולת קיומם רופף. דברים העומדים על כנפי הנשר קיומם גם כן רופף.

— המקבל בשורה טובה ואין עמו נפש קרובה לשתפה בה, אף הוא בעל יסורים.

— הבועט לתיאבון במסורה מעיד על עצמו, שהוא מעורה בתוכה. אין בועטים אלא בקרוב. מחללים את הקודש ואין בא לחלל את מה שקדושתו כבר פקעה מעליו בעיניו.

— הבחירה בדינו גם לבחור את אי־הבחירה. אולם לאחר שבחרנו לרצוננו את אי־הבחירה, שוב אין לנו ברירה אלא שלא לבחור. מכאן שבחירה ממש אינה נתונה לנו. ביד הרצון לבחור או להינזר מן הבחירה, כלומר לוותר עליה. והרצון הוא אופי הכפוי עלינו.

— הדיבור הוא יצר, המחייב לעשות לו סייג לסייג. כל יצר דרכו לילך ולהזיק.

— השיחה כלולה מדיבור למחצה ושתיקה למחצה או מכך וכך חלקים של דיבור וכך וכך חלקים של שתיקה. שיחה כולה דיבור היא פיטפוט.

- אפשר לומר גם נצח זמני, אם כי אין זה הולם את השכל. מבחינת הנצח הכל שכל.
- אין אדם מכיר את עצמו לפי שסבור בטעות, שהוא לעצמו בוודאי מוכר. הריהו לומד תמיד להכיר את זולתו ולגבי עצמו הוא בוד דאורייתא.
- לא יתכן שמרתף יש בנפש האדם ועליה לאו, ששער האשפות יש ושער הכבוד לאו.
- מי זה שהורה הלכה, כי הקיום הוא חסר הגיון? ההגיון.
- הקושיה אינה סותרת כלום. היא רק עומדת ומצפה שיבואו ויסתרוה.
- מוצא האדם מן הקוף אין לדרשו אלא לשבח. מי שהיה מסוגל לקפוץ מתוך עור הקוף ולהתרומם עליו, חזקה שיהא מסוגל לקפוץ גם מן האדם אל מה שלמעלה ממנו.
- הגדולה והשיפלות ביד הלשון. סלסל בלשונך את האדם שנברא בצלם ותרוממנו, הטל בו גידופים תושח קומתו וסופו שיתגנה בעיניו.
- אפשר להשליך על האדם נעל ואפשר להשליך עליו כתר.
- הקיבה לא המציאה את ערכי הצדק, האמת והיושר. מכלל שיש באדם חלק אלוה ממעל.
- לא הגוף הרה את רעיון העצם הנעלם, אלא הרוח באנוש.
- הללו נלחמים לקיום עצמם והללו להרס-זולתם, הללו לגדש סאתם שלהם והללו למחוק סאתם של אחרים.
- אף המקופח נמצא נשכר מאיזה צד, מצד הרגשת-קיפוחו. אין כלי מחזיק חום הנפש כעלבון. החום מהנה את הנפש משום שהיא מחזיקה על ידו המיה ורחמים לעצמה. נוספה למקופח הרגשת צידקותו, המעניקה לו עליונות. השרוי במחסור, על אחת כמה וכמה המחסור-כל, רשאי להרשות לעצמו שנאת הבריות ברחבות, שאינה בגדר הישג הרגש של מי שיש לו קנין פרטי כל שהוא משלו.
- הגיעה השעה להגיד בפה מלא, שיש לבעל הבית סגולות טובות הנושאות ברכה לעולם, ואולי מן הדין לומר, שבעל הבית הוא יסודו של עולם הישוב. הקנין הפרטי מחייב דאגה לטובת הכלל, מחייב ריסון עצמי, מחייב נימוס ודרך ארץ. בעל הבית מצוי אצל חשבון, ואף אצל חשבון הנפש. מי שגאל עצמו מכל קניין יש לחשוש, שמא עם יציאתו נקי מן הנכסים יצא נקי גם מן הערכים, מכל חוב ונימוס. בעל הבית שהוא בדרך ארץ, על כרחו מקבל עליו גם עול דרך ארץ. הפורק מעליו עול דרך ארץ ונימוס זיקתו הנפשית לתורה היא בחזקת ספק.
- מתוך הביצות של היצרים הרעים לא צמחו פרחי הנדיבות ולא קוצי התשובות והחרטות.
- הקיבה לא יצרה שום תורה.
- אין תולע האנוכיות מסוגל לטוות מתוכו משי הקדושה.
- שור שנגח שלוש פעמים יוצא מכלל תם ונעשה מועד. ואילו אדם ככל שהוא מוסיף לנגח מייחדים לו יותר סגולת התם.

- חכמים אפילו גילו חדריי-לבם, לא גילו חדריי החדרים של לבם.
 — יסודו של כל בניין מושקע עמוק.
 — מלאכת מחשבת, שנושאה עומד ומכריז על עצמו, הוא גוף שחטוטר על גבו.
 — העוסקים בתרגום מלשון ללשון מוסמכים לדון בבטח מקור וחייוקי בתרבות הלאומית בה במידה שדוורים רשאים לפסוק הלכות בתורת השטח ובחכמת מדידת האדמות על יסוד כך שהם עושים כל יום מהלך של כך וכך פרסאות ברגל.
 — אהבים אינה אהבה. חומדי-נופים אינם שוחרי-טבע.

שמה ועבור

... לעבור את החלד כאניה בלב ים שאינה טובעת שום רישום וכשוחה החוצה נהר איתן, שאינו מניח אחריו כל עקבות; לעשות את הדרך מן העריסה אל הקבר ללא פרץ וללא צוחה; לחיות בלחש, להתעלס עם אנשים ונופים בחדווה חשאית; ללא מכה בגלים, ללא רעש גלגלים, ללא רעש; ללא תעודת-זיהות של בעל בעמיו ואורח הגון ומכובד; להיות לא נראה, אפילו לא נחבא אל הכלים, שהרי הנחבא לתוכם, הכלים מזדקרים לעינים ומעידים על מי שהוא חבו, ובכוא היום להסתלק מן העולם, ללא צער וללא בכי, ללא אבל אלמנה וללא צער יתומים, ללא הספד.

שירה

אין מקום פנוי מן השירה. הודה שפוך על פני האוקינוס הגדול ופניניה נוצצים באגל-טל, השמים מספרים אותה ומכל ציץ-צפור תתן קולה. קרני-ראם ומצעדי הגמלה יבשרוה יחדיו. הימים והיבשות יגידו מהללה, ממרחקי הרקיעים תשלח מאורותיה וכל רגל תדוש אותה על פני ערבות הדשאים בעקבה. היא בקריאת התרנגול ובצחוק התינוק המשתפך בעריסתו, בליבלוב האילן ובפיכפוף המעין ברעם ובברק, בנשימת כל היש תתפעם, היא בכל, אין דבר שכיח ומתמיד כמותה, כל שעה שעתה, היא המציאות עצמה. אף על פי כן רבים הנוהים אחריה לא יחפשוה בכל אשר בו היא יש, היינו בחיק המציאות, אלא ביקר המציאות, בלא-שכיח כלל ועיקר. נתעים בני-אדם נתעים, לעקור את השירה ממקום-חיותה בכל ובתמיד ולשתלה ביוצא מן הכלל, בנופי הסגולה ובזמנים המיוחסים, בחגים ובמועדים, ברגעים השוקקים אשדות שמחה והמית-צער, בבתי-מועד לכל קהל ובבתי-מועד לכל חי.

טבע

יעקב בבאר שבע שם אבני המקום למראשותיו. לא שכב על האדמה ללא חציצה, הטבע במערומיו הוא קן יצורים משוקצים וביצות נושאי-מחלות, אמנם, גם האבנים הם טבע, אבל טבע בשלב אחד גבוה מן המערומים, אמנם, גם האנשים הם טבע, אבל הם שלב גבוה נוסף. אין מנוס מן הטבע. אבל בריחה צריך להיות ממנו במעלה השלבים.

מלחמת המופתי ביהודים

(לכינוש ירושלים העתיקה)

מאת חביב כנען

„בקרני המזבח“ של מסגד עומר

ה־13 באוקטובר 1937 היה יום גשום וסגרירי בירושלים. המרידה הערבית נגד השלטון הבריטי ונגד הישוב היהודי היתה בעיצומה. שבועיים לפני כן נרצח בפתח הכניסה האנגליקנית בנצרת, מושל הגליל, לואיס אנדריוס, בידי טרוריסט ערבי. בארץ כולה שרר מצב של אנארכיה: תנועת יהודים בדרכים היתה נתונה להתקפות בלתי פוסקות של המורדים, מטעים של יהודים נדעו והושחתו, בערים המעורבות נרצחו יהודים יום מן המארכ, ישובים חקלאים יהודים הותקפו בלילות בריזות, אש שולחה בשדות יהודים; הותקפו יחידות צבא ומשטרה בריטיים; אישים בציבור הערבי, עסקנים בערים וראשי הכפרים שהעזו לגנות מעשי הטרור, קיפתו חייהם בידי המורדים. הציבור הערבי היה נתון למסע סחיטה שלא היה דוגמתו: בעלי אמצעים נאלצו לשלם בלי הרף כופר גבוה לצורך ניהול הגיהאד, מלחמת הקודש ביהודים ובבריטים, הכפרים נדרשו לספק סוסים, מזון ולוחמים. מזה 18 חדשים השתוללו הרצח, השוד וההרס כשהשלטון הבריטי ממשיך בנסיונותיו לפייס את מנהיגי המורדים. הבריטים חששו ששבירת המרידה בכוח עשויה להביא לגלים עצומים של רגשות אנטי-בריטיים בשאר ארצות ערב. לונדון חיה בסימן השתלטותו של רעיון הפיוס הצ'מברלייני לגבי מוסולויני (שהורשה לכבוש את חבש) ולגבי היטלר (שקרע לגורים את חוזה ורסי); המרידה של ערביי פלשתינה נתנה לכת האנטי-ציונית באדמיניסטרציה המנדטורית הזדמנות להצר רגליו של הישוב היהודי שתבע מדיניות של שערים פתוחים לקליטת יהודי גרמניה. ההתקשורת ביהודים וברכושם, ואפילו רצח שוטרים וחילים בריטיים, לא היה בהם כדי לשנות את יחס היד הרכה של השלטון כלפי המורדים. רק רצח המושל אנדריוס הביא למפנה: מושלי מחוזות ופקידי הממשלה הבינו כי אם ירשו למורדים להשתולל, הם עשויים לטאטא את הבריטים מן הארץ. לכן ציונה הנציב העליון סיר ארתור ווקופ ב־1 באוקטובר 1937 לפזר את הוועד הערבי העליון (הגוף שייצג את הציבור הערבי וניהל את ענייניו), לאסור את חבריו, להעבירם לאיי סיישל באוקיינוס ההודי ולהגחית מהלומה על יחידות המורדים על ידי הגברת הכוח הבריטי בארץ-ישראל.

הפקודה בוצעה רק בחלקה: הוועד הערבי העליון, שהורכב ממנהיגי כל המפלגות הערביות, פוזר. מרבית חבריו שולחו למעצר מעבר לים, אבל המרידה לא דוכאה ונשיא הוועד העליון, המופתי של ירושלים חגי אמין אל חוסייני, שגם הוא נמצא ברשימת העצורים, לא נתפס. הוא מצא מחסה באחד המרתפים של מסגד עומר בירושלים שהוקף על ידי המשטרה, אולם הבריטים לא העזו להיכנס לתוך שטח המסגד כדי לגלות את עקבותיו. בינתיים תיכנן המופתי בקור-רוח על אף היותו מוקף שרשרת חיילים ושוטרים, את דרכו לעתיד. ב־13 באוקטובר הוא כינס במסגד את מפקדי המרד ואת המנהיגים שהצליחו להשתמש מן המאסר ואמר להם כי מגוי וגמור עמו להמשיך במלחמה. הוא הביע נכונותו לעבור להרי שכם ולנהל משם את פעולות הגרילה נגד הבריטים והיהודים. אולם המפקדים הניאו אותו מכך מתוך חשש שאם יתגלה שהוא נמצא בהרי שכם ירכזו הבריטים שם את כל כוחותיהם ויגרמו סבל עצום לאוכלוסייה. חגי אמין השתכנע, כתב גילוי-דעת שציווה על העתונים הערביים לפרסמו גם בלי אישור הצנזורה, ולבוש שמלה של אשה כפריית הוגנב משטח המסגד ליפיו. מכאן הועבר בסירה ללבנון.

הייתי אז בירושלים כאשר התפוצצה הסנסאציה על בריחת המופתי. הבריטים הושמו ללעג ועד היום רובצת עליהם ההאשמה כי למעשה הירשו לחגי אמין להימלט מן הארץ כדי לא להרגיז את הערבים יתר על המידה. ב-1964 שוחחתי על כך עם סידני מודי, שכיח ב-1937 כסגן המזכיר הראשי של ממשלת המנדאט. הוא הכחיש את הגירסה כאילו נתנו הבריטים לחגי אמין להימלט ביועין. "היה מנוי וגמור עמנו לתפוס אותו", אמר מודי, "הקפנו את המסגה, אבל משום-מה לא נשמרה כהלכה אחת היציאות והוא נמלט דרכה".

בלבנון התגורר המופתי כפרבר של בירות בו הקים את המטה שלו וממנו ניהל את המשך המרד בארץ-ישראל. עד לדעיכתו של המרד עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, בספטמבר 1939, נהרגו 6000 ערבים בארץ-ישראל בהתנגשויות עם הבריטים, 150 מורדים הוצאו להורג בתלייה, 50 אלף ערבים חשודים בעזרה למורדים היו כלואים בפרקי זמן שונים במחנות מעצר ששקמו הבריטים. מאות ערבים נרצחו על-ידי שליחי המופתי על סירובה לשרת אותו ולמלא אחרי הוראותיו.

בדרך למנהיגות של הפתח ושיטנה

פרידתו של חגי אמין מירושלים נמשכה 30 שנה ויד הגדול המוזר היא שדווקא מלך ירדן, נכדו של האויב הגדול של המופתי הירשה לו לשוב לעירו זמן קצר לפני כיבושה בידי צבאות ישראל. חוסיין שלנגד עיניו רצחו שליחי המופתי ב-1951 במסגד אל-אקצה בירושלים את סבו הנער עבדאלה, אמר להסתייע בחגי אמין בן ה-27 לביצור מעמדו בגדה המערבית של ירדן על-ידי גיצול הפופולאריות של המופתי נגד השפעתו של אחמד שוקייירי, ששאף להשתלט באיזור באמצעות "אירגון השיחרור הפלשתינאי" שלו כדי להפכו — לאחר הפלת חוסיין — לקרשפיצה להסתערות על מדינת ישראל.

הבריחה מירושלים ב-1937 היתה בחייו של חגי אמין רק חוליה בשרשרת ארוכה של מעשי בריחה שלו מפני ירו הנוקמת של הצדק. לראשונה הציל את עורו בבריחה ב-1920 כאשר בית-דין צבאי בריטי דן אותו למאסר 10 שנים על אירגון הפרעות ביהודים בפסח אותה שנה בירושלים. הוא היה אז בן 25. משפחת חוסייני התקיפה, שהשתדלה לחדור לכל שלוחות החיים הצ'יכוריים ברחוב הערבי, ראתה בו אחד מאנשי העתיד שלה. הוא היה פאטריוט ערבי נלהב שראה במהפיכת הטורקים הצעירים (1908), שהפילו את משטר השולטן והכריזו על אוטונומיה לאומית ותרבותית לכל העמים שחיו בתחום האימפריה העות'ומנית, נקודת-מיפנה בתולדות האומה הערבית. הרעיון הגדול של הטורקים הצעירים היה לקרב במיוחד את עשרות מיליונים הערבים על ידי הקמת ממלכה טורקית-ערבית, דוגמת הקיסרות האוסטרו-הונגרית.

חגי אמין לא זכה להשכלה גבוהה. למעשה לא גילה מעולם להיטות אחרי לימודים. הוא למד בבית ספר יסודי ערבי בירושלים ובמשך שנתיים נמנה גם עם תלמידי בית הספר היהודי של "כל ישראל חברים" בו לימדו באופן אינטנסיבי צרפתית. השפה הצרפתית היא עד היום הלשון הזרה היחידה בה מסוגל חגי אמין לנהל שיחה עם זר. במקום להתמסר ללימודים העדיף לעסוק מנעוריו בפוליטיקה ובתככים בתוך הציבור הערבי. באותן השנים טופחה בנפש השגאה למשפחת נשאשיבי המשכילה ששאפה לעלייה ציבורית. הוא התבאה בעזובה שתואר של מופתי ירושלים נשמר במשפחתו מזה שלושה דורות ואחיו החזיק בו. דודו כאום פחה אל חוסייני היה חבר הפרלמנט בקושטה וכיהן כמושל במספר ארצות בתוך האימפריה. דוד אחר היה ראש עיריית ירושלים. הוא ידע שמשפחתו מכינה אותו לתפקיד המופתי בעתיד.

בשנת 1912 נשלח לקהיר ללמוד בבית ספר דתי שמייסדו הטיפף לפאן-איסלמיות. היה זה מעין סמינר נמוך לכהני דת שלא הגיע לרמתו של "אל אזהרה", האוניברסיטה הדתית התשובה בעולם המוסלמי. אמין חוסייני למד רק שנה בקהיר: התמיכה הדלה שקיבל מהבית לא הספיקה לו לקיום הוגן.

„המופתי הגדול של ירושלים“

כעבור שנה עלה לרגל למקומות הקדושים למוסלמים במכה ובמדינה וחזר עטור תואר: חגי (עולה רגל). מאז לא נפרד מן המצנפת הלבנה של חגי הכרוכה סביב התרבוש שלו. אבל בניגוד לכהני דת חשובים באיסלם שנשאו עמם תואר „שייך“, שמעניקה אוניברסיטת אל אזהר או בית אולפנה דתי אחר ברמתה, לא הביא עמו חגי אמין בשובו לירושלים את התואר הזה. לעומת זאת זיכתה אותו ירושלים של אותן השנים בתואר שייך אל שבאב, כלומר שייך (מנהיג) הנוער.

כאשר פרצה מלחמת העולם הראשונה, גוייס החגי הצעיר לצבא הטורקי והוצב סקצין בחיל התותחנים באיזמיר. סיום המלחמה מצא אותו בחופשה בירושלים. הוא הצטרף מיד לשירות הבטחון של הבריטים והיה מדוות למרשלה הבריטי של ירושלים רונאלד סטורס על הלך הרוחות ברחוב הערבי. אולם שעתו הגדולה הגיעה עם התסיסה שהתעוררה בציבור הערבי עם בואו ארצה של ועד הצירים הציוני בראשותו של ד"ר חיים ויצמן ב-1918. ועד הצירים הצטייר בעיני הלאומנים הערבים כממשלה יהודית המתכוננת להקים מדינה יהודית בארץ-ישראל. מאותו יום עלה חגי אמין על הסוס האנטייהודי ועליו דהר במשך עשרות שנים: בארץ-ישראל, בעולם הערבי והמוסלמי, ועל סוס זה הגיע במלחמת העולם השנייה אל ארמונו של אדולף היטלר בברלין. גם כאשר הודקן הסוס והתפגר לבסוף עם הקמת המדינה היהודית, המשיך חגי אמין לשנוא יהודים כפי שנשאו אותם רעיו משנות מלחמת העולם השנייה: ריבנטרופ, הימלר ואייכמן, שיעץ להם כיצד להביא במהירות וביעילות להשמדתו הטוטאלית של העם היהודי.

הפקיד הממשלתי הבריטי חגי אמין נתן ביטוי לרגשותיו האנטייהודיים באומים נלהבים בשוקי ירושלים, במאמרים ב„סוריה אל ג'נוביה“ ובשיחותיו עם הקצינים הבריטיים. כאשר הגיעו הבריטים למסקנה שהחגי איש תככים מסוכן, העבירוהו לעיירה קלקיליה כפקיד במכת. כאן התפטר אמין חוסייני מן השירות הממשלתי ועבר לדמשק שהפכה למרכז התנועה הערבית הלאומית ובה ישב על כיסאו המתנודד פייסל ראשון, מלך סוריה. דמשק ניסה חגי אמין לרכוש את אהדת מנהיגי ערב נגד הציונים ותכניותיהם בארץ-ישראל. אבל פייסל לא היטה אוזן קשבת לדבריו; המלך הגבון ראה ברכה בהתיישבות יהודית בארץ-ישראל לא רק בשביל הארץ הקדושה, אלא גם בשביל העולם הערבי כולו ועוד סמוך לסיום המלחמה דן על כך עם וייצמן בפגישתם הדרמטית במדבר.

בשובו לירושלים היה חגי אמין חדר הכרה שהדרך היחידה להילחם ביהודים היא להוציא לרחוב את ההמונים הערבים כדי לגסות להשמיד את היהודים. הוא עשה זאת בפסח 1920 בשעת תהלוכת גבי מוסה כאשר ההמונים שהוסתו על ידו אנסו, רצחו, שדדו ובזזו יהודים במשך שלושה ימים בלי שהצבא הבריטי נקף אצבע להגנת הרחוב היהודי. כאשר החליטו הבריטים לבסוף לשים קץ לפוגרום, ולהביא לדין את מחולליו, לא מצאו את חגי אמין בירושלים. הם דנו אותו שלא בפניו למאסר 10 שנים; זאב ז'בוטינסקי, שאירגן את הגנת היהודים, גידון למאסר 15 שנה. חגי אמין מצא מקלט בקרב שבטים בדואים בעבר הירדן המזרחי.

שלושה חודשים אחרי כן בא ארצה הנציב העליון הבריטי הראשון, היהודי סיר הרברט סמואל. אחד מצעדיו הראשונים היה לתון את ז'בוטינסקי וחבריו מן ההגנה. רק חגי אמין וידידו אערף אל אערף, עורך „סוריה אל ג'נוביה“, לא זכו בחנינה בגלל חומרת מעשיהם ובגלל רצונו של הנציב היהודי לא ליצור בדעת הציבור רושם כי הרוצחים והמתנגנים זוכים ביחס שווה.

אולם כאשר ערך סמואל את ביקורו הראשון בקרב השבטים בעבר הירדן וקרא להם לגלות נאמנות לשלטון הבריטי שייבטיח חיי צדק וקידמה, ציפתה לו אפתעה. בכרך (קיר מואב) יצא המון אלפים לקראתו ושייכים נשואי פנים ביקשוהו להעניק, למען גיבוש יחסי ידידות עם השלטון וגילוי רצונם הטוב של הבריטים כלפי הערבים, חנינה לחגי אמין ולאערף.

הנציב היסט, הבטיח לעיין בדבר. אך אותו רגע הועלה חגי אמין על כתפי התמון והובא בפני הנציב. נראה שלמען חיזוק יחסי הידידות בין בריטניה והערבים, הסכים הרברט סמואל ללחוץ באותו מעמד את ידו של חגי אמין, כמורה הסולח לתלמיד סורר מעשה פזיו. הדבר הביא בעקבותיו חנינה רשמית לאמין ולאצרה. שניהם חזרו לירושלים, אבל ז'בוטינסקי גורש מן הארץ ונאסרה עליו שיבה אליה עד 1927.

בשנת 1921 נפטר, כמאל, המופתי של ירושלים ואחיו של חגי אמין. תוך תככים ולחץ בעיקר תוך הבטחה ש"מעטה לא יהיו עוד התפרצויות נגד יהודים", הסכים הרברט סמואל להפקיד את התואר הרם של המופתי של עיר הקודש בידי חגי אמין בן ה-26. אולם כדי לחזק מעמד זה בעיני הבריות הוסיף "שייך אל שבאב" הערום לתוארו גם את המלה: "הגדולי", כלומר "המופתי הגדול של ירושלים" בנסותו ליצור רושם שבתור "מופתי גדול של ירושלים" הוא למעשה ממונה על כלי הקודש המוסלמיים בכל רחבי הארץ. אולם האמת היא שהתואר היה "פרטי" בהחלט ולא נשא כל גושפנקה חוקית. הבריטים הפייסנים לא מצאו לנכון לערער עליו. שנה אחריכן זכה חגי אמין בעמדה נוספת בעלת כות עצום. הוא נתמנה נשיא המועצה המוסלמית העליונה, גוף שהוקם על ידי הבריטים לצורך ריכוז כל עיני העדה המוסלמית בארץ. כך הפך חגי אמין שליט על קרנות עצומות מהכנסות של התקדשים (הואקף) המוסלמים, על בתי הדין הדתיים, על מסגדים, על בתי יתומים ועל מוסדות לעד מוסלמים. עד לפיזור המועצה המוסלמית העליונה בשעת בריחתו של חגי אמין מירושלים באוקטובר 1937 לא מסר נשיאה מעולם לממשלה או לכל גוף אחר דו"ח על השימוש בכספים אלה.

ממאורעות 1929 עד 1939

במשך 8 שנים נשמר אמנם השקט בארץ-ישראל. חגי אמין עסק בביצור מעמדו ובקשירת יחסים טובים עם השלטון הבריטי. אבל תוך כדי כך הלכו וגדלו ממדי הבית הלאומי היהודי: רכבות יהודים נהרו לארץ-ישראל, הוקמו ישובים יהודים חדשים. המופתי עקב אחרי ההתפתחות הזאת, אך הוא ידע שהפעם אין לפתור את הבעיה על ידי התפרצות זעם חרד-פעמית של המון פורע בירושלים. במוחו החל להתגבש רעיון המרד נגד היהודים. חזון המרד מילא את לבו ודמיונו: הערבים יצברו נשק, יתארגנו ביחידות לוחמות, ובבוא היום יתקפו בעת ובעונה אחת את כל הישובים היהודים, את השכונות היהודיות בערים, יהרגו אלפי יהודים, יטילו אימה על יהודי התפוצות וימנעו מהם לבוא עוד לארץ-ישראל. כדי להכין את המרד ערך המופתי מסעות תכופים לארצות מוסלמיות, אסף כספים כביכול לתיקון מסגדים ולהקמת אוניברסיטה מוסלמית בירושלים.

הוא התכוון לפתוח במרד זמן קצר אחרי בוא הנציב העליון השני, הלורד פלומר, אבל נתקל בחייל זקן ואמיץ שהזהיר את השטן בגלימה השחורה בצורה חרד-משמעית מפני נסיון של הרפתקה חדשה. הדבר היה כאשר בא פלומר ארצה, סר אליו חגי אמין לשוחח היכרות. בשעת השיחה הירבה המופתי להתאונן על הבריטים, שהם הפרו הבטחותיהם לעם הערבי במלחמת העולם, סיפר על תסיסה ברחוב הערבי והוסיף בשחצנות: "ידע נא, הוד מעלתו, כי אינני אחראי למה שעלול להתרחש בארץ הזאת". נעץ בו הלורד הזקן מבט חד וענה בשקט: "ידע נא הוד קדושתו שרק אני אחראי למצב העניינים בארץ הזאת". המופתי הבין את הרמז וחדל מאיומים.

כאשר בא הנציב השלישי, סיר ג'ורג' צ'נסלור, שהיה אישיות אורחית, הבחין מיד המופתי כי בפניו אדם חלוש-אופי, שישתדל לנהל את עיני הארץ ביד עדינה תוך פיוס מקסימאלי של הקיצונים. בשנת 1928 מצא חגי אמין תואנה להלהיב את היצרים הערבים: הוא התחיל לערער על זכות היהודית לכותל המערבי, עורר מסע צעקני נגד זכויותיהם לפולחן דתי ליד תשרי הקדוש וטען שהיהודים עומדים באמצעות הכותל להשתלט על מסגד עומר, שהכותל אינו אלא אחד מקירותיו. הבריטים שוב נכנעו, התחילו מפריעים ליהודים בעריכת התפילות ומיגו ועדה

להסדרת בעיית התפילות ליד הכותל. המטרה הושגה. פרשת הכותל התחילה להתסיס את הרוחות ברחוב הערבי.

האות למרד ניתן על ידי המופתי באוגוסט, 1929, עת שבשוייץ התכנס הקונגרס הציוני והוקמה הסוכנות היהודית המורחבת אשר הקיפה גם חוגים לא-ציוניים שנירתמו לעבודה למען ארץ-ישראל יהודית. מרבית מנהיגי הישוב היהודי נמצאו בקונגרס. הנציב העליון היה בחופשה באנגליה. במשך שבוע לפני יום ההתפרצות, הופצו בישוב הערבי צילומים של מסגד עומר עם דגל ציוני על הצריח שלו. היתה זאת פוטומונטאז'ה מזוייפת שצריכה היתה להוכיח להמונים הנבערים כי צודק מאבקו של חג' אמין נגד נסיונות ההשתלטות של היהודים על המסגד הקדוש. ביום ו' הושמעו — לפי הוראת המופתי — בכל המסגדים ברחבי הארץ הטפות הסתה. כלי-קודש קראו לשחוט יהודים. מפה לאוזן סופר כי בירושלים יעמוד הוד קדושתו עצמו בראש העם שיצא לטבח ביהודים כדי למחוק את חילול המסגד שעליו הניפו יהודים את הדגל הציוני.

בתברון נרצחו 64 יהודים והישוב היהודי פינה את עיר האבות ולא חזר עוד אליה על אף נסיונות האחזות שנעשו בראשית שנות השלושים; בירושלים נטבחו 30 יהודים; בצפת — 14. הוחרבו חולדה ובאר-טוביה. יהודים נרצחו ביפו, בחיפה, בטבריה, בדרכים ובשדות. רכוש עצום הושחת. כעבור ימים אחדים הביאו הבריטים תגבורת ממצרים והמהומות שככו. הכל ידעו כי יד המופתי ברצח וההרס, אבל הבריטים לא העיזו להטיל עליו את האחריות. מדיניות הפיוס כלפי הערבים עמדה בפריחתה.

אך לגבי המופתי היה זה שוב כשלון: גם הפעם לא הצליחו ההתפרצויות לשים קץ למפעל ההתיישבות היהודית. היהודים התאוששו והמשיכו בביצור הבית הלאומי. המופתי האשים עתה בכול את הבריטים ובשנת 1933 ניסה לכוון את זעם ההמון נגד השלטונות על המשכת העליה היהודית שהתחילה לגבור עם עלות היטלר לשלטון בגרמניה. אבל הבריטים החניקו את ההתפרצות ביד חזקה והזהירו כי לא יסבלו כל פגיעה בשלטון.

עתה חש חג' אמין בברור כי בלי עזרה והדרכה מבחוק, לא יוכל עוד להתיות את רעיון המרד. הוא הגיע למסקנה שהמרד יצטרך בעתיד להיות מכוון באופן מקביל נגד היהודים והבריטים גם יחד. בין 1933-1936 התחילו להתהדק הקשרים בינו לבין איטליה הפשיסטית וגרמניה של היטלר. איטליה הבטיחה לו כספים ונשק. גרמניה נתנה לו מדריכים מבין אורחיה אשר חיו בארץ-ישראל, נולדו בה והקימו בה התיישבות פורחת עוד במחצית השנייה של המאה שעברה. היו אלה בני העדה הטמפלרית הגרמנית בארץ-ישראל. ערב יום הולדת היטלר ב-19 באפריל 1936 פרץ המרד עם טבח יהודים ביפו שנמשך 3 ימים. מיפו פשט המרד לשאר חלקי הארץ. בהרים הופיעו יחידות מזויינות ומאומנות של מורדים. כל המפלגות הערביות התארגנו ב"ועד הערבי העליון" שנטל על עצמו את ניהול המרד, כשהמנצח עליו הוא המופתי של ירושלים, שקיבל שכרו מקופת הממשלה.

המרד נמשך הפעם 3 שנים ונפסק עם פרוץ מלחמת העולם השנייה. שאיפת חג' אמין היתה ליצור בארץ מצב של תהוה ובוהו, חוסר בטחון ומלחמת אזרחים (ערבים נגד יהודים). יהודים ובריטים נרצחו על ידי המורדים שטבחו גם בלי רחמים את אותם הערבים שלא גילו נכונות לתמוך במורדים.

אבל גם מרידה זאת נכשלה: אחרי המהלומות הראשונות, גילו היהודים כושר התגוננות רב והגנו לא רק על עצמם ועל רכושם אלא גם המשיכו בבנין הארץ. אף ישוב יהודי לא פונה. עשרות ישובים יהודים חדשים קמו ברחבי הארץ. יהודים שיתפו פעולה עם הבריטים בביעור המורדים.

בן-בריתו של היטלר

בדיק שנתיים אחרי בריחתו מירושלים, נמלט חג' אמין ב־13 באוקטובר 1939, מן החילה בה התגורר ליד בירות, ודרך סוריה נסע לעיראק בה הורגשה בחוגי צבא אהדה גדולה

לידידיו הגרמנים. הוא נתקבל בכבוד על ידי האורחים הלאומנים ועל ידי קציני הצבא הפרו־נאציים, וכן על ידי ציר גרמניה בבגוד ד"ר וילהלם גרובה. בבגוד התחילה להתגבש התכנית של שיתוף פעיל עם גרמניה ואיטליה אשר הצהירו על נכונותן לחקן את שגיאת הבריטים משנות מלחמת העולם הראשונה על ידי הקמת מעצמה ערבית מאוחדת. התנאי הראשון שהעמיד המופתי להידוק השיתוף עם הגרמנים היה מתן יד חפשית לחיסול היהודים בארץ־ישראל ובמדינות ערב אחרות. הוא הריץ מכתב רשמי להיטלר ותבע ממנו הכרה בזכות הערבים לפתור את בעיית המיעוטים היהודיים בארצות ערב בהתאם ל"שיטות המדעיות" שנקטו גרמניה ואיטליה כלפי היהודים שלהן. תשובת הגרמנים למופתי היתה: "היהודים לרשותך".

בינתיים נפלו צרפת וארצות אחרות באירופה המערבית תחת מגף הואהראמכט. נפתח הבליון על בריטניה. צילו של היטלר הלך והתארך מזרחה ומערבה. המופתי והלאומנים העיראקים ראו את השעה כשרה למרד אנטי־בריטי בעיראק (הבריטים החזיקו בבסיסים חשובים בעיראק והיו קשורים עמה בהסכמי ידידות ושיתוף צבאי). במאי 1941 הכריזה ממשלת ראשיד עלי אל קילג'י מלחמה על בריטניה; הגי' אמין חוסייני העניק לצבא העיראקי את הברכה הדתית להצלחת הלחמת הקודש, ה"ג'האד". אולם הבריטים הביאו תגבורת מהודו ומארץ־ישראל ודיכאו את המרדה. מפקדו של הארגון הצבאי הלאומי מארץ־ישראל דוד רוזאל הגיע — בהסכמת הבריטים — עם שלושה לוחמים לעיראק כדי לנסות לחטוף את המופתי ולהביאו לארץ־ישראל למשפט. אולם התכנית נכשלה: רוזאל נהרג בהפצצה גרמנית וחגי אמין הצליח לברוח שוב, הפעם לטהראן, בה מצא מקלט בצירות הגרמנית.

כאשר תקפה גרמניה את ברית המועצות, תבעו בריטניה וברית המועצות מהשאה הפרסי להתיצב לצידן וכאשר סירב לעשות כן, עלו הבריטים והרוסים משני כיוונים על פרס והשתלטו עליה. המופתי ברח תחילה לצירות הבולגרית ולאחר מכן לשגרירות יאפאן. נערכו חיפושים נרחבים, אבל אמין הבריחות הצליח שוב להימלט ובאוקטובר 1941 נתגלה באיטליה הדרומית. עד היום תוהים רבים כיצד הצליח לעיוב את טהראן; ניתן להניח כי שוב גילו הבריטים לא־איכפתיות מכוונת לגבי בריחתו מידיהם. יתכן שרצו למנוע את ההסתכנות של עריכת משפט בשנות המלחמה, דבר שהיה מתסס את הערבים ומפר את השקט במזרח התיכון.

מדרום איטליה נסע חגי אמין לרומא שם נתקבל כאורחו האישי של הדוצ'ה, וב־9 בנובמבר 1941 הגיע לברלין. הוא נתקבל על ידי היטלר, הימלר ורייבנטרופ. משר החוץ של הרייך תבע "הצהרה רשמית של הפיהרר, כי גרמניה מתחייבת להעניק עצמאות מלאה לכל ארצות ערב עם כיבושן על ידה, תסייע להקמת אימפריה ערבית, ותאפשר את מחיקתו הגמורה של הישוב היהודי בפלשתינה". פון־רייבנטרופ השיב בנייפה על כשלון המרד העיראקי והוסיף שאף־על־פי שהפיהרר מתייחס באהדה לתביעותיו, הוא אינו מוכן להשמיע ברגע זה הצהרה כזאת "כיוון שיהיה בכך לעורר תסיסה אנטי־נאצית בארצות גייטראליות מסויימות כמו צרפת של וישי שיש לה תביעה לגבי סוריה ולבנון, ותורכיה שיש לה תביעות לגבי חלק של סוריה".

מענין שמאז 1937 לא מצאו הבריטים בארץ־ישראל לנכון למנות מופתי חדש במקום חגי אמין ואף לא נשיא אחר למועצה המוסלמית העליונה. בעוד שראש העירייה הלאומני של ירושלים ד"ר חוסיין חלדי שנכלא באיי סיישל, סולק מתפקידו ובמקומו מונה קרובו המתון, שופט בית המשפט המחוזי בירושלים מוסטפה חלדי, השאירו הבריטים את כיסא חגי אמין פנוי.

מסוף 1941 ועד קץ המלחמה הפכה ברלין לביתו של הגולה מירושלים. מברלין הפיץ כרוזים שלו בכל ארצות האיסלאם, וקרא מעל גלי הראדיו לעמי האיסלאם להושיט יד לגרמניה הנאצית; בברלין אירגן שירותי ריגול לטובת הנאצים בארצות ערב, בה הקים את יחידות הצנחנים והתבלנים הערבים לפעולות מאחורי קווי בנות־הברית ומכאן יצא לארגן

יחידות ס.ס. בקרב המוסלמים בארצות הבלקן, ובברלין עזר לאדולף אייכמן לתכנן את ביצוע הפתרון הסופי של הבעיה היהודית. מה היה התפקיד שמילא חגי אמין בגרמניה גילה בפברואר 1943 המופתי של ברית המועצות עבדול רחמן ראסוליב, שהאשים את עמיתו מירושלים כי הינו סוכן גסטאפו.

שותפו של השטן

ביום הולדת הנביא, ב־19 במאי 1943, השמיע חגי אמין בשידור ראדיו ברלין את הדעות הבאות על יהודים: „ליהודים מטרה מסוכנת לגבי 400 מיליון המוסלמים. שאיפתם היא לכבוש את המקומות הקדושים לאיסלם, כולל מסגד אל אקצה בירושלים תוך טענה שמסגד זה הוא בית המקדש של שלמה. בכך הודו בגלוי אחדים ממנהיגיהם המדיניים, הדתיים והרשמיים... הוי, ערבים ומוסלמים, ביום זה בו נולד הנביא ששיבר את שאיפות היהודים בעבר וטיאטא אותם לחלוטין מארצות מוסלמיות, ביום גדול זה חייבים מוסלמים וערבים להישבע לאלוהים כי הם ישברו את שאיפות היהודים ויוכיחו כי האמונה באלוהים גדולה מן האימפריאליזם והיא חזקה הרבה יותר מעולם השטן המקיף את היהדות הבינלאומית.“

בשני בנובמבר 1943, באסיפת מתאה נגד הצהרת בלפור, הקריא חגי אמין באווה מברק ברכה שקיבל מהיגיון הימלר: „המפלגה הנאצינאל־סוציאליסטית חרתה על דגלה „השמדת היהדות העולמית“. מפלגתנו אוהדת את מאבק הערבים וביחוד את מאבק ערביי פלשתינה, ביהודי הור“, בנאמו בראדיו ברלין ב־1 במרס 1944, קרא חגי אמין: „ערבים, קומו כאיש אחד והילחמו למען זכויותכם המקודשות. הרגו יהודים בכל מקום שתמצאו אותם. זה מפיס את אלוהים, את ההיסטוריה ואת הדת“.

בברלין אירגן חגי אמין את הלגיון הערבי שעל חייליו נימנו שבויי מלחמה ערביים שנפלו לידי הגרמנים, סטודנטים ערבים שלמדו בגרמניה ולוחמים ערבים שברחו לגרמניה מארץ־ישראל, סוריה, עיראק ומצרים. הלגיון הערבי שירת בחזית רוסיה וסבל אבידות כבדות. כאשר הודיעה ב־1944 ממשלת בריטניה על הקמת הבריגדה היהודית, הגיבו הגרמנים בהפיכת הלגיון הערבי לבריגדה ערבית „שמטרתה להילחם בבריגדה היהודית“. אבל רישומה של הבריגדה הערבית לא היה חזק והיא לא תרמה הרבה למאמץ מלחמתי של הציר. כאלפיים חיילים ערבים נפלו בשבי האמריקאים והועברו למחנה שבויים בארצות־הברית. כחדשים אחרי פלישת האמריקאים והבריטים לצפון אפריקה פתח המופתי בניוס היחידות המוסלמיות בבלקנים. ביוגוסלביה הקים יחידות ס.ס. מוסלמיות בתמיכת הקוויזלינג הקרואטי אנטא פבליץ. יחידות אלה פעלו נגד הפרטיזנים של טיטו ואחזיקן פעלו נגד צבאות בנות־הברית המתקדמים בבלקנים. המופתי נהג לערוך ביקורים תכופים אצל יחידות אלה ולהעניק להן את ברכתו הקדושה. הוא היה חוזר ואומר: „טיטו הוא ידיד של היהודים ואויבו של הנביא“. ב־1946 אמר נשיא הפרלמנט היוגוסלבי וידידו של המרשל טיטו, משה פיאדה המנוח, לעתונאי כי „דרשנו להסגיר לנו את חגי אמין אל חוסייני, שהרעיל אצלנו את האוכלוסיה המוסלמית בהרצוגובינה והקים דיביזיה שלמה של אנשי ס.ס. מוסלמים שהצטיינו במלחמה נגד העם ובאכזריותם נגד הפרטיזנים“.

אבל לשיא הפעילות הגיע המופתי במאמציו להשמיד את יהודי אירופה. ביאנואר 1946, בתקופת משפטיהם של פושעי המלחמה בגירנברג, הוגשה לבית המשפט עדותו של ד"ר ישראל קסטנר המנוח שעמד בסוף המלחמה בראש ועד ההצלה של יהודי הונגריה, שהביא עדותו של האופטשטורמפיהרר דיטר פון ויסליצני, עוזרו של אייכמן, כי „המופתי שנמצא בברלין מ־1941, מילא תפקיד חשוב בהחלטת ממשלת גרמניה לחסל את יהודי אירופה. הוא חזר והציע בלי הרף להיטלר, הימלר וריבנטרופ, את השמדת יהדות אירופה. תכנית זאת נראתה בעיניו בתואמת את פתרון הבעייה הפלשתינאית. הוא היה אחד מידידיו הטובים של אייכמן ובלי הרף הרעיף עליו תביעות להגביר את אמצעי ההשמדה. שמעתי שביחד עם אייכמן ביקר בעילום שם בתאי הגזו באושוויץ“. קסטנר הוסיף, כי ביוני 1944 אמר לו

במשרדו בבורשט אדולף אייכמן: „אני ידידו האישי של המופתי. הבטחנו לו ששום יהודי אירופאי לא ייכנס עוד לפלשתינה. המובן לך פשר הדבר?“. לאור הצהרה זאת הודיע סגן שרהחוף הבריטי מר הקטור מקינל בפרלמנט בלונדון ב־26 בפברואר 1946 כי „בערכת חקירה מיוחדת בדבר התפקיד שמילא חגי אמין אל תוסייני בהסתה ובעידוד התכנית הנאצית להשגת יהדות אירופה“.

על השותפות בין המופתי ואייכמן דובר גם הרבה במשפט הפושע הנאצי בירושלים ב־1961. היועץ המשפטי, מר ג. האונר, הצהיר בו: „מי שהחל בשפית דמם של יהודים בארץ הזאת, הרי שלבו פתוח לרווחה לשותפות הטמאה עם שופך דם היהודים בעולם... הם תיכננו אותה מלאכת דמים בעולם כולו... המופתי ביקש לעצמו איש כמוהו... יעזור לו לכלות את מלאכתו“. אייכמן: „אנשי המופתי הוכשרו במשרדי במהירות כמומחים של גיטאפו במזרח התיכון. אחד האנשים שהיה בחברת המופתי כונה היידיך של המזרח התיכון“. מתוך הצהרת ויטליצני: „כבר ב־1937 היה קשר בין שירות הביטחון הגרמני וחגי אמין. בקהיר נפגשו אייכמן וחברו עם ידידי המופתי ולאחר בואו של זה האחרון לגרמניה ערך ביקור בלשכתו של אייכמן בברלין. אייכמן הירצה בפני המופתי על הפתרון לבעיית היהודים באירופה. בסוף 1942 השיג ויטליצני — לפי בקשת הגוינט בסלובקיה — הסכמת אייכמן והימלר להעביר 10 אלפים ילדים יהודים מפולין לטרזינשטאדט להתלפתם באזרחים גרמנים שבשטחי בנות הברית. הילדים הגיעו כבר בתלקם לטרזינשטאדט, אך אז הודיע אייכמן לויטליצני כי התכנית להצלת הילדים בוטלה לאחר שגורע עליה למופתי הוא מחה על כך באוני הימלר בטענה כי „ילדים אלה יהיו אחר כך מבוגרים ויתנו חיזוק ליהודים בארץ ישראל“. או הוציא הימלר איסור כללי על הגירת יהודים מארצות הכיבוש לפלשתינה“.

פושע מצדק נחליץ

במאי 1945 נאלץ חגי אמין שוב לנסות מולו בבריחה. עם התמוטטותה של גרמניה גיסה לחצות את הגבול לשווייץ אבל נתפס על ידי הצרפתים והוחזק במעצר פתוח בוויילה נוחה ליד פאריס. הוא הורשה לבקר בפאריס כרצונו ולהיפגש עם נציגי מדינות ערב. ביוני 1946 הפך חגי אמין את הבטחתו התגיגית לא לברות, ונעלם מביתו. 12 יום אחריו הודיע ראדיו קהיר כי בא לשערי ארמון עבדין בקהיר וביקש ממלך פארוק להעניק לו מקלט. המלך הזמין להישאר בקהיר כאורחו.

בתקופת הימצאותו בפאריס, לא תבעו הבריטים את הסגרתו לידיהם כיוון שלגבי ממשלת בריטניה לא היה חגי אמין „פושע מלחמה במובן הטכני של המושג. הוא איננו אורח אומה אויבת ולא אדם ששירת בצבא האויב. אפשר רק להאשים אותו כי חטא כלפי חוקת ארצו“ (סגן מיניסטר החוץ, הקטור מקינל, בפרלמנט בלונדון, 17 אפריל 1946). ב־19 ביוני, כאשר גורע על בריחתו, מסר מיניסטר המדינה מר פיליפ גואל־בייקר כי „לא תותר שיבתו של המופתי לארץ־ישראל. אני מודה שהוא בגד וכמובן היינו שמחים מאוד אילו גמצא בידנו“. תוך כדי כך מחו הבריטים באוני ממשלת מצרים נגד הפעילות הפוליטית בה התחיל המופתי במצרים. למרות הבטחתו למארחיו כי ימנע מפעילות כזאת.

ממצרים עבר חגי אמין באוקטובר 1947 לבירות. היה זה כבר סמוך להחלטת האו"ם על עתיד ארץ־ישראל והמופתי רצה או להימצא קרוב לגבול הארץ כדי לפקח מכאן על מהלך העניינים. הוא חילק את זמנו בין בירות לדמשק וראה עצמו שוב — באופן טבעי — מצביא המלחמה ביהודים. אבל הפעם קיבלו העניינים מיפנה אחר: למערכה נגד תכנית החלוקה נכנסו כל מדינות ערב ולא קבוצות מתנדבים כפי שהדבר היה במדינה של שנות 1936-1939. חלקם של ערביי ארץ־ישראל במלחמה זאת היה מבוטל. מדינות ערב הבינו שלחשל את תכנית המדינה היהודית ניתן רק על ידי צבא וציווד חדש ולא על ידי צליפות של פגזי־בורח. לכל מדינה ערבית היו אינטרסים משלה במלחמה זאת. כמעט כולן נשאו עיניהן (המשך בעמוד 97)

בְּסִמּוֹן הַפּוֹיִם וְהַנָּשִׁים

טאת גבריאל מרייל

אָסְכִי בַּד, בְּרִנְשָׁמִיִּן וְכִרְיָמוֹ,
אָחֵר תְּשֻׁמְשׁוֹת תְּגִדְלוּת וְתַקְטָנוֹת יוֹתֵר,
תְּנַשֵּׁם שְׂאֵלֵי אִיִּן אַחֲרֵיִי אָחֵר
וְיִשְׁיֶכֶת בְּקַפָּה לְאֹרֶב־נֵר

בְּלִמֵּי מַפְּנִים

וְאֵנִי זָמֵן מִכֵּל זָמֵן

שְׂכָבֵר פְּנִים.

אָחֲרֵי בַּד, בְּרִנְשָׁמִיִּן וְכִרְיָמוֹ,
אָחֵר הַצְּפָרִים תְּגִדְלוּת וְתַקְטָנוֹת יוֹתֵר,

תְּנַשֵּׁם שְׂאֵלֵי אַחֲרֵיִי אִיִּן אָחֵר

וְפִיִּל לְאֹרֶב וְהַבְּעִינִים

מִבְּרִיָּה בְּפִיִּים

וְאֵנִי צְעִיר מִכֵּל צְעִיר

שְׂכָבֵר פְּנִים.

אליעזר ד. פרידלנדר :

בֵּית הַכְּנֻסֶת הַיֵּשֵׁן בְּנִיּוּפוֹרְט

פֹּה נוֹשֵׁם עַל מִסְגֵּר הַזְּמָן וְשִׁימְתוֹ הַקְּדוּשָׁה,
וּמִפְּסָה הַדְּמָמָה בְּאַלְפֵי אָנָּפִים לֹא-נִרְאִים;
וּבְמִרְמָה מִתְחַת לְבִימָה פְּרוּצִים הַזְּכָרוֹנוֹת
לְרוּחוֹת הָעֶבֶר.

אַתֶּם בְּנֵי זֶרַע אַבְרָהָם,

אֲלֵיכֶם שָׁגַר וְשִׁינְגֻטוֹן אֲגָרְתוֹ הַיְדוּעָה,
אַתֶּם הַיֵּשֵׁנִים שֹׁנֵת מֵאַתְמִים שְׁנֵה וְיוֹתֵר -

עֲלֵתָה תְּלִידַת הַשָּׁנִים בְּחוֹרֵי עֵינֵיכֶם

וְשִׁמּוֹת לֹפֶן, סִישׁוֹ וְטוֹרוֹ

מִפְּנֻקְסִים כְּיָאוֹת.

סְמִטַּת טוֹרוֹ כְּאוֹכַת הַזְּכָרוֹנוֹת בְּנִיּוּפוֹרְט הָעִיר

לְפָנִים בְּהַ דְּרָכּוֹ בְּנֵי זֶרַע אַבְרָהָם

פּוֹרְקֵי אֵימּוֹת סְפָרַד וּפּוֹרְטוּגַל

וּבְחִלּוֹנוֹת עֵינֵיהֶם הַנִּסְפוֹ הַדְּגָלִים;

לְפָנִים עוֹד קָמְרוּ צְקוּנֵי לְחֵשֶׁם

תְּקַרְתַּ עוֹלָמָם הַמְתוּן,

וְנִשְׁחַלּוּ הַתְּקוּוֹת כְּחֻרוֹזִים הַכְּחָלִים.

סְמִטַּת טוֹרוֹ בְּנִיּוּפוֹרְט הָעִיר:

בְּהַ תִּיר בְּשִׁלּוֹ יִצְלַם הָעֶכְשָׁו,

יִפְשָׁפֶשׂ בְּקַמְטֵי אֶתְמוּלִים;

וְאַחַת, נְזִירָה כּוֹשִׁית, בְּהִלּוּכָה הַמְּסַפְּחָ, הַשְּׁחוֹר;

וְזוּג מְלָחִים שְׂכּוֹרִים מְגַבְּלִים פִּיהֶם.

* מתוך „שירים בטולם מינור“ בהוצאת ספרים

מ. ניומן.

יצחק פינקל :

לילה: מראות-חורף

זָמִיד מְסַבֵּב בְּשִׂיד לַיִל-זֶדֶן;
זֶה אֶלְלִים הוֹזִים עַל סֵלַע מִד
בֵּן נִגַע הָיָה לִצֵּל אֲמִד

עֵינַי טִפִּיד, בְּדִקוֹת וְטוֹפִד
מְסוּדָדוֹת בְּאִשְׁנֵי אֲנִיֹּת
מְתַלְיָקוֹת עַל אִפְקֵי מְשֻׁזֵּד.

שְׁפָנִים צְמֵאוֹת נְשֵׂאוֹת מֵנִם;
סִילֹן שֶׁל מִי-טֶבֶן רִינְעֵי
רוֹחַן לִבְנֵה חֲטוּבֵת-דָּם

יָפִי רוֹקֵד עַל אֲדוּזוֹת-אִפֵּד
רוֹכֵב יָם מְטֹכֵף, מְעֵדֵד
שְׁבִיל-הַחֲלֵב וְאַלְמֹג בְּצוֹק-הַדֵּד

---

* מתוך ספרי-שירים "מנגינה ירוקה",
בהוצאת חוג ידידים ליד "עקד".

ימים גדולים בארץ אבות

(פרשת הימים בראי הספרות העתית)

מאת אבשלום

מעטים המאורעות בדברי ימינו, מאז היותנו לגוי עד היום הזה, שישו בעוזו המעשים וההישגים, באפשרויות המקופלות בחובם והתוצאות המתחייבות מהם, כההתרחשויות בארץ ובגבולותיה בפרק זמן הקצר, מיום ב', כ"ו אייר עד יום ו', א' סיון, ש.ז., כשצבא ישראל הדביר את צבאות מצרים, ירדן וסוריה, הימים מאז התחוללו הקרבות עד שארצות ערב הסכימו להפסקת האש. עוד יירשמו וייכתבו הדפים המזהירים של קורות הימים האלה, אולם גם הכתבות, הרשימות, התיאורים והידיעות המפורטות שבאו בעתונות העברית בששת ימי הקרב, והמאמרים הרבים שהופיעו לאחר-מכן, ישמשו חומר יקר להיסטוריון לעתיד לבוא, שינציח לדורות הבאים את דברי הימים האלה. עד אז יתפרסמו עוד ספרים לאין-ספור, יומנים, תעודות ומיסמכים ממומחים צבאיים ומדיניים על הקרבות שהפליאו את העולם. המאורעות התגלגלו במהירות מסחררת עד שלא הספיקו אף העתונאים הזריזים להדביקם. עתה, כשהמאורעות נכנסו לאפיק חדש, והמאבק המדיני הקשה, הוא בעצם חריפותו, ועדיין לא ניתן לשער את סופו, אפשר להשתהות מעט ולסכם סיכום קצר את פרשיות הימים הגדולים ולהתבונן בפני "ישראל החדשה" שנגולה לפנינו אחרי הנצחונות המזהירים של צה"ל.

דור בארץ

אף הפעם לא ניתנה המדינה הנרחבת על "מגש של כסף". במלחמת-המגן נפלו קרבנות יקרים. בדמם הביאו את הנצחון, אך הם לא זכו ליהנות מפריה. יש לייחד דברים מעטים על הנוער הזה שמסר את נפשו על הגנת העם והמולדת. הוא אותו נוער שמתחנו ביקורת עליו מדי פעם בפעם ושריננו אחריו שהנהו נטול הכרה היסטורית, תודעה לאומית וזיקה עממית... לא ידענו מה עמוק רגש-האחריות הלאומי של נוער ישראלי זה ומה רבה אמונתו ב"נצח ישראל". הוא חיפה כאילו ב"ימי קטנות" על מהותו במעטה של ציניות, לא-איכפתיות ואדישות.

משהו מכוחות הנפש והרוח הגנוזים בנוער הישראלי מתגלה בשיחה שקיימה גאולה כהן עם הטייס סרן רן (ב"מעריב", 9.6.67), והדברים מדברים בעדם: אני: שלשום נוכחתי, רן, בבסיסי חיל האוויר והצנחנים, ושם שרה לפני החיילים יפה ירקוני. זה היה בשדה פתוח בלילה, אחרי יום אמונים ובאווירה טעונה חימום מלחמתי — והנה מה שהפתיע אותי בערב ההוא היה שהשירים שהחיללים חזרו וביקשו מיפה שתשיר להם לא היו שירי מלחמה או קרב, אלא דווקא שירים ליריים ושירי יזכור על בחורים שנפלו, שירים על... באב אל וואד

והגויות המוטלות בצידי הדרך — לרגע חשבתי שעל כל הרקע זאת תופעה בהחלט יוצאת דופן: בחורים שעלולים בכל רגע להיקרא לקרב מעודדים את רוחם דווקא בזכר קורבנות הנופלים בקרבות תש"ח או סיני... אבל מיד שבתי וחשבתי שאולי דווקא בכך ייחודו של החייל היהודי, שדווקא מהמתים שמתו על קידוש החיים הוא שואב את כוחו להלחם — איך אתה מסביר את זה רן?

רן: אני אישית אוהב את כל שירי הזכרונות האלה והנוסטאלגיה ההיא מימי העלייה השנייה ועד הפלמ"ח ומלחמת השיחורור. תמיד אהבתי אותם והיום אולי יותר מאתמול. כשאני שומע את המארשים של ראדיו קאהיר אני דווקא גאה שאנחנו לא זקוקים למארשים של הרה, לתרועות החצוצרה ושירי הלכת כדי לצעוד קדימה. אני בטוח — ועובדה, הביטי איך צועדים היום חילות השיריון בסיני — שאנחנו יכולים להרחיק לכת יותר דווקא עם השירים על גבורת הבחורים שנפלו. אני חושב שבה אנחנו, הצברים, דווקא מאד יהודים, דור אחרי דור, דורות רבים התחנכו על סיפורי עשרת הרוגי המלכות ושאר העולים על קידוש השם, על סיפורי מצדה ועוד. הלא כל סיפור של מוות כזה הוא גם סיפור של גבורה. אני אישית מתרגש יותר ומרגיש מלחמתי יותר כשאני נזכר בכל טיפת דם של יהודי שנשפכה. עובדה, כשאני מטפס על מצדה, או כשאני שומע סיפורים על מסירות הנפש היהודית — אני מרגיש אותה שעה איך הגחלת היהודית שבי מתלהטת. אני בטוח שהגחלת הזאת היא חלק מהאש החלוצית של כל הדורות שלנו. וכשאני מרגיש אותה אני מרגיש שאני רק חלק משרשרת גבורה שעוד לא הסתיימה. אני מרגיש שאני עכשיו בשירות לא רק של צה"ל אלא של האומה כולה.

מול הר הבית

יש קשר ישר בין הדברים האלה של הסרן רן ובין החתירה, חתירת הגבורה של צה"ל אל העיר העתיקה וההתרגשות המזועזעת שאפפה את החיילים הראשונים שהופיעו לפני הכותל. ביניהם היו הרב הראשי לצה"ל, האלוף שלמה גורן, יד אחת חובקת ספר תורה וביד השנייה — שופר; האלוף חיים בר-לב ואלוף הפיקוד עוזי נרקיס. על פני גלי הראדיו נישא קולו הנרגש של הרמטכ"ל רב-אלוף יצחק רבין: «גולדתי בירושלים, לחמתי בה במלחמת השיחורור, והכניסה היום, עם שר הבטחון, דרך שער-האריות, מבטאה בשבילי אולי את התמורה הגדולה ביותר שהתרחשה בחמישים וחמש השעות האחרונות».

המעמד ליד הכותל היה מעמד מרומם. חיילים מאובקים ועייפים, שכמה מחבריהם נפלו על כיבוש העיר, לבשו חרדת קודש ועיניהם זלגו דמעות. כשנשמעה תקיעת השופר פרצה תרועת ניצחון אדירה מפי הכובשים האמיצים ונחשול ההתלהבות הגואה הציף את כל ירושלים והארץ כולה.

יוסף חריף («מעריב» 8.6.67) תיאר את המעמד במלים אלה:

„מי שלא ראה שמחה זו של החזרת הכותל משביו לא ראה שמחה מימיו. עדיין המומים אנו מן החיזיון הנפלא שנתגלה לעינינו שתקצר לשון אנוש מלתארנו. דומני, כי הכל — החיילים המיחזים והמיוגעים מגודלי הזקן שהיו רצוצים לאחר

קרבות עזים והיו שרועים על המרצפות של רחבת הכותל, מקצתם ישנים, מקצתם מתפללים; השרים, הרמטכ"ל, ראש עיריית ירושלים, מפקדי צה"ל — הכל היו כחולמים... בהגיע שר-הדתות אל הר-הבית קידמוהו חיילים בשירה ובזימרה: עוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה... „השר שנתלווה על-ידי שני חיילים חמושים כשבחלל עדיין נשמעות צלילות של כדורים, היה חיזור מהתרגשות. לרגע קפא על מקומו, הסתכל סביבו — הנה הר-הבית, הנה הר-הזיתים, הנה החומה — הכל כמו בחלוט“.

ערי התנ"ך בידי ישראל

שכס, חברון, בית לחם, יריחו — שמות שחקוקים בלבנו מימי בראשית קמו לתחייה עתה והיו לממשות — רגלי יהודים דורכות על אדמתם — ועולם חדש לפני עיניהם, ארץ-ישראל הגדולה, זו שהיתה סגורה ומסוגרת בפנינו במשך י"ט שנה, ואף קודם לכן לא הרבה יהודים עברו בערים האלה. עתה נשתלבו מחדש בההווייה הישראלית ויעשו, אנו תיקווה, חלק מן ההיסטוריה היהודית של ימינו והדורות הבאים.

בה„הגדה שתהיה להגדה“, מתאר אורי אורן (ידיעות אחרונות, 18.6.67),

את פני הערים האלה כיום:

„נכבשתי על-ידי יריחו ממבט ראשון. לא היה כל צורך לסובב אותה שבע פעמים. די היה בקריאת-התפעלות אחת וכל החומות נפלו. „איזה יופי!“

„עיר של פרחים, דקלים ומעיינות בלב המדבר. בתים אמידים, בני קומה או שתיים; חווילות מוקפות עצי-נוי ופרחי אודס לרוב; מטעי-בננות פוריים ועצי-תמר עמוסים, גנים ציבוריים, מגרשי-משחקים לילדים, עיר קסומה. פיסגה של יופי במקום הנמוך בעולם.

„ובמזרחה של יריחו, למרגלות ההרים, חצובים בסלע בתי העיר העתיקה, מיבנים שלמים בתוך האבן. מראה פלאי ונדיר.“

ומיריחו זמן הכפרים הערביים בהרי שומרון ויהודה, שהערבים בהם „מברכים אותנו לשלום, חלקם במנוח יד וראש, רובם בהיגוי ברור, בעברית, ויש מהם היוצאים מגדרם, ומניפים שתי ידיים מעל לראשיהם, שלום! שלום!“ — אל שכס:

„ההפתעה הראשונה שמורה לשכס. עיר מיחדת במינה. בתי אבן לבנים בנויים בחן רב על צלעות שני ההרים הסוגרים עליה, גריזים ועיבל. תאורת פלורסצנט בכבישים הרחבים; בתי מלון ובתי קולנוע מודרניים, כיכר עיר נקייה ונאה שבמרכזה, בראש העמוד פיתחזים מרהיבי עין. שעון גדול ניבט אל ארבעה עבריו.

„עיר מזרחית בעלת גוון משלה, שאינה דומה לשום עיר אחרת, אולי בשל המיבנה הטופוגרפי שלה, אך נוטלת משהו מסגנון של ירושלים וצפת. „הרבה מאד אנשים סובבים ברחובותיה, הומים ככורת. ניגוד מוזר וקיצוני

לכל שאר הערים הכבושות, שתושביהן נמלטו, או מסתגרים בבתיהם, ודומה כאילו נעזבו מאדם.

„בפיתחה המזרחי של שכס, זה הפורץ אל עמק מישורי — שיכון הפליטים. המוני בתי-אבן צופים ושטוחים, שכונת-בת-חורגת לאם האצילה“.

גוש עציון וחברון

עמוס בן-יורד מספר (”הארץ“, 9.6.67) על ביקור מיד אחר הכיבוש בקבר רחל שבבית לחם ובגוש עציון וחברון, שבשניהם ערכו הערבים טבח נורא ביהודים — בחברון בתרפ”ט, כשהכריעו לטבח 66 בחורי-ישיבה ואזרחים יהודיים; ובתש”ח — כ-150 צעיר וצעירה.

„קבר רחל נשמר היטב. אתמול בעשר לפני הצהריים הגיע לשם הרב הצבאי הראשי, האלוף שלמה גורן, הוציא מארון הקודש שבו עתון ערבי קרום, ושם במקומו ספר תורה. הוא התפלל תפילה מיוחדת קצרה, והמשיך לכיוון חברון. סמל דת הוצב יחד עם משמר חיילים על המקום הקדוש. בשעות הצהריים כבר מצאנו מנין של מתפללי מנחה, ובתוכס, באורח מפתיע, גם שני בחורי ישיבה שפניהם עטורים בפיאות ולגופם מעילים שחורים ארוכים...“

„כביש מתנקל ובעל מסלול וחצי בלבד מוליך אותה דרומה. עשר דקות, ואנו במסעף אל גוש עציון. כפר עציון כמעט לא השתנה, אלא שנוספו בו מספר ביתנים שבהם שכנה כנראה יחידה של הליגיון הירדני. במרכז הכפר עומח מסגד — המקום שמשם, שקט, עדיין מצפה לגאולתו בידי חקלאים עבריים.“

„שוב דרומה אל חברון. גם כאן מוגפים התריסים, החנויות סגורות. התמונה הידועה לנו מכבר: דגלים המונפים בחלונות ועל הגגות. עיר יפה, הדומה במקצת לנצרת. תושביה יושבים ומתבוננים בנו, המבוגרים בסקרנות. וכמה מן הנערים במבט הנראה לי כשנאה כבושה אולי. רק אתמול בבוקר נכנס כוח צה”ל ממבואות העיר לתוכה. לא נורתה אף יריה אחת.“

מול פני יום כנרת

אחד הקרבות הקשים ביותר היה על כיבוש ”הרמה“, ההרים מזרחה לכינרת, שמשם המטירו הסורים אש-תמיד על הקיבוצים היהודים הסמוכים לגבול. מה קשה היתה המשימה של חיילי צה”ל יתארה אלי אלעד (”הארץ“, 16.6.67):

„הרמה שלנו. שלדיהם העשנים של מאות כלי-רכב צבאיים פזורים לכל אורכה. לידם מאות גופות של חיילי הצבא הסורי. המיתחמים המבוצרים היטב בעומק הרמה ובקציה, ריקים. שלנו...“

„על הקרב לכיבוש הרמה עוד יסופר. עוד יסופר איך העפיל גדודו של אפרים מוותיקי הצנחנים במעלה התלול של הרמה. השתלט על תאופאיף העליונה והמשיך הלאה כשכמה מחייליו, שאינם מהנמושות, מתעלפים בהגיעם למעלה וצריכים הנשמה מלאכותית. יסופר איך הסתערו לוחמיו של לוי על מוצבי דרבשיה וג’לבינה — שמות שהטילו אימה 19 שנה — וכבשום בקרב פנים אל פנים (סוף בעמ’ 88)

דיג עברי

(כעין פזמון-מהתלה)

למתנדרים בעם,
הגיבורים

מאת שניאור זלמן אש

צבע אודם כתונתי,
אך בל פיק קשקשת;
דגל מרכסיסטי
ממני והלאה, כמסחויי-קשת!

עברי אנכי
בכל רמ"ח אברי;
צו קדמון שולט ברוחי
עוד ממעמד "הר סיני"!

מה טעים, מה נעים
לזמר בליל שישי
על חתיכת דג ממולא
זמר "שאכלנו משלו"
סביב שולחן ערוך למשעי.

אשריכם, שרצי מיט,
זכות על ידי זכאי
גילגלו לכס שמים;
בברכות עד בלי-די
על פלאי נצחון צה"ל
לרוכב ערבות נריע;
ובמלוא כל החלל
בזמירות של שבת מלכתא
נפלאותיו נשמיע!

בגבהי נירהפמשיר
כין גיא זהר תלול;
זורם לג, מפוס כשיר
אפיק מיט צלול.

בתכלת גליו, בפאר והוד
איתני היצירה
משתקפים מעשי בראשית
כבאטפקלריה מאירה.

בדוגה קלה אט
על פני בדולח זיו
דיג עברי שט
ומקטרת בפיו.

גלילי עשן מסתלסלים באוויר;
הדיג בלבוש חכליל
לקשקשת ולסנפיר
יחלל שיר בחליל:

"הוי, נושמי זימים,
דגי-חמד תמימים,
הרי לכס מתנה
ממיטב התולעיס-תזונה;
להם טעם המן
האבות לקטו בישימון.

מחודש לחודש

מה היה אילו...

הצער שנגרם לשני הצדדים, ועם כל מה שיש להצטער על האבידות בנפש אדם ועל הנזקים שנגרמו לאניית הצי האמריקני — אין מקום להטיל ספק בדבר, כי מקור התקרית — בטעות! והרי „מה היה אילו“ מסוג אחר: הכל יודעים, כי במלחמת תימן השתמש נאצר עשרות פעמים בגז חרדל ובגז פוסגן, להתקיף בהם כפרים חסרי מגן. (לפי הפרשן הצבאי האנסון בולדווין סופק הגז למצרים על ידי הרוסים). עובדת השימוש בפצצות גז על ידי חיל נאצר בתימן אף אושרה על ידי מרכז „הצלב האדום“ הבינלאומי בשווייץ. כשנשאל שר-ההגנה הישראלי במסיבת עיתונאים, בראשית המלחמה, אם נאצר יכול להתקיף את ישראל בפצצות גז, השיב: „הוא יכול, ודאי שהוא יכול!“ נאצר לא התין לעשות זאת ואף לא היה יכול לעשות זאת, כי לא היתה לו שהות לכך, שכן חיל האוויר שלו נהרס, רובו ככולו, ביום הראשון למלחמה. אבל יש הוכחה מספקת לכך, כי גם בישראל היה מי שחשש לאפשרות איומה זו בטרם תפרוץ המלחמה. בעתונות חלפה ידיעה, כי ממשלת גרמניה המערבית נתבקשה על ידי ממשלת ישראל וגם הסכימה למכור לישראל 20,000 מסכות גז ולהעבירן לידי הישראלים במהירות האפשרית בדרך האוויר, על כל צרה שלא תבוא. הידיעה באה ממקורות גרמניים אבל לא הוכחה על ידי ישראל. ובכן: מה היה אילו הפליא חיל-האוויר הישראלי לעשות? מה היה אילו נתארכה המלחמה, ומפציציו של נאצר לא היו ניוזקים ביום הראשון למלחמה אלא היו פועלים כתיקונם? הלא לא בכדי התרעו שידורי ערב יומם ולילה: הישראלים מפציצים את קאהיר; הישראלים מפציצים את דמשק, וכו' וכו', בשעה שעל צד האמת לא הפציצו מטוסי ישראל את

לעתים לא קרובות. על פרשת הדרכים של תולדות עם ואדם, אנו שואלים את עצמנו: מה היה אילו? ... התשובות המתקבלות עלולות להיות מפתיעות ואף מאלפות. באחד מששת ימי מלחמת ישראל וערב, בחודש שעבר, אירעה תקרית קשה: מטוסים סילוניים וסירות טורפידו של ישראל תקפו אנית-אלחוט אמריקנית מטיפוס „ליברטי“, בריחוק 15 מילין מחופי תעלת סואץ, כלומר: מחוץ למים הטריטוריאליים של מצרים, והמטירו עליה טילים ושתי טורפידות. התוצאה: עשרות הרוגים וכמאה פצועים מצוות האנייה. ראש-ממשלת ישראל מר לוי אשכול שלח איגרת לנשיא ג'ונסון ובה הבעת צער כנה ועמוקה על הטעות הטראגית. שגריר ישראל בואשינגטון מר אברהם הרמן מסר איגרת למוכירות-המדינה ובה נמסרה בשם ממשלת ישראל הבעת צער כנה למשפחות הנפגעים והבעת נכונות לשלם להן פיצויים. התקרית עוררה צער כללי באמריקה. לא נטעה אם נאמר, כי יהודי אמריקה הצטערו עוד יותר מן האזרחים הלא-יהודים (להוציא, כמובן, את משפחות הנפגעים) שכן גורמי האסון היו יהודים וישראלים. אבל הכל הבחינו וידעו אל נכון: היתה כאן טעות, אחת הטעויות המדיניות העלולות לקרות בכל מלחמה. הכל הבחינו וידעו אל נכון: לא ייתכן שהיתה כאן פגיעה מכוונת; היתה זו סגיעה בשגגה!

אבל נתאר לעצמנו לרגע מה היה אילו באה הפגיעה מצד אחר, נאמר: מצד מצריים או מצד מטוסים וסירות-טורפידו של הצי הסובייטי. האם לא היתה התקרית עלולה לגרום למשבר בינלאומי חמור ואף למלחמת עולם? על אחת כמה וכמה — אילו פגעו הישראלים על פי טעות באנייה סובייטית! ... זאת הפעם — עם כל

צא וראה: הרוסים השקיעו בארצות ערב השקעה עצומה בצורת מילות וציוד (בניית סכר אסואן, סלילת דרכים, הקמת מפעלי חרושת ועוד). אבל עיקר ההשקעה הרוסית: בנשק, טנקים ומטוסים ואף צוללות ואניות מלחמה. אומדים את ההשקעה הרוסית בנשק במצרים בלבד, משנת 1955 ועד הנה, בסך שני ביליוני דולארים. ההשקעה בנשק במצרים משנת 1965 ועד הנה — ביליון דולארים. החלק הארי של השקעה זו ירד לטמיון בימי הפעולות הצבאיות של צה"ל. לא בכדי הגיעו הזעם וההתמרמרות במוסקבה למעלה ראש: אין זו הרגשה נעימה למהמר-הימורים כשהוא נוכח פתאום במירוץ-סוסים ורואה שהיה מהמר כל הזמן על סוס הצולע על ירכו. התבוסה הקשה ואבדן הנשק והמטוסים גרמו לו, לנאצר, שיעמיד פנים שהוא מתפטר ומוסר את השררה לסגנו זכריה מזהידין, אלא שהעמדת פנים זו לא נמשכה יותר מיום אחד. למחרת לא היה נאצר יכול לעמוד בפני הפצרות «האסיפה הלאומית» (שמונתה פעם על ידו וכל חבריה עושי דברו) ובפני «רצון העם». היה רק קרבן אחד להתפטרותו: אשה מצריה אחת שמעה את גאום ההתפטרות, האמינה שנאצר מסולק באמת והחליטה מרוב יאוש להתאבד. לפי עתוני קאהיר האמינה אותה אשה למנהיג — ומתה. אולם יש סברה, שלא רק המוני העם והאסיפה הלאומית השפיעו על נאצר שישנה דעתו וישוב לשלטון. גם קברניטי מוסקבה ונציגיה בקאהיר פעלו במרץ והשפיעו שיישאר נאצר על כס השלטון ושלא יירש את מקומו אחד מתוך, הנוטה למערב כזכריה מזהידין. הרוסים הבטיחו, לפי השמועה, נשק חדש לנאצר למלא את מקום הנשק שהוכחד במלחמה עם ישראל. אומרים שמשלוחי נשק ניכרים מגיעים עתה לנמלי מצרים ויש גם משלוחים גדולים של מטוסים סילוניים דרך אלג'יריה. עובדה זו מאשרים אנשי הביון האמריקני וגם הבריטי, וזו הסיבה לכך שהודיע שר-החוץ הבריטי בראון, כי לעת עתה אין בדעת בריטניה להפסיק את משלוחי הנשק למזרח התיכון, כל עוד אין ברית המועצות מתחייבת על הפסקה דומה. תשאלו: למה מוסיפים הרוסים לשלוח נשק אחרי הנסיון המר שהיה להם

בירות ערב כלל ועיקר וגמנעו במפורש מהפצצת אוכלוסייה. מה היה אילו...? והרי עוד «מה היה אילו»? בבירות המערב מדברים הרבה על סכנות התפשטות הנשק האטומי ובוועידת ז'נבה דנים ומתוכחים ואין מגיעים לכלל הסכם ב-ביצוע בעניין זה. אף על פי שהכל מודים, כי סכנת ההתפשטות של הנשק האטומי רבה מאוד וכמעט ודאית. בעצם הימים האלה ניסה מר פוסטר הנציג האמריקני בוועידה זו לשדל את הודו ובראזיל לחתום על הסכם כזה, ובזכות החתימה היה מוכן להבטיח לשתי הארצות מנגנוני פיצוץ אטומי לצרכי שלום. מנגנוני פיצוץ אלה — קל להפכם לאמצעי מלחמה ולנשק אטומי ממש. משום כך חשובה פי כמה ההתחייבות של מי שמקבל חמרים אלה לרשותו. תוצאות השידול עדיין לא נודעו. אך ידוע, כי הודו, למשל, אינה רחוקה מייצור הפצצה האטומית, ונימוקה הוא, שהיא חוששת מפני שכנתה סין ה-עמית, שכבר יש בידה פצצה כזאת. בימים אלה נתבררנו גם כן על פיצוץ פצצת מימן סינית.

ידוע גם כן, כי גאמל עבדול נאצר טורח הרבה להגיע לייצור נשק אטומי, לאחר שהשיגה מצרים הישגים מסיי-מים בשטח ייצור הטילים. במלחמת ישראל-ערב האחרונה ראינו שנאצר לא היסס לשקר ולחזור על שקריו, שהבריטים והאמריקנים שלחו מטוסי-הם לעזור לישראל בקרבות האויר, והוא לא זו מטענתו על אף כל ההכחות הנמרצות שבאו משתי בירות המערב ועל אף ההשגחה המעו-לה שמשגיחות אניות הצי הסובייטי בים התיכון, העוקבות אחרי כל תנועה של נושאות המטוסים הבריטיות וה-אמריקניות. המטרה של נאצר היתה לא רק למצוא «אליבי» ונימוק לתבואתו. היתה לו מטרה הרבה יותר חשובה: לסבך במלחמה את ברית המועצות. הוא לא היסס לעשות זאת אף כי ידע, כי התערבות אמריקנית היתה בלתי-נמנעת אחרי התערבות רוסית, וזו היתה גוררת אחריה מלחמת עולם תוך שעות ספורות. ואם נאצר אינו חושש לגרום מלחמת עולם שלי-שית, בלבד שיצא וידו על העליונה, כלום היה חושש להשתמש בנשק אטומי — אילו היה נשק כזה בידו? — מה היה אילו...?

אינם פחותי ערך, וכי „הכל תלוי בגורם האנושי“. אם כן הוא, מדוע לא נתנו דעתם על כך קודם? ומה היה אילו הצליחו יותר בבחירת „הגורם האנושי“? שאלות אלה וכיוצא באלה על העבר הן לכאורה תיאוריטיות, אבל יש בהן משום חומר למחשבה. י. ע.

עם כל המצבור של הנשק הקודם? התשובה היא: הכרח הוא להציל את ההשקעה כולה. אבל שאלה יותר רצינית היא: מה היה אילו? — מה היה אילו ידעו המצרים כיצד להשתמש כראוי בנשק ובציוד שקיבלו מרוסיה? הרוסים טר ענים בועף שהנשק והמטוסים שלהם

ימים גדולים בארץ אבות / סוף מעמ' 84

מתעלה לתעלה ומעמדה לעמדה. יסופר איך גימאו גיפי הסיירת של קפוסטה, ובהם מאיר הר־ציון, ברבח ואחרים מהוותיקים. עשרות קילומטרים ברמה, מכפר לכפר, ממתחם למיתחם וממחנה למחנה, כבטיוול של שבת, ואיך טיהרו את אלה זה אחר זה, טהר והשמד...

„המיתחם משתרע על גבעה נישאה השלטת היטב על סביבתה. כל־כולה עיר תת־קרקעית. מכל עבריו שדות מוקשים וגידרות תייל דוקרן, דרך צרה מעפילה אליו, בצידה ספרתי 12 בונקרים מפילי אימה החולשים על כל מטר של הדרך. סימני הריכוך של חיל האוויר ניכרים בהם היטב“...

„הארץ הגדולה“

לטרון היתה סמל למפח נפש ולאבן־נגף למדינה הצעירה בשנת תש״ח. המבצר הגדול הזה חסם את הדרך לירושלים. מנחם תלמי (״מעריב״, 7.6.67) מתאר את כיבוש המבצר, שזרע אימים בתש״ח:

„השדות לאורך חמשת הקילומטרים המפרידים בין מה שהיה אתמול גבול ישראל־ירדן לבין לטרון בערו והעלו עשן אפור וסמיך — כתוצאה מהקרב הקצר והנמרץ ומהמהלומה המוחצת שהנחית הכוח ששטף לעבר לטרון ואשר חלף על פניה במסע העצמה הבוטח הלאה...“

„השדות סביב לטרון בוערים, שדות המוות בהם קרסו מאות־מאות מלחמי תש״ח. היומי מונחות בשדות אלי גויות של חיילי־אויב.“

„מנזר־השתקנים חולש על פרשת־דרכים. ימינה — לשערה־גיא. שמאלה — לתחנת המשטרה הנודעת. הכביש מעפיל אל גבעה — ולפניך עמאוס. הכפר ריק. האוטובוס האחרון, שעמד לצאת ממנו ניצב על עומדו. הוא איחר את המועד ולא יגיע יותר ליעדו.“

„הכביש חוצה את הכביש לעבר בית־נובא, בית־סירא, לעבר בית־חורון... רמאללה.“

„אלוהים! פתאום נהייתה הארץ כה גדולה!!!“

על הנסים ועל הגבורות

(אגרות סופרים במדינת-ישראל לחכריהם כאמריקה)

א. "תקופה חדשה באה עלינו"

י' סיון, תשכ"ו

כלום יש מלים בלשון בני-אדם כמונו היום להביע את אשר עבר עלינו — את התהייה והתחרה שקדמו לפרוץ המלחמה, ההאפלות, הגיוסים, קולות הפיצוצים בימי המלחמה, ופלאי הפלאים של הנצחונות שרדפו זה את זה בעצירת נשימה, ואחר-כך הידיעות והסיפורים על הגבורות ומסירות-הנפש של כלל הצבא ושל יחידים שבו — מסירות גפש שלעומתה יחוויר כל מה שמסופר במקרא ובספרי החשמונאים, ומותר לומר בספרי כל העמים והדורות — מי ימלל ומי יתאר אפילו מקצת מן המקצת מכל זה? אין לשער כלל במות האנושי כיצד נהפך כל מה שחשבנוהו לחולשה ולפגימה — לטובה ולברכה! ופלא האחדות כל העם היהודי, שלא נראתה כמותה כל ימי המדינה ולפניה! ולחאי ומקצת מן החכמה והגבורה והאהבה והתחרה שפיעמה אותנו עד כה תישאר אתנו גם לימי החול והמעשה הבאים עלינו לטובה.

ירושלים היתה כמובן בלב העניינים. האפלה, תשכה מוחלטת בחוצות, רחובות מלאים חיילים דרוכים ומכוניות מכל המינים, מוכנים לפקודה, מקלטים בכל בית מלאים אנשים ונשים, וטף, אנו בכל זאת נשארנו בלילה בבית, לא ירדנו למקלט הצפוף. לא חסר לנו ולשום איש, שום דבר במזון, והרי בסופו של היום הראשון כבר שאפנו רוח לרווחה בהיוודע הבוסת הערבים באוויר. אבל הקרבות על ירושלים — על סביבות העיר העתיקה והעיר עצמה — נמשכו עוד יומיים, והיו שמועות על קרבנות כבדים — ובשביל עם קטן ונענה כעמנו, מה קרבן איננו כבד? וכיוון שמעטים אנו מכירים כל אחד בחוגו משפחות ששיכלו בניהן, מיטב בניהן, והלב נצבט, כל בחור סגולת-אדם, והשמחה העוברת על גדות הנפש מהולה בתוגה. אם כי בודאי לא נשמע מעולם ניצחון כזה כנגד אויבים כאלה וביצורים כאלה (עלו על קו מאגיניו) במספר מועט של קרבנות. אבל כל קרבן עולם מלא ואין תמורתו. בכל אופן, הכול מרגישים שמה שהיה לא יהיה עוד, גם מחוץ וגם מבפנים, שתקופה חדשה של התאורות והתעלות באה עלינו לטובה ולברכה — הלוחאי, כי גם בעיות ולבטים נכוננו לנו לרוב, ואך בגבורה גדולה ובחכמה גדולה נוכל להם. —

מ. מייזלש

ב. "מירושלים הפדויה..."

מירושלים הפדויה, מירושלים השלמה, שלותה לך תרועת-הידד, עין בעין ראינו בשוב ה' את עצמו אלינו. אלקי ישראל הלך לפנינו. נתחדשה הברית בין העם ואלקיו. ירושלים עירך היא שוב עיר יהודית. שוב היא שלנו. יש שינוי בסדר-יב-ראשית. ששה ימים שזעזעו את אשיות-העולם, וכל הגויים עומדים לכלותנו ואנו — אנו ידינו על העליונה. עוד נראה גסים רבים.

זה תשע-עשרה שנה אדע, בשכבי ובקומי, בלכתי ובשבתי, בצאתי ובבואי: ביתי על הגבול. עתה הרחיב ה' את גבולנו. רחב הגבול ורוח ללב. עמדתי ליד הכותל ובכתי מאד. געיתי כתינוק, אחד מחברי השתטח על האדמה ונשק את העפר. רבים קרעו קריעה שאינה מתאחה.

* שלוש המכתבים הראשונים נשלחו לסופר, מר א. ר. מלאכי בניוירוק. כותביהם הם: משה מייזלש, לפנים עורך "הדואר"; והסופרים הידועים י. ד. אברמסקי וגליה אגמון.

אבל ירושלים קרעיה נתאחו. עד עתה היתה אחת מערי-בחר, מהערים הבתורות והשסועות, עתה היא שלמה. היא אחת.
 עוד ישתאה העולם לדעת מה פעל קטן-גויים.
 עדיין אני כגבר עברו יין. הלב סחרחר. העם — חתן-דמים. קנינו נצחון בדם יהודי. זה
 הדם המופלא, הדם היהודי הקדוש.

י. ד. אברמסקי

ג. ירושלים — „שלימה ובלתי מבוחרת“

קשה לכתוב בימים אלו — דומה שאין מלים שתוכלנה להביע את גודל ההתרגשות וההתפעמות של השעה ההיסטורית שנמול מזלנו להיות עדיה ואף ליטול בה חלק (לצערך — קטן). מי שלא היה בימים אלו בארץ — פשוט לא זכה, ומה חבל שלא הקדמתם עלייתכם. אפילו ה„עורף“ — כלומר אנרחים פשוטים של יום יום, לבשו רוח התלהבות, התנדבות ונבירה — גישאנו כולנו על גלי השעה הגדולה ומרמה היה שגדלנו עמה...
 ביום הראשון למערכה פצח עלינו חוסיין בתותחיו והפניזנו, אך עד מהרה שותק ואז רעמו תותחיו בקול איריים. מוצא שלנו ישבה בלב אחת המערכות, אך לא התרגשנו, עבדנו בגינה ועקבנו אחר הקרבות באויר ועל פני הקרקע.
 כעת תקף את הישוב כולו בולמוס של טיולים ב„ארץ-ישראל“ — הכל מגלים כמה היא מקסימה, כמה היא יקרה ללב מכל יקר, הכל תמהים כיצד יכולנו להיות מנותקים ממנה זמן כה רב... ירושלים — אכן, אין מלים להביע הכל.
 אני כותבת שורות אלו בין טיול לטיול — בולעים את הארץ בעיניים וברגליים — ורוצים ומקוים שתישאר כולה שלנו — שלימה ובלתי מבוחרת.

גליה אגמון

ד. „למות או לכבוש את ההר“ *

קשה להתחיל היום לכתוב. אם אגיד כי היינו עדים לימים גדולים, היסטוריים, יהיו אלה מלים ריקות...
 אני הייתי באירופה מה-4 במאי, שם צריך הייתי להישאר עד סוף החודש. אבל כבר ב-19 התחילו להגיע ידיעות על אישקט, על גיוס חלקי של צבא מצרים ונשמעו טוב, במשנה תוקף, כל ה„הבטחות“ של גאצר מה מצפה (לפי חשבונו הוא ולפי משאת נפשו) ליהודים. עזבתי את כל העניינים שלי באירופה וחזרתי הביתה כבר ב-24 במאי או היה כבר ברור כי הוא אינו עושה סתם טיול עם הדיביזיות שלו בסיני אלא חושב על „ביונס“. וביום שני בבוקר זה התחיל.
 הצעתי את שירותי לכמה מוסדות, אבל ענו לי כי יש להם מספיק גנרלים.
 ביום ראשון, 3 ביוני, בערב התחלתי בישיבה חשובה מאד בהשתתפות אנשים נכבדים מאד מחוץ-לארץ אשר הגיעו במיוחד לישיבה זאת ואתם המשכתי עד ליום רביעי בערב בהפסקות כמובן לשם ירידה למקלטים, או כדי להקשיב לחדשות ששודרו כל שעה 24 שעות. וכך עברה עלינו המלחמה בערים, בתל-אביב ובחיפה. ירושלים היתה במרכז המערכה, והבירה תרמה את חלקה בסבל.
 הגבורים היו הם, הילדים בכל שדות הקרב, באויר, בים וביבשה, פנים מול פנים עם האויב אשר ידע לזחום ואשר לחם עד שנפל או הפיל.

(סוף בעמ' 93)

* האגרת נשלחה אל מר שניאור זלמן אש ולתכנה ענין לכל קורא עברי באשר הוא שם.

למי להעניק ציון לשבח?! ...

רכב הביאו קהל מירושלים. אנשי יחידתו של החתן בלטו בכובעיהם הסטגוניים המסמלים את יחידתו.

החתן והכלה הם סטודנטים לביולוגיה באוניברסיטה העברית; החתן בא כשירו בתחבושת, עקב פציעה קלה ביום הקרבות הראשון.

זה שלושים ושמונה שנה לא נערכה חופה יהודית בחברון וספק אם נערכה אי פעם ליד מערת המכפלה.

● **חברי המשקים משואות יצחק ועין צורים,** הגמנים על שרידי גוש עציון, מבקשים מהממשלה לאפשר לבניהם המשרתים כעת בנח"ל ובשירות סדיר בצה"ל לשקם בעצמם את גוש עציון ולבנותו מחדש, מספר "הארץ".

חברי המשקים התכנסו מיד עם היוזע דבר כיבוש ירושלים העתיקה וגוש עציון והחליטו פה אחד, תוך שמחה ודמעה, לתבוע מהממשלה לאפשר לבניהם לשקם מחדש את הגוש.

כן מספר העתון שבחוגי ההתישבות העובדת דנים על חידוש ההתישבות בשטחים אחרים של הגדה המערבית — כבית-הערבה, עטרות ועוד.

מדובר בעשרות היאחזויות ע"י גרעיני בני קיבוצים ומתנדבים מחוץ לארץ.

● **בעקבות אזהרה ישראלית נמנעו פרעות ביהודי לבנון** שניצלו מגורל יהודי מצרים הכלואים ויהודי מרוקו החיים בצל אימת מוות. "למרחב" מודיע, כי גורמים שונים בלבנון עמדו לערוך פרעות ביהודים. כוונתם היתה להפגין בכך את סולידאריות ארצם עם מדינות ערב

● **"בשאלה זו מתלבטים מבקרים,** לנוכח מעשי הגבורה הרבים של חיילים, כותב יוחנן להב ב"ידיעות אחרונות" ומעלה שורת מעשי גבורה שחוללו חיילים רבים ביחידות שונות. הוא מספר, למשל, על פלוגת סיור קטנה אחת, שחלק ממנה נתקל במארב. אנשי הפלוגה עברו על שדה מוקשים וכבשו את המוצב. חיילי הפלוגה עמדו ביחס של אחד נגד ארבעה לעומת כוח האויב. הם גברו על המוצב בפיקודו של סגן מישינה צעיר, פצוע, בן קיבוץ עמק-אילון. מפקדם הבכיר, שהובילם אלי נצחון, נהרג תוך כדי כיבוש המיתחם. בהיתקלות אחרת נהרג מפקד אחד מכווחות המישינה של הפלוגה. קצין אחר לא היה עם הכוח. סמל הקשר שלו נטל את הפיקוד והוביל את חייליו אל הנצחון. "מעשה גבורה היו רגילים בפלוגה זו", מסביר יוחנן להב, "המפקד לא היה יוצא מן הכלל".

לציון לשבח לבטח ראויים צוותי הטנקים שהשמידו עשרה טנקים של האויב, והיו צוחים אחדים כאלה. ציון מגיע גם למפקד הפלוגה הצעיר שיחידתו השמידה חמישים ושמונה טנקים (!) של האויב, בעוד שמספר הטנקים של פלוגה בצה"ל נמוך מזה בהרבה. ואין כל אלה, כאמור, אלה פרשיות אחדות מיני רבות.

● **חופה ראשונה ליד מערת המכפלה** נערכה בחברון, מוסר "דבר". החתן, מחילי יחידת סיור ירושלמית שנעה ראשונה בציר ארמון הנציב-בית לחם-חברון והכלה, רחל מיוחס שהוריה עקרו מחברון בשנת 1927. החופה נקשרה לקני תותחים מוצבים על ארבעה גיפים. שש מאות כלי

על עמק החולה, עמק הירדן, צפת, הרי כנען, נצרת, ועוד ואילו משמאל נראתה דמשק שבתיה ביצבצו במרחק כמה עשרות קילומטר.

● **ראיונות מעניינים עם משה דיין** נערכו בעתונים שונים. בעתון אחד "ידיעות אחרונות", ראה אור ראיון וגם כתבה גדולה, פרי עטם של כתבים שונים. בראיון, שנערך ע"י ישעיהו בן-פורת אמר משה דיין כי "סיכוינו למציאת הסדר טובים מב'1956"... מי שהחליט, נאלץ, לתת לי את תיק הבטחון — הבין שלא כדאי לתמוך במדיניות של פגישות דיפלומטיות ללא הכרעה צבאית". כן אמר, ש"מטח צמ"ל היה תמיד נכון לפעולות יותר מכפי שהדרג המדיני היה מוכן לאשר לו", וש"במאבק המדיני צריכה ישראל להוציא את ה"גנבחרת" הטובה ביותר שיש לנו" ו"מי שיוצא למלחמה יכול להתברך במודיעין כמו שלנו".

● "חשבונות הגאולה"

"כאחד מתושבי ירושלים הגנאלתי", כותב מר נעים אלון מזרחי במכתב למערכת "מעריב" מוצא אני לחובה להביע הוקרה והערצה לסופר הנודע חיים שבילי מירושלים שבספרו הנפלא "חשבונות הגאולה" משנת תשכ"ד חזה מראש את כל המאורעות שעברו עלינו השבוע.

הכותב מציין כי בךף 43 מוצא הוא כתוב בספר בפירושו של הפסוק בישעיה: "אני ה' בעתה אחישנה: אחי'יש'נה, אחרי חי שנה התחלת הסוף, לאמור: שמונה עשרה שנים אחרי הקמת המדינה בשנת תשכ"ו עד שנת תש"ל יתחיל השלב הסופי של הגאולה..."

● "מלחמות היהודים"

בכתבה, פרי עטו של אביעזר גולן, הוגדר משה דיין כאדם "בודד ומורכב". הכותב מספר שמשנה דיין ביחסו אל הבריות הוא עממי למופת. בהיותו רמטכ"ל מסוגל היה להתיישב בבית קפה בבאר-שבע עם קבוצת טוראים ללקק גלידה ולהפיח "כובים" להנאתו. אך לאמיתו של דבר משה דיין אינו "איש עממי", אם כי רעים יש לו

הנלחמות והמוכות (בעוד שלבנון עצמה לא נועזה להתקיף את ישראל בשדה-הקרב). ההכנות לפרעות ביהודים נערכו בריש גלי ונודעו לכתבי העתונות הזרה ולנציגויות דיפלומטיות שונות.

הידיעה הגיעה לישראל ותוך שעות ספורות הועברה אזהרה חדרמשמעית ללבנון שבה נאמר כי "אם ממשלת לבנון לא תדע להגן על אזרחיה היהודים, יהיה מי שיהיה לעשות זאת כהלכה".

מיד עם התקבל האזהרה הישראלית יצאו לרובע היהודי של בירות כוחות משטרה מוגברים וחמושים, וההמון המשולהב שכבר החל מתכנס לעלות על בתי הרובע — נתפור עד מהרה.

● **"הנשרים הגיבורים והמפוארים של סוריה** ממשיכים בפעולתם האמיצה" זעק הקריין בטלביזיה הסורית בשידור שנלקט על ידי כתב "הארץ", היה זה דו"ח צבאי מספר 30 משר-הבטחון הסורי ובו נאמר בין השאר, כי הנשרים הגיבורים ממשיכים בפעולתם האמיצה ו"ברגע זה נודע כי זכוב ציוני נוסף קיפל את זנבו ונפלי".

● לחוייה יחידה במינה זכו אנשי

יחידת צה"ל שנחתו בהליקופטר על אחת מפיסגותיו המושלגות של הר החרמון והחלו מחליקים במדרונו... מספר על כך יחזקאל המאירי, כתב "ידיעות אחרונות" בצפת: "לנו כתר החרמון!"... במלים

אלה הקבילו את פנינו בשמחה חיילי צה"ל שנחתו על הר החרמון ואילו אני הייתי בין הישראלים הראשונים שהגיעו אתמול אל ההר, אשר מאז עשרים שנה לא דרכה עליו כף רגלו של ישראלי!"...

יחזקאל המאירי מספר שההר עטור פה ושם בשכבות שלג ששרדו גם בעיצומו של קיץ. יחידות צה"ל ממקומות בפיסגותיו השונות של ההר דרוכות על גשקן בעמדות שהקימו. החיילים לבושים היטב במעילי פרווה, וכן צוידו גם בשמיכות חמות כדי להגן עליהם מהקור העז השורר במקום בעיקר בלילה.

מעמדות חיילי צה"ל על הר החרמון ניתן לצפות על פני מחצית ישראל כמעט:

כסמל לעממיותו נוהגים לצטט שיר שחיבר
משה דיין וקרא במסיבה בהיותו אלוף-משנה
בקורס למפקדים בצה"ל :

„... אני אוהב כשקוראים לי
„שמע נא, מוישה!“ / וסובל
כשאומרים לי „המפקד“ /
אני אוהב להחזיק את הידיים
בכיסים / חמניות לפצח לי
בנחת / ללכת בקיץ
בסנדלים / ובמכנסים עם
טלאי של דונם על התחת...”

י. רמגל

לרוב ומעריצים ללא-ספור. אין לו חברים
ואנשי סוד. „הוא אדם בודד-מאד — כשם
שבודדים הם כל בעלי תחושת הייעוד“,
כותב גולן, כשם שבודדים הם כל אלה
המסוגלים להסתכל במקיף אותם בעין פקוחה
ללא כל אשליות והונאה עצמית. והוא אדם
מורכב מאד. הוא חותר להשיג את מטרותיו
באמצעים מדיניים ובו בזמן הוא רוחש
סלידה להתנצחות הפוליטית. „מלחמות
היהודים“ היה הכינוי שנתן להתנצחויות
אלה.

אגרות ממדינת ישראל / סוף מעמ' 90

אולי לא נכון לומר כי קם עם חדש. בדמם של קרוב ל-1000 איש שילמנו עבור
זה. ועכשיו יש להמשיך. המלחמה טרם נסתיימה. צפויה לנו מלחמה מדינית אשר לא תהיה
קלה. העמדתנו לפני העם והנוער אתגר, מטרה גדולה, „למות או לכבוש את ההר“. לא
סיסמאות שאין להם מעוף, תוכן, פנטזיה, לא סוציאליזם של ימינו. והעם הגיב, והנוער ענה
ונתן הכל באהבה וקיבל את הכל. העיר העתיקה, בית לחם, חברון שכם, יריחו ועוד ועוד.
השאלה היא אם נוכל לנצל את האוצר הזה, את ההתלהבות, הנכונות להקריב את
עצמם למען המולדת, את האפשרות לעלייה גדולה של מאות אלפים והשקעות של מיליונים.
נראה. אני מקווה כי נוכל.

ירושלים של זהב וזכתה בנוער של זהב, זהו הנוער עליו חלם ד'בוטינסקי.
הרדיו שדר מדי יום ביומו סיפורים משדות הקרב, ותיאורים מפורטים של המפקדים
על כל קרב.

צריך היה לשמוע את פשטות סיפוריהם ואת ענוותם.
לא היה זה כבר הנוער של מלחמת השחרור או של ימי סיני אפילו, הבטוח בעצמו
בתחון מופרז, ועושה שוויץ, „סמוך עליי“. היה זה טון אחר לגמרי.
גם בני ה-18 הפכו בין-לילה למבוגרים, אשר ידעו כי בהם תלוי עתידה של המדינה,
של המשפחה, של כל העולם.

והם התכוננו, גם באופן נפשי, לעמוד באחריות גדולה היסטורית זו.
מפקד חיל-האוויר, אשר תיכנן באופן גאוני את פעולת היום הראשון של המלחמה, לא
מתבייש לומר (ובזאת אין הוא מקטין את גדולתו של חיל-האוויר לדעתי, כי אם להיפך)
כי בחלומותיו הורודים ביותר לא פילל לנצחון כזה.
כן, נוסף לגבורה שעמנו לא ידע כמות, מסירות נפש, החלטה נחושה, ידע, מומחיות,
אהבת מולדת, היה גם קצת נס ; עזרת ד'.
ואת הנס הזה הרגשתי בעמדי ביום ה', היום שלמחרת שיתרור העיר העתיקה, ליד
הכותל המערבי.

אהרן צבי פרוכט

הַעֲרָכוֹת וְדַבְרֵי-בִקְרָת

י. ד. ברקוביץ — שורש ונכר

(קווים לנושאי יצירתו)

מאת חיים לייף

י. ד. ברקוביץ נעשה לסופר מושלם ומוגמר בעודו רך בשנים, מראשית הופעתו בתחום ספרותנו. בשילוחו, כשרונו להביא דבר לתכלית שיכלולו, גילה כבר בסיפורו הראשון, כשהיה עלם בן שבע-עשרה, הוא הסיפור „בערב יום הכיפורים“, שנתפרסם בעתון „הצופה“ בראשית 1903, אותו עתון שזיכה אותו זמן מועט לאחר מכן בפרס ראשון על סיפורו „משקה-לי חזיר“. על כל הפלגותיו לארצות רחוקות, נשאר נאמן לאדמת מטעו, לארץ מולדתו שברוסיה הלבנה. נעוץ היה בשורש הווייתו בעיירה היהודית עשירת-הרוח ודלת-החומר וממנה, מפינה נידחת זו, משך קרני-אורה לכל מקום שהגיע בתחנות-חיייו הספרותיות — לוויילנה, לווארשה, לניו-יורק ולתל-אביב. מקרקע-צמיחה זה ינק יניקה מלאה, יניקה של רווייה, מראשית חיינו עד אחריתם.

יש רק לעיין בסיפור „בערב יום הכיפורים“, שניכתב לפני כשישים וחמש שנים, וב„פרקי הילדות“, ספר זכרונותיו שהופיע לפני כשנה חצי, כדי לעמוד על הדמיון הרב שבפרטי תיאור הוויות הילדות, מראות הסביבה ודמות האנשים שבשניהם. אף בלשון, בסגנון, באמצעי ההבעה ובסממני הציור אין הבדל ניכר ביניהם. העלם בן השבע עשרה, שאך זה ניצב בשער הספרות, והסופר בן השבעים ושמונה, שעמד לגמור את חשבונו עם העולם, התנבאו, או חזו, בסגנון אחד. אופייני הדבר לגבי ברקוביץ האמן, שכל ספר הזכרונות „פרקי ילדות“ מקפל בתוכו בסך-הכל שש, או שבע השנים הראשונות לחיי המספר בבית אביו, בחוג משפחתו. עד כדי כך נצטללו בהכרתו ההתרחשויות, הנסיונות והדמויות מתקופת ילדות זו ועד כדי כך היו חזקים וגמרצים רשמייהם עד שיכול היה לתת להם ביטוי ממשי ורענן ולצירים ציור מפורט ונאמן כאילו זה עתה חי אותם. יש וראו באמנות זו צימצום אופקים, התגדרות בתוך דרבדים המגובשים והגלויים של החיים; פיסולן וגילופן של דמויות, שסימני-ההיכר שלהן צפים ועולים על פני השטח. וכן גם נוצר הרשם, כביכול, שאין בסיפוריו של ברקוביץ חדירה וצלילה במעמקים, במעמקי הנפש וההכרה של הנפשות הפועלות, ושבתיאוריו נהגו המספר-האמן בעיקר צייר תופעות-חיים שיגרתיות ושכיחות.

ביקורת זו מתעלמת מכחו הגדול של המספר המתגלה דווקא בטיפולו האמנותי ב„פכים קטנים“. הוא כופה עלינו את „גיבוריו“ ואת עולמם, אף עולם

הטיפוסים הדלים והתלושים, אילמי הלשון וסתומי הרגש ומכריחנו לתת את דעתנו עליהם, על עלובי החיים ורפי האופי. ברקוביץ משתף אותנו בחוויותיהם הקטנות, בשאיפותיהם הרצוצות ובאכזבותיהם המרות. הסבל, סבל האדם מן הדיוטות התחתונות של החיים, שבתיאורו מיוג המספר רגשי רחמים והומור עדין, אך עתים גם לעג נוקב — סבל אנושי זה מדריך את מנחתנו. כטיפוסי מנדלי ושלום-עליכם, אף דמויותיו של ברקוביץ הן בריות בפני עצמן. יחוד טבע ואופי להן. סגולותיהן ותכונותיהן שורטטו בקוויהן הדקים ביותר. אך עם כל האיש, הפרטי שבנפשות הפועלות בסיפורי ברקוביץ, הן משמשות אבות-טיפוס, פרוטו-טיפים לאנשים מישראל משכבות, רבדים ומעמדות חברתיים ותרבותיים מסויימים ומשקפות במידה רבה את הדמות היהודית הקיבוצית.

טיפוסים אלה מגלגל ברקוביץ מעירותיהם במורח אירופה לאמריקה תחילה ולאחר-מכן — לארץ-ישראל. כי, כאמור, קרקע-צמיחתו של דמויותיו, הוא קרקע-צמיחתו של ברקוביץ, עיריות ליטה, או רוסייה הלבנה, שבניהן יצאו אותן והפליגו מהן לכל רוחות העולם. בנדחיהם לקחו עמם את מורשתם היהודית הדתית, או הראדיקאלית, החמרנית, או האידיאלית. כאלה הם הגיבורים והגיבורות — כלומר, הנפשות — ב"כרת", ב"אורח מקוולוב", ("בארצות רחוקות"), ה"נהג" ועוד; והנפשות כגון פיני דוברוב וד"ר מנוחין שב"ימות המשיח". וכאלה הם האנשים המאכלסים את ספריו האחרונים, האוטוביוגרפיים והצי-הביוגרפיים שכתב באחרית ימיו — "יום אתמול" ו"פרקי ילדות", ואין צורך להגיד שהספר "הראשונים כבני אדם" (סיפורי זכרונות על שלום-עליכם ובני-דורו) על חמשת חלקיו מפיץ אור בהיר על פרשיות תרבות וחברה חשובות בעולם היהודי בתקופה הרת שינויים חלפיות בזיינו, התקופה מתחילת המאה עד מלחמת העולם הראשונה. ברקוביץ העלה בספר הזה מציאות תוססת חיים ופעולה והוא מעביר בו את המון המאורעות והדמויות כשעין המספר צדה כל קו אנושי, מעמד ומקרה ואורגם במסכת זכרונותיו ברוב ענין, חן ועידון אמנותי.

י. ד. ברקוביץ שייך לדורם של י. ה. ברנר, א. צ. גנסיך, ויבדל לחיים, ג. שופמן, המצטיינים במעלות ובסגולות משלהם, אם בהעלאת מאבקים נפשיים קשים, בליריות וברגישות יתירה, או בתיאורים חדים וחריפים. לברקוביץ מעלות וסגולות משלו המעמידות אותו בשורה הראשונה של יוצרי אותו דור התחייה, שעיצבו את דמות ספרותנו החדשה והעשירה בערכי חיים, אמנות ורוח. מעלה יתירה אחת לברקוביץ, שהחומר העכור לפעמים אינו מעכיר את דעתו ובינת-חיים, שיסודה במסורת עממית עשירת תרבות, יצוקה בכל אחד מסיפוריו, תבונה אמנותית ונקיות-הדעת מציינות את דרכו של ברקוביץ בסיפור, שהגהו מעין תמצית טהורה ונאמנה של החיים, המזוקקת בכור-היוצר, ללא סיגי תיאור ושח. בכמה מסיפוריו של ברקוביץ, כבסיפורי מספרי בני-דורו, נעקרים גיבוריו מקרקע-חיותם היהודית, והם נודדים נודי מקום ורוח בכנר. בתחושת הנכר, כבסיפור בשם זה, הנכריות מחלחלת בגופו של הבן המנותק ממסורת אבות, ציבולין. צעיר יהודי זה מתערב עם נכרים ועם שונים והוא נבלע בסביבה הזרה, בחברה הסוציאליסטית בעיר שכולה גויית. אך הנדחיה אחרי השרשיות היהודית,

אותה גורליות גזעית, סבל הירושה הפועל במסתרים, — נהייה זו צפה ועולה על השטח ואינה נותנת לגיבור מנוחה. ונהייה זו מוכרחת לבוא לידי ביטוי, אם גם ביטוי מסולף, חסרי-ישע ואין-אונים, ביטוי של יאוש וחידלון.

אבדן השרשיות, הנהייה והחיפוש אחריה, אחרי אחיזה אם באידיאלים חדשים, או מחודשים — הוא נושא הזרות, שנעשה לנושא נכבד אצל סופרים מודרניסטיים מכל המינים. הנושא הזה קיים היה בספרות העולם ובספרותנו העברית משכבר הימים. "התלוש" של ברקוביץ נקלע בין צור מחצבתו והוויתו לבין העולם החדש, שמעמדו, מעמד רופא, פתח לפניו. הוא נעקר מאחד ולא נקלט בשני. עקורים ומדולדלים, יוצאי-דופן ומקופחי-חיים הם הגיבורים ב"בעל שמחה", "מפטיר", "יום הדין של פייבקה", "אורה מקולוב" ועוד. מפליאה היא לכן דווקא ההשתרשות של המוני ישראל בארץ מקלטם החדש, באמריקה, שגיבורו של ברקוביץ, ד"ר מנוחין, תוהה עליה בסיפור "ימות המשיח":

"מהירות זו שאינה מצויה, שבה נוטעו אחיו הסחופים באדמת-הנכר העשירה של אמריקה תוך כדי עקירה מאדמת-מכורתם בארצות-העוני החרוקות, שקידה מבהילה זו, שבה התנפלו על שפע התרבות הזרה, כקבצנים רעבים ושוקקים, שאינם מדקדקים במציאה הבאה לידם בהיסח-הדעת, הפליאה והעליבה את לבו (של מנוחין) כאחת. הוא תהה על מראה עיניו במרירות חריפה: מה טיבה של אומה קלת-דעת זו, שבמקום אין זורעים אותה — שם היא צומחת? האופי הוא זה, אם חוסר-אופי?"...

לעומת זה, חזר ברקוביץ ב"ימות המשיח" חוזר והולך ב"יום אתמול", על חידוש חייו ורוחו המופלאים — וזוהי המלה החביבה ביותר על ברקוביץ — בארץ מולדתו ההיסטורית. באחד התיאורים מני רבים בספר הזה הוא מוסר את רשמיו של ד"ר מנוחין מן הקיבוצים שביקר בהם בארץ-ישראל במלים אלה: "במשך ימי נסיעתו הקצרה על פני הקנים המפורזים של האי הבודד הזה, הפרוש מן העולם במוסרו, בעמלו, ובהתלהבותו לסדר-חיים חדש, צמח בלבו, יחד עם הזרעים הרכים, הירוקים העולים שם מתוך שחור השדות הנחרשים, בטחון חדש בלשד החיים הטמיר, הבלתי פוסק, של עמו הזקן. רעיון מרנין-לב היה זה, כי באחרית ימיו האבלים, עם ירידת הרוח וכיטול היש העצמי מבפנים, התנער שוב העם הזקן וחידש את נעוריו — הוציא מגזעו ניצים חדשים, בנים אמיצים וישרים כאלה, מלאים כח מוסרי יוצר, מלוכדים באמונה צעירה נלהבת לקראת בנין עולמם החדש".

בהשתרשות חדשה זו יש מן ההמשך ההיסטורי, מרציפות הדורות, ולהתערות הזאת נתן ברקוביץ ביטוי נלהב ב"ימות המשיח" וגם ב"יום אתמול" ובמספר סיפורים קצרים מן ההזוי הארץ-ישראלי, שבא עמו במגע חי בסוף שנות העשרים ובראשית שנות השלושים, ימי חזון ומעשה לחידוש חי העם והארץ.

* * *

בביקורי אצל ברקוביץ לפני שנים מעטות, ברחוב בלפור אשר בתל-אביב, דיבר בנוסטאלגיה רבה, בהתרפקות ובגעגועים עזים על הימים ההם, של "ימות המשיח", שנות החלוציות הנלהבת, כשאדמת המולדת היתה תכלית כל

השאיפות והמעשים של מיטב הנוער שלנו, שמספרו, לצערנו, לא היה רב. באדמה זו גאחו ברקוביץ כשעודנו מלא כוחות חיים ויצירה. ובאדמת המולדת האחיז את גיבוריו, התלשים והנודדים, ואפילו את אבי-אבות סמל התלישות הגלותית — את מנחם מנדל.

זו כוחה של המולדת העברית חזו זכותו של י. ד. ברקוביץ, שהיכה בה שרשים עמוקים וחתם על אדמתה את פרשת יצירתו, התופסת מקום-כבוד בספרותנו החדשה.

מלחמת המופתי ביהודים / סוף מעמך 78

לחלקים של ארץ-ישראל כדי לצרפם אליהן. ביחוד התנגד להתערבותו של המופתי במלחמה המלך עבדאלה שהזוהר את חגי אמין לבל ינסה להכניס צבא בלתי סדיר. או התחזרר למופתי שעבדאלה מתכוון לצרף לממלכתו את כל הגדה המערבית. כך אמנם היה וחגי אמין נשבע לנקום במלך, וב-1951 שלח את אנשיו לרצוח אותו בשעת תפילה בירושלים.

כשקמה מדינת ישראל ונכרתו הסכמי שביתת הנשק בין ישראל למדינות ערב, הפך הוועד הערבי העליון לצל של גוף מדיני. מה שנשאר אחרי הקמת ישראל בידי הערבים מפלשתינה חולק בין ממלכת ירדן (הגדה המערבית, המשולש, ירושלים) לבין מצרים (רצועת עזה). חגי אמין חדל להיות מנהיגם של ערביי פלשתיין. הוא המשיך אמנם להתרוצץ בין בירות ערב, קרא למרוד בעבדאלה, ולחידוש המלחמה בישראל, אבל הוועד הערבי העליון הפך למעשה לכלי-משחק בידי ממשלות ערב שניצלו אותו לקידום האינטרסים הפנימיים שלהן וביחוד לצורך הגברת הפופולאריות שלהן בעולם הערבי.

ב-19 השנים האחרונות חי חגי אמין חיי דון קישוט המסתער על טחנות רוח תוך ניפנוף בחרב נייר. גם הזמן עשה את שלו. הדור הצעיר בירושלים ובגדה המערבית התרגל למשטר המלוכני של ירדן. המשפחות הערביות המיוחסות שמררו על חשבון דמים עם התוסיינים, לא ראו בעין יפה את נסיונותיו של השועל הזקן לשוב לירושלים ועודדו את בית המלוכה להתנגד לשובו.

גיבורם החדש של ערביי פלשתינה נעשה עורך הדין מעכו אחמד שוקיירי. ארגונו לשחרור פלשתינה הוכיח עצמו דינאמי, קיצוני, וקנאי יותר מן הוועד הערבי העליון של חגי אמין עם עסקניו הזקנים. שוקיירי הקים בצד האירגון הפוליטי שלו, גם אירגון צבאי למלחמה פעילה על "שיחרור פלשתיין" וזכה לתמיכה נרחבת מאלג'יר עד סין העממית.

הכיבוש המפליא והמפתיע של הגדה המערבית על-ידי צבא ישראל שם קץ למוזמותיהם ותכביהם של המופתי ושוקיירי גם יחד והפעם אנו תקוה לנצח-נצחים.

עברית כמות שהיא — כיום

(להופעת ספר-הלימוד עברית שוטפת לפלטיאל בירנבוים)

מאת ד"ר מנחם ג. גלן

ד"ר פלטיאל בירנבוים שהתמחה כבלשן, כמתרגם של ספרי התפילה, הסיודור והמחזורים, כאנציקלופדיסטן של חכמת ישראל («אוצר היהדות» ו«משגי היהדות») כעורך למתלמידים את משנה התורה להרמב"ם — הוציא גם הפעם מתחת ידו דבר מתוקן והוא ספר הלימוד בשם «עברית שוטפת».*

ספר זה המכיל למעלה מחמש מאות עמודים הוא שונה מכל ספרי הלימוד שחוברו בארצנו זו עד הנה. יש בו משום גישה חדשה ביסודה. המחבר, שהוא מבעלי דרישות ידיעה מכסימאלית בעברית ובהיננו פותח לפני הלומד את כל האוצר הבלום של השפה העברית, ובכך נכללת גם הצברית (צ' חרוקה, ע"מ עברית), שאם כל היותי בלתי ניתפס לה כמחבר בעצמו, בכל זאת הלומד עברית לפי ספר זה ילמד לדעת ולהשתמש בכל חניני הלשון המחדשה וגוניה. יש לסמוך על המחבר ששקל, ומדד וגיפה כל מלה ומלה, כל ניב וניב, ששמע ושראה בסיורו במדינת-ישראל.

למי נועדה מיתודה זו? — הווי אומר לתלמידים הרוצים ללמוד עברית, לא על רגל אחת כראם לשלוש בשפה. בהקדמתו, הנתונה דווקא אנגלית (שעל-כך יש להשיג) אומר המחבר: «ספר זה נועד לתלמידים מגילים שונים. הספר הוא דו-לשוני ומכיל חומר קריאה מודרני ובמודעה שנתפרסמה עם צאת הספר נאמר: «ספר כל-בו זה שנועד לשימוש בבתי-ספר וגם ללומדים מעצמם מיוסד על מסקנות העיון האחרונות בתחום הלימוד של לשונות זרות. מי שניסה קודם לכן ללמוד עברית מדוברת ולא עלה בידו, ישוב וינסה בספר זה — העברית הנוהגת במדינת ישראל, שנמוגו בה כל שלבי התפתחותה של הלשון העברית שקדמו לה, ניתנה כאן לפני הלומד בן-זמננו בצורה קלה ומושכת».

לפי ענינת דעתו של הסוקר לא יתאים הספר לתלמידי בתי-ספר יסודיים, ובטוחני שלא להם דאג המחבר. חומר המלים הוא מרובה יותר מדי, בתנית השפעת רוב טובה, וגם ההוצאה קצת קשה מדי השגתם. ברם אין כספר-לימוד זה לבוגרים, מבוגרים, ולבתי-ספר עבריים כליומיים. הסוקר יכול להציע מיתודה זו לפני שני סוגי מתלמידים, וביחוד — יהודים ויהודיות, משכילים מבוגרים, יודעי אידית וספרותה, שבהיכנסם אל בית-הספר (אולפנים) יש להם כבר בצקלונם האינטלקטואלי מלים עבריות למאות — אותם היהודים דוברי אידית טהורה, שלמדו ב«חדרים» וזוכרים עוד מגירסא דיינקותא שלהם, יוכלו בעזרת מורה ותיק ומנוסה (ולא רק שידוע פרק אחד בספר-הלימוד יותר מתלמידיו) במשך שנה, ולכל היותר שנתיים, להקנות להם ידיעה רחבה ועמוקה בשפה עד כדי קריאה, הבנה, חדרה והתמצאות בעתון עברי או אפילו בקריאת רומאן בן-זמננו. והסוג השני — תלמידים ש«היהו» קצת עברית עפ"י המיתודות השוטפות בבתי-הספר הדתיים-הקהילתיים, בארץ זו, או שביקרו במדינת-ישראל, וגם לתלמידי בתי-מדרש לבוגרים, ואולי ביחוד ללומדים עברית במכללות שונות שבהן נלמדת שפה זו כמקצוע.

ועתה לעצם השיטה: הכרך מחזיק חמישה מדורים ואלו הם: יחידה א' — שיחות יומיומיות, המכילה כ"ז פרקי שיחה; יחידה ב' — פרקי קריאה,

* [עברית שוטפת מאת ד"ר פלטיאל בירנבוים].

המכילה ג"ג פחקי קריאה מעניינים, המשך ליחידה הראשונה בתוספת דברי ימי ישראל, החיים במדינת ישראל, הערים הגדולות שבמדינה וכו'. בשתי היחידות הללו תרגומי המשפטים נתונים במלואם, שורה-מול-שורה. יחידה ג' — סגנון עברי, מכילה ל"ג פרקי-קריאה מן התנ"ך, מן המשנה, מן הספרות הרבנית, מן התפילות, מן העברית העתונאית, כגון מודעות, חדשות, פירוטומות, וכדו'. פרט אחרון זה הוא לגמרי חדש בספרי-הלימוד שלנו, ועל זה יברכוהו לומדיו: המודעות הן הן דופק החיים בכל מדינה מדינה שבעולם, והבנה בחדשות היום, כפי שמובאות בעתונים הוא הכרח יסודי לכל תייר וסייר. הוא נעשה ער לכל המתרחש בארץ ועירנות זו מתגשמת בשפת-המדינה! ביחידה זו אין המתלמד קשור אל התרגום של שורה-בשורה. כאן ניתן הפנים (טכסט) בעברית ומן הצד בא תירגום מילולי לאותן המלים שלא באו מקודם המסומנות במספרים.

יחידה חשובה מאד היא "יחידת-הדיקדוק", יחידה ד' המכילה קייח עמודים (מעמוד 289 ועד 407) זהו דיקדוק עברי-קצר, שלם ומלא. כאן, במועט המחזיק את המרובה, מראה המחבר לא רק את ידיעתו היסודית בדיקדוק העברי אלא גם את כשרונו הפדגוגי, בתחומומר כבד וקשה כזה באורח מודרג, מדעי, מקיף, תמציתי ועם כל זה, טבעי, נוח וקל. הדיקדוק הוזה נתון לא חק מקל אל הכבד, כיאם גם עושה את הכבד לקל. ואולם הכותב רוצה להשיג על דבר אחד יסודי: פרק זה צריך היה לבוא כיחידה ראשונה, ממש מעין מבוא לספר. בזה הוא חולק על דברי המחבר בהקדמתו עמ' XVI, פסקא א', ביחוד כשהספר הוזה ישמש בוגרים או אלה שיש להם ידיעת-מה בשפה זו. מקומה של יחידה מאלפת ועיקרית זו אינו בסוף. להיפך, המתלמד היה יכול מראש לזהות מה "כשר" ומה לא "כשר" בשפה. היחידה החמישית והאחרונה היא בערכי לשון, שהמחבר קורא לה "יחידה מילולית".

היא מכילה ס"ה יחידות שבהן תרגילים שונים בשימוש הרבה והרבה מלים חדשות לתלמיד שלא הובאו מקודם. המשפטים המובאים אין בהם קשר הגיוני תמיד ובאים אך ורק לשנן את המלים הרבות החדשות שבפרקים. כמובן, בהדרכת מורה ותקן יוכלו גם המשפטים הללו לרקום בשר על העצמות הגידים וליעשות לגפש חיה ממללת... בכלל חושבני שיחידה זו היא שונה מן היחידות הקודמות. התלמיד יתנהל כאן בכבודות, כי אוצר המלים כאן הוא ארוך וגדול יותר מדי. אמנם כן, המחבר מזכיר לא אחת שעל המתלמד לפנות למילון שלו. לפי דעתי היה מן הצורך, אולי, למעט באחידות כאן (אם באופן טכני לא היתה היכולת להוסיף עמודים על הספר) ולהביא בסוף הספר, כפי הנהוג, מילון לכל המלים המובאות בספר. הלמידה, אמנם צריכה להתגבר על השיכחה, והזכירה על שתייהן, אולם לשכות הוא טבעי, ולפעמים רוצה הלומד או המעיין, וגם המורה בכללם להשתמש במלה שפורחת ממוחו ואינו יכול לשלוט בה — מילון בסוף הספר מזכיר נשכחות הוא...

כדאי לציין לשבח ולטובה את היחידה המיוחדת והמגוונת הניתנת בין עמוד 238 ועמוד 239 (18 עמודים נוספים) הנקראת בשם "סיור בישראל". ההוספה הזאת מלווה תמונות-גוף ותמונות וצילומים מן ההואי הישראלי. השפה היא שוטפת וקלה, המלים הקשות מבוארות בסוף היחידה בגלוסאר מיוחד, לפי המספרים בעמודים. ד"ר בירנבוים ממלא באמונה את תפקידו, תפקיד של מודרך מנוסה המלווה את תלמידות-יירי, שני האחים בנימין ויוסף מארצות-הברית שעליהם נספחו עוד שני תיירים מאפריקה הדרומית, לארכה ולרתכה של המדינה; וגם כאן משלב המחבר, בסיירו עם תלמידיו מה שראוי וכדאי לסייר, את ההואי של היום עם ההואי של ההיסטוריה שלנו ודבריימי בניין הארץ ושיקומה.

בטוחני שלא אנו בלבו, כי גם האולפנים במדינת-ישראל יעמדו על הופעת הספר הוזה וימצאו חפץ בו ויעילות יתירה אף לבת-ספריהם, וישתמשו בו, ביחוד במחלקות של התלמידים המבוגרים דוברי-אנגלית; ועוד בטוחני שספר-לימוד זה יתורגם לשפות אחרות, כגון צרפתית וספרדית במיוחד, כדי שעולים בעתיד או סתם שותרי-עברית במדינות שאותן השפות מדוברות שם יוכלו ללמוד עברית לפי המיתודה הזאת.

והואיל וסוקר ספר זה בטוח באמונתו שהוא יזכה להוצאות נוספות הוא מרשה לעצמו להשיג כמה השגות זעירות:

יותר דיקדוקי היה לסמן את שם הפועל מבלי הוספת הלמ"ד אכיז הוא בא בסוגרם. הלמ"ד באה לפי השפעת האנגלית המוסיפה לפועל את ה- to להבדילו מציזוי. למשל: eat זה בציווי, אכול, ה- to משנה אותו למקור, מה שאין כן ברומאית, צרפתית, ועוד. ברשימת כמה מתאריהפועל (בעמודים 334-336) צריך היה המחבר להוסיף שעל משקל פעיל יש לבנות כמה וכמה תואריהפועל, כגון יעיל, פריך, סביר, שביד וגם הוספתות שמהווה תואר פועל, כגון קצרות, ארוכות ועוד ועוד. למלים המתארות מחלות, עלידי הוספת ת' ולפניה סגול, צריך היה להוסיף כלל זה וגם להביא כדוגמה את המחלה שחתת = היי פיבר. ותו: אמנם כן יש להגיד סגול (ס' שואית) אבל המקובל הוא סגול (ס' סגולה). מלבד סכ"ם — ראשי תיבות של סכינים, כפות ומולגות (עמ' 482 ועוד) אשר המחבר מביא אותם, מדוע השמיט כמה ר"ת אחרים שמשמשים בהם, כגון ש.ב., גח"ל, זה"ל ואחרים כמותם, שנעשו חלק מן השפה?

הפתגמים הרבים הורועים בספר, ושיכולים להשתמש בהם בשיחות היומיומיות קובעים ברכה בפני עצמם. ובמלים מועטות: הד"ר פליטאל בירנבוים הצליח לחבר ספרלימוד שהוא יותר ממיתודה נוספה ללימוד שפה — זהו ספר כולל ערכי לשון עברית על כל נדבכי מכמניה. יסודיות עיקרית כזו מזכירה את יתר ספריו, שהוכרו לעיל. מי שילמד עברית לפי ספר זה מובטח לו לא רק שירכוש וידע שפה זו על בוריה ויוכל לדבר בה צחות, כיאם גם יראה (יו"ד תרוקה) את האור הרב השופע ממנה והגגות בה; אותו האור שיראה (יו"ד תוחה) לו את הדרך לחיים יהודיים שלמים בארץ ישראל ובשפתנו הלאומית-הנצחית והמקורית שלנו — עברית!

ידיעות

ועידת חיובל של

ההסתדרות הציונית בירושלים

19—26 ביולי, ש.ג. תתקיים ועידת חיובל השבעים של ההסתדרות הציונית ב-אמריקה בבנייני האומה בירושלים. נשיא ישראל, מר זלמן שזר, יקבל את פני ה-צירים והאורחים. ביום ו', 21 ביולי, יתקיימו ישיבות הוועידה בבית ציוני אמריקה בתל-אביב. יום אחד יוקדש לביקור בכפר סילבר, על יד אשקלון, ובו יתקיים חנוכת הבניינים החדשים של בית-הספר החקלאי. דו"ח על פעולות השנה ימסרו ז"אק טורטשינר, נשיא ההסתדרות וליאון אילור-טוביץ, המזכיר המנהל.

תואר כבוד לש. י. עגנון ממעם ישיבה-אוניברסיטה

בטקס מיוחד הוענק תואר "דוקטור לספרות עברית" למספר המהולל, ש. י. עגנון, שזכה השנה בפרס נובל. הטקס נתקיים בהקדם,

ב-ד ביוני כמה ימים לפני הסיום הרשמי. מר עגנון עמד לשוב למדינת ישראל, כי "נפשו יצאה להתפלל לפני הכותל המערבי"... ד"ר שמואל בלקין, נשיא ישיבה-אוניברסיטה, הקדים דברים על אורח הכבוד וערכו לספרות ישראל. ד"ר חיים ב. גרינשטיין, מנהל בית המדרש למורים, הציג את מר עגנון וד"ר הורביץ קרא פרק בתהלים. לאחר הענקת התואר, השיב המספר דברי ברכה למכבדיו. תוארי כבוד ניתנו לש. י. עגנון ולשגריר ישראל, אברהם הארמאן על ידי בית המדרש לתורה והמכללה בסקוקי, איל.

תארי כבוד ממעם הסמינר היהודי התיאולוגי

בטקס הסיום של הסמינר היהודי התיאולוגי הוענקו תארי כבוד של דוקטור לספרות עברית למספר העברי הידוע ה. סקלה, למספר והעתונאי, אלי ויזל, הרב גרשון לוי, פרופ' מאכס והלברג ועוד.

**פקידי עיריית ניו־יורק
למען המגבית**

ועד מיוחד של פקידי מינהלת ראש העיר לינרסיי אסף 75 אלף דולר בימים הראשונים למלחמת ישראל.

מנהל הכספים רוי גודמן עומד בראש הוועד. מר גודמן הודיע על אירגון הוועד במושב פקידות העירייה ב־10 ביוני. המשתתפים הכריזו על תרומותיהם לסך של רבע מיליון דולר לקרן החירום למען ישראל של המגבית היהודית המאוחדת.

"מנגינה מוריקה" ליצחק פינקל

בהוצאת חוג ידידים ליד עקד תל־אביב — ניו־יורק, הופיע ספר שיריו של יצחק פינקל, "מנגינה מוריקה".

ספר השירים, מהם שראו אור ב"בצרון", "מאזנים" ו"גזית", יצא בהידור רב. הציורים ועיצוב האותיות נעשו על־ידי הצייר אמציה כ"ץ. מריצה רוסמן טיפלה בכיצוע האמנותי של הספר.

מר פינקל, אחד העסקנים החותקים והידועים בעולם הציוני והעברי, פירסם את מאמרו העברי הראשון ב"בצרון" על־פי הזמנתו של רב צעיר ז"ל, מייסד הירחון ועורכו, בשנת 1944. מאז פירסם כמה מאמרים בשאלות הזמן, רשימות וזכרונות בעתונות העברית והאידיש. שירו הראשון הופיע ב"בצרון" בתשי"ד, ומאז עוררה שירתו תשומת־לבם של הקוראים בסגולותיה המיוחדות.

**"במערכות החיים"
לצבי שרפשטיין**

בהוצאת "יבנה" הופיע קובץ רשימותיו של המחנך והסופר הוותיק פרופ' צבי שרפשטיין, "במערכות החיים", הסתכלויות. הרשימות נתפרסמו בשעתן ב"הדואר" ועיקרן עיונים ודיונים בבעיות הזמן והדור.

**פרס לספר שיריו של
אליעזר ד. פרידלנד**

ספר שיריו של אליעזר ד. פרידלנד, "שירים בטולם מינור", זכה בפרס של המועצה למען הספר היהודי באמריקה. בנשף מתן הפרסים מטעם המועצה, דיבר

ד"ר מיכאל אראפ, פרופיסור לספרות עברית במכללת הונטר, על שירתו של פרידלנד ועמד על המוטיבים והחידושים התכניים והצורניים שלה.

הספר הופיע בהוצאת ספר מ. גיומן והוא כולל ברובו שירים מקוריים ובחלקו — תרגום. הספר נמצא למכירה בבית מסחר ספרים רבינוביץ, 30 רחוב קאנאל נ.י.; וספר ישראל, 156 השדירה החמישית, ניו־יורק.

**"תולדות הספרות העברית
באמריקה"**

לד"ר י. ק. מיקלישנסקי

בהוצאת "עוגן" ליד ההסתדרות העברית באמריקה הופיע הספר "תולדות הספרות העברית באמריקה" מאת ד"ר י. ק. מיקלישנסקי. הספר מכיל את קורותיה של הספרות והעתונות העברית מראשיתה עד ימינו. בספר שני מדורים: תקופה ראשונה — משנת 1860 עד 1914. התקופה השנייה — משנת 1914 עד ימינו. אחרי כל פרק באה ביבליוגרפיה מפורטת ובסוף הספר — מפתח. 435 עמ'.
ד"ר מיקלישנסקי התמחה במחקר הספרות

התלמודית והרבנית. מספריו הופיעו: "מקורות לתולדות ההלכה". מחקריו נתפרסמו במאספים ובכתבי־עת בעברית, באנגלית ובאידיש.

ספר היובל לד"ר מאיר וכסמן

למלאות לחכם ולסופר הידוע, ד"ר מאיר וכסמן שבעים וחמש שנה, הופיע לכבודו ספר יובל גדול בהוצאת המדרשה ללימודי היהדות בשיקגו בשיתוף עם הוצאת מרכזי גיומן, ירושלים־תל־אביב. העורכים הם: יהודה רוזנטאל, עורך ראשי; כתריל ליפמן מישקין ודוד שלמה שפירא.

הקובץ מכיל שני מדורים, עברי ואנגלי. במדור העברי באו המאמרים: חיים רוטבלאט — ד"ר מאיר וכסמן הסופר העברי; שמואל אטלס — השגות הרמ"ד על הלכות שביית עשור מספר "יד חזקה" להרמב"ם; שמעון ברנשטיין (ז"ל) — המגון ל"שיר השירים" לפיטן קדמון; זאב ויינטרויב — שמשון

תחייתה של הלשון העברית בארץ ישראל, מאת פרופ' שמואל אייזנשטדט בצירוף תמונותיהם של חלוצי הלשון העברית. בספר ניתן תיאור מפורט של ההישג הגדול של תחיית לשוננו הלאומית. מחיר הספר בחתימה מוקדמת 10 ל"י. בהזמנות לפנות: פרופ' ש. אייזנשטדט, רחוב מלצ'ט 2, תל-אביב.

**פרסים לאהרן צייטלין
והרב ישראל שצ'פנסקי**

פרס שג'ידרמן לספרות מופת תורנית, מפעל שנתי של אגודת הסופרים הדתיים "מוריה" בסיוע המחלקה לחינוך ותרבות תורניים של הסוכנות היהודית, הוענק השנה לאהרן צייטלין על ספרו "מדינה וחזון מדינה" ולרב ישראל שצ'פנסקי על ספרו "ארץ ישראל בספרות התשובות". בטקס חלוקת הפרסים נאמו הרב חיים שאול על ספרו של הרב שצ'פנסקי וד"ר גרשון חורגין — על ספרו של אהרן צייטלין.

הפאל הירש כמתרגם התורה; א. ר. מלאכי — תולדות ה"לבנון"; שמעון פדרבוש — היתכן קנה-מידה אמנותי בפילפול?; דן פטינקין — המשק הישראלי בעשור הראשון; י. ש. צוקרבאם — שינויי סדר; חיים דוד רגנשברג — על אימוץ ילדים וגירותם; נח ח. רוזנבלום — גישתו של אחד העם לדת היהודית וליהדות הדתית; יהודה רוזנטאל — רעיון ביטול המצות באסכטולוגיה היהודית; צבי שארפשטיין — לבחינות הפילוסופיות של החינוך היהודי בתפוצות; ש. שלום — האדם כסמל העולם; אפרים שמואלי — אמונה ומדע בפירוש המקרא. בחלק האנגלי משתתפים לאה י. מישקין (ביבליוגרפיה); יעקב קוהן; שמואל ה. קוהן; אברהם ג. דוקר; אברהם י. כץ; איזידור אפשטיין; ססיל רוט; דוד ש. שפירא; פאול ה. וישניוה. א. ולפסון 153-474 ע'.

**"שפתנו העברית החיה"
לפרופ' שמואל אייזנשטדט**

בהוצאת "קדימה" תל-אביב יופיע בקרוב הספר "שפתנו העברית תחיה", תולדות

ברכות לבביות לידידנו
ד"ר א. י. איגום זרעיתו
להולדת הנכד הראשון
בירושלים עיה"ק לבנם
הרב אהרן איגום
יוכו לרוות ממנו רוב נחת ולגדלו
לתורה וחכמה.
ד"ר שלמה אידלברג זב"ב
ד"ר משה טשרנוביץ זב"ב
חיים ליף זב"ב

בסימ"ט ומז"ט נברך את ידידנו
ר' משה וורטמן
מחבר "תורת הבריאה בישראל"
זרעיתו הכבודה
שרה ביטרים
לנשואי בנם היקר
צבי וורטמן
פרופיסור-עוזר באוניברסיטה של
מדינת אוהיאו,
עב"ל
ברברה עלטן סגל
יהי רצון שישבעו נחת ואושר
מן הזוג היפה.
יעקב ויהודית יוזליט

זה עתה הופיע
ספר השירים
שירים בסולם מינור
מאת
אליעזר ד. פרידלנד
בהוצאת ספרים מ. גיומן בע"מ
נמצא למכירה אצל:
ספר ישראל,
156 השדרה התמישית, ג. י.
ובית מסחר ספרים רבינוביץ,
30 רחוב קאנאל, ג. י.

מיטב הברכות
לידידנו **משה פלאי היקר**
לקבלת התואר ד"ר לפילוסופיה
מטעם מכללת דרוםסי
תזכה להאזיר תורה וחכמה בישראל!
חיים ליף מרתאן

משנת 1954 עד 1965 כיהן כנשיא האיגוד של הספריות היהודיות.
מר ברגר שימש ראש המחלקה מאז 1956. הוא אומר להקדיש את עתותיו לעבודת מחקר, וימשיך בהתקנת ספרו על "הדראמה המשיחית במסורת היהודית".

אזכרה לוי. ד. ברקוביץ

מטעם ההסתדרות העברית באמריקה בשיתוף עם "קרן לתרבות ע"ש משה ואיטה ניומן" נערכה אזכרה למספר המפורסם י. ד. ברקוביץ למלאת "שלושים" לפטירתו. דברי הערכה וזכרון נשאו אהרן צייטלין, ב. צ. גולדברג וחיים לייף.

קומדיות לאריסטופאנס בתרגום יצחק זילברשלג

בהוצאת "מסדה" הופיעו 11 קומדיות לאריסטופנס מתורגמות מן המקור היווני עלידי המשורר הידוע, יצחק זילברשלג. בכרך א' באו הקומדיות אכרניים, פרשים, עננים, צרעות, שלום, צפרים ; ובכרך השני : ליסיסטרטי, תסמופוניות, צפרדעים, קהלניות ופלוטוס. בכרך הראשון בא מבוא מפורט מאת המתרגם, שבו הוא עומד על חיי אריסטופניס, מהות יצירתו, טיב ההומור שלו, לשונו וסגנונו ועוד. כמוכן צורפו הקדמות, ביאורים והערות לכל אחת מן הקומדיות.

אברהם ברגר פרש ממשרתו

מר אברהם ברגר, ראש המחלקה היהודית של הספרייה הציבורית ברחוב מ"ב, פרש ממשרתו לאחר 41 שנה של שירות רצוף.

ברכות ואיחולים לבכיים — הנובעים מעומק לב הורים אוהבים — נתונים לבתנו היקרה והחביבה
אילנה
ולבעלה **משה מובשוביץ**
לרגלי הכרתו בתואר ד"ר לרפואה ע"י האוניברסיטה העברית בירושלים. אשרכם — אשרנו והצלחתם — הצלחתנו. יהודית ויעקב יזיליט

ברכתי הלבבית לאחותי האהובה והיקרה
אילנה
ולגיסי היקר והחביב
משה מובשוביץ
לרגל סיומו את חק למודיו באוניברסיטה בירושלים, ולקבלו את התואר ד"ר לרפואה. יהי רצון שיצליח בעזרת השם להביא מרפא לחולי ישראל. רפאל זאב יזיליט

הקומדיות של אריסטופאנס
בשני כרכים
תרגם והוסיף מבואות והערות
יצחק זילברשלג
1134 עמודים בכריכה הדורה, \$6.50
בהוצאת "מסדה" ירושלים—תל-אביב
להשיג אצל "ספר ישראל",
156 השדרה החמישית, ג. י.
גורארי איזראלי טרייד קא.,
3 רחוב אללן, ג. י.

לפרחיה בן-שלום
הגנו משתתפים ביגונך הגדול על מות בעלך האהוב
אורי הי"ד
בנפלו על הגנת המולדת
יששכר גולדברג ומשפ'

Use the Pleasant Laxative
Ex-Lax is the laxative you enjoy taking. Tastes like delicious chocolate, and gives thorough relief gently and comfortably. Ex-Lax is America's biggest selling laxative — used for over 50 years.
Buy the Economy 98c size
Save as much as 54c
Also available in 43c and 19c sizes
When Nature "forgets" . . . remember
EX-LAX
THE CHOCOLATED LAXATIVE

בית הכנסת בית אל

222 שדרות אירווינגטון

סאוט אורנג' נ. ג.

הרב ד"ר תיאודור פרידמאן

היכל בית שלום

רוזלין ראוד על יד גורטרן סטייט פרקוויי

רוזלין הייטס, ל. א.

צבי ברוקשטיין, נשיא

אריה פ. היימס, רב

היכל בני ישראל

אירווינגטון, נ. ג'רסי

בנימין ה. אנגלאנדר, רב

המכון העברי של וייט פליינס

וייט פליינס, נ. י.

הרב משה גראויר

יוסף ליכטנמאל, נשיא

הרב דוד הולאנדר

המרכז היהודי של מאונט אידן, ברוקס

מבכר את מדינת ישראל

בית התלמוד תורה דמורד העיר מברך את

מדינת ישראל בעליה, פריחה ושגשוג

הרב אליעזר פילברמאן, מנהל

רוב ברכות ואיחולים

מאת יריד

ביהכנ"ס בני ישראל

111 אירווינג פלייס

וואודמיר, ל. א.

ד"ר ישראל טפליק, רב

הקהילה היהודית של ווירוגה

56 שדרות גרוב, ווירוגה נ. ג.

אלתר קריגל, רב

יצחק ניומאן, נשיא

קהילת "שערי צדק"

רחוב איסט בארקלי, היקסוויל, ל. א.

אליהו ד. סקייסט, רב

ב. פישמן, נשיא

ברכת מזל טוב לי"ט שנות עצמאות ישראל

הרב צבי בן רוב הלוי לוויין ורעייתו

ברכת כל טוב למדינת ישראל ביום חגה

תוסיף ללכת מחיל אל חיל

ק"ק בני ישראל דאלמונט

דרך אלמונט ושדרת בייליס, אלמונט, ל. א.

א. מ. סוקובין, רב

ט. פולאק, נשיא

מיטב הברכות למדינת ישראל,

בימי המבחן הגדולים

כנסת ישראל של סי גייט

סי גייט ושדרת נאוטילוס

לואיס שכטר, נשיא

עזרא גלמן, רב

ברכה לבבית למדינת ישראל!

THE BROTHERHOOD SYNAGOGUE

קהילת בית אחים

139 רחוב 13 מערבה, נ. י.

אירווינג מאגרפילד, נשיא

אירווינג י. בלוק, רב

בית הכנסת אגודת אחים

יונקרס, נ. י.

הרב ש. וואלדנברג

מיטב הברכות למדינת ישראל

לחיי אושר, שלום וכבוד

קהילת כנסת ישראל

11-06 רחוב נאמואקה

פאר ראקוויי, ל. א.

רפאל פלקוביק, רב

י. שניאורסון, נשיא

איחולים לכבדים

מאת

ק"ק בית ישראל

בקמפן, נ. ג'רסי

למדינת ישראל בשעתה הגדולה

הרב מיכאל וויין

ד"ר נפתלי הרץ גארצמאן, נשיא

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

Rabbi Yechiel Orenstein Lynbrook, L. I.	Rabbi Paul Teicher and the Farmingdale Jewish Center	Temple Zion, Long Beach, L. I. Rabbi Samuel Horowitz
Pelham Jewish Center Rabbi James Ronberg Pres. Dr. Ovadia Simha	Temple Beth Am Bayonne, N. J. Rabbi Morris M. Tosk	Rabbi & Mrs. S. Weinberger Passaic, N. J.
Rabbi Marshall Petegosky Hurleyville, N. Y.	Temple Beth El of Boro Park Rabbi Israel Schorr	Dr. Jos. I. Weiss, Rabbi Neponsit, L. I.
Progressive Synagogue Brooklyn, N. Y.	Temple Beth Israel Port Washington, L. I.	Rabbi Jacob Wendroff Queens Jewish Center Queens Village, N. Y.
Prospect Park Jewish Center Rabbi Abraham Kelman	Temple Beth Sholom Rabbi Elliot Spar	Rabbi David I. Bergstein Woodside Jewish Center L. I.
Queensboro Hill Jewish Center Rabbi Albert Thaler	Temple Bnai Israel Nutley, N. J. Rabbi Hyman Danzig	Rabbi Benj. B. Wykansky Staten Island, N. Y.
Radio City Synagogue Rabbi Jonah Weinberg	Temple Emanu-El of Far Rockaway Rabbi Irving Lowenheim	Yorktown Jewish Center Rabbi & Mrs. Stanley Urbas
Dr. Hyman J. Routtenberg, Rabbi Nanuet Hebrew Center	Temple Emanu-El of Lynbrook Rabbi Harold I. Saperstein	Young Israel of Bx. Gardens Rabbi Solomon I. Berl
Rabbi Herman W. Saville Bronx, N. Y.	Temple Emanu-El Yonkers, N. Y.	Young Israel of Brooklyn Rabbi Bernard Weinberger
Rabbi Edward Schoenfeld Actors Temple, N. Y. C.	Temple Emanuel of Boro Park Rabbi Baruch Silverstein	Young Israel of Forest Hills Rabbi Marvin Luban
Seaview Jewish Center, Bklyn Rabbi Norman J. Strizower	Temple Emanuel of Parkchester Rabbi Jos. Spevack	Young Israel of Jackson Hts. Rabbi Y. Pollak
Sephardic Cong. of Long Beach Rabbi Asher H. Abbitan	Temple Emanuel of Parkchester Rabbi Jos. Spevack	Young Israel of Kew Gardens Hills Rabbi Fabian Schonfeld
Sephardic Temple Torah Israel Cong. Rabbi Eli Greenwald	Temple Emanuel Reform Cong. of Queens Rabbi Arthur Soffer	Young Israel of Mosholu Pkway, Rabbi Z. Charlop
Rabbi Ephraim Shimoff Cong. Beth El of Astoria	Temple Israel Community Center Cliff Side Park, N. J.	Young Israel of New Hyde Park, Rabbi Meyer Bilitzky
Rabbi & Mrs. Paul R. Siegel Tarrytown, N. Y.	Temple Sholom Religious School Plainfield, N. J.	Young Israel of Ocean Pky Rabbi Herbert W. Bomzer
Cong. Ahavath Torah The Englewood Synagogue Isaac L. Swift, Rabbi	Temple Sinai of Massapequa Rabbi Solomon Herbst	Young Israel of Syracuse Rabbi Stanley Wexler
Talmud Torah Tifereth Israel of E. Flatbush Rabbi Jacob D. Lief		Young Israel of Woodmere, L. I. Rabbi Sidney Lebor

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

Cong. Sons of Israel Lakewood, N. J. Rabbi Paul Z. Levovitz	Greenburgh Hebrew Center Dobbs Ferry, N. Y. Rabbi Immanuel Lubliner	Lake Hiawatha Jewish Center Rabbi Abraham Zdanowitz
Cong. & Talmud Torah Ahavath Achim Rabbi Meyer Karlin, Brooklyn	Cong. Bros. of Israel Long Branch, N. J. Dr. Rafael Grossman	Rabbi & Mrs. Norman Lamm New York City
Cong. Tifereth Israel Glen Cove, L. I. Rabbi David L. Blumenfeld	Hackensack Hebrew Institute Rabbi Jacob Kleinman	Rabbi & Mrs. Hershel Levin Flushing, L. I.
Cong. Tifereth Israel of Mapleton Park Dr. Kurt Klappholz, Rabbi	Harris Com. Center & Synagogue, N. Y. Pres. Seymour Coven	Lincoln Square Synagogue New York Rabbi Steven Riskin
East Concourse Heb. Center Rabbi Henry Book	Hebrew Center of E. Bronx Rabbi G. Romanoff Pres. George Ritzer	Little Neck Jewish Center
Elmhurst Jewish Center Rabbi Nathan Bamberger	Hicksville Jewish Center L. I.	Little Synagogue, N. Y. Rabbi Jos. Gelberman
Dr. Salomon Faber, Rabbi Kew Gardens Anshe Sholom Jewish Center	Holliswood Jewish Center, L. I. Rabbi Pynchas Brener	Manhattan Beach Jewish Center Rabbi Dr. Jos. Singer
Rabbi Irwin Feldman Linden, N. J.	Jericho Jewish Center Rabbi Stanley Steinhart	Mapleton Park Heb. Institute Rabbi Irving R. Halberstam
Rabbi Seymour Fenichel Brooklyn, N. Y.	Jewish Center of Bay Shore Rabbi Israel Jacobs	Dr. Israel R. Margolies, Rabbi Beth Am, The Peoples Temple
First Hebrew Cong. of Peekskill Rabbi Chaim Rozwaski	Jewish Center of Bayside Hills, L. I. Rabbi M. Stadtmauer	Marine Park Jewish Center Rabbi Abraham R. Besdin
Flushing Jewish Center Rabbi Paul L. Hait	Jewish Center of Fort Greene Rabbi Harold J. Furst	Rabbi & Mrs. Ernst Mayerfeld Jackson Heights, L. I.
Forest Park Jewish Center, L. I. Rabbi Yitzchak A. Sladowsky	Jewish Center of Island Park Rabbi Alvin Boboroff	Rabbi & Mrs. Daniel H. Mehlman L. I.
Garden City Jewish Center Rabbi Ralph Kingsley	Jewish Center of Pelham Bay Pres. David Segal	Mosholu Jewish Center Rabbi Herschel Schacter
Garden Jewish Center of Flushing Pres. Irving Better	Jewish Center of Wakefield & Edenwald Dr. Benj. Helfgott, Rabbi	Nassau Community Temple West Hempstead, L. I.
Rabbi Israel Gerstein Passaic Park Jewish Community Center	Jewish Community Center of Paramus Rabbi Alvin Marcus	New Hyde Park Jewish Community Center Rabbi David Moseson
Glenwood Jewish Center Rabbi Solomon E. Drillman	Judea Center Synagogue Brooklyn, N. Y. Dr. Meir Feldman, Rabbi	New Milford Jewish Comm. Center Rabbi Harold D. Halpern
Rabbi & Mrs. Israel Goldblum Newark, N. J.	Kingsbridge Heights Jewish Center Rabbi Israel Miller	Northeast Jewish Center Yonkers Rabbi Joseph Wise
Dr. Emanuel Green Hofstra University Hempstead, L. I.	Rabbi & Mrs. Marcus Kramer Staten Island, N. Y.	Ocean Ave. Synagogue Rabbi Simon Winograd
		Ocean View Jewish Center Rabbi Irving Filler

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

<p>Young Israel of Hillcrest 169-07 Jewel Avenue Flushing, L. I. Rabbi Sholem B. Kowalsky Pres. Simon Laufer</p>	<p>Rabbi Jerome H. Blass Bergenfield-Dumont Jewish Center, N. J.</p>	<p>Cong. Beth Israel of Brooklyn Rabbi & Mrs. Jos. Levinson</p>
<p>Young Israel of Oceanside 150 Waukens Ave. Oceanside, L. I. Rabbi. Benj. Blech Pres. Irwin Peyser</p>	<p>Bnai Israel Jewish Center of East Flatbush, Bklyn Dr. Noah Rosenbloom, Rabbi</p>	<p>Cong. Beth Sholom Iselin, N. J. Rabbi Norman Kleinman</p>
<p>Young Israel of Sunnyside 41-12 90th Ave. Sunnyside, L. I. Rabbi Chaim J. Meskin</p>	<p>Bound Brook Jewish Center N. J. Rabbi David P. Prince</p>	<p>Cong. Beth Sholom Mineola, L. I. Rabbi Irving Rockoff</p>
<p>Young Israel of Windsor Park 67-45 215 St., Bayside, L. I. Rabbi Louis Bernstein Pres. Ephraim Dworetzky</p>	<p>Briarwood Jewish Center, L. I. Rabbi J. Melber</p>	<p>Cong. Bnai Israel Fairlawn, N. J. Rabbi Stanley Bramnick</p>
<p>Kingsway Academy Brooklyn, N. Y. J. Shelley Applebaum, Princ.</p>	<p>Rabbi & Mrs. A. Brillian</p>	<p>Cong. B'nai Israel Freeport, L. I.</p>
<p>Astoria Center of Israel Rabbi Alvin Kass</p>	<p>Clifton Jewish Center Clifton, N. J. Rabbi, Dr. Eugene Markovitz</p>	<p>Cong. B'nai Israel of Linden Heights Dr. Aaron Wertheim, Rabbi</p>
<p>Ave. O Jewish Center Rabbi Philip H. Singer</p>	<p>Community Synagogue Center of Manhattan Rabbi Abraham H. Hartstein</p>	<p>Cong. Bnai Jacob Hebrew School of Flatbush Rabbi Irving Weitzman</p>
<p>Ave. Z Jewish Center Dr. Jack Tauber, Rabbi</p>	<p>Concourse Center of Israel Rabbi Morris Berman</p>	<p>Cong. Brothers of Israel Mt. Vernon, N. Y. Rabbi Solomon Freilich</p>
<p>Beach Haven Jewish Center</p>	<p>Cong. Adas Israel Passaic, N. J. Dr. Leon Katz, Rabbi</p>	<p>Cong. Emunath Israel Rabbi Myer Leifer</p>
<p>Rabbi & Mrs. Rubin H. Bendelstein Bayonne, N. J.</p>	<p>Cong. Adath Israel Woodbridge, N. J. Rabbi Samuel Neuberger</p>	<p>Cong. Kneses Tifereth Israel Rabbi Joseph Speiser</p>
<p>Beth Am Temple Pearl River, N. Y.</p>	<p>Cong. Agudath Sholom of Flatbush Rabbi Solomon Kornfeld</p>	<p>Cong. Ohab Zedek Yonkers, N. Y.</p>
<p>Beth O'r Religious School Clark, N. J. Rabbi Theodore Stampfer</p>	<p>Cong. Ahavath Achim, B'klyn Dr. Nathan Goldberg, Rabbi</p>	<p>Cong. Ohav Sholaum New York City</p>
<p>Bethpage Jewish Com. Center Rabbi Kenneth Poplack</p>	<p>Cong. Ahavath Israel Kingston, N. Y.</p>	<p>Cong. Pri-Eitz Chaim, Bklyn Rabbi Seymour Turk</p>
<p>Beth Sholom Center, Amityville, L. I. Rabbi Leon Spielman</p>	<p>Cong. Ahavath Israel & Talmud Torah of E. Midwood Dr. Bernard L. Berzon, Rabbi</p>	<p>Cong. Rodeph Sholom Rabbi Louis I. Newman</p>
<p>Rabbi Morrison David Bial Summitt, N. J.</p>	<p>Cong. Ahavat Shalom Lakewood, N. J. Rabbi Raphael Miller</p>	<p>Cong. Shaare Hatikvah, N. Y. Dr. Abraham D. Krauss, Rabbi</p>
	<p>Cong. Bachurei-Chemed Long Beach, L. I. Pres. Chas. H. Bendheim</p>	<p>Cong. Shaare Zedek West N. Y., N. J. Pres. Nathaniel Levine</p>
	<p>Cong. Beth Hamedrosh Hogodol of E. Flatbush Rabbi Jacob Zackheim</p>	<p>Cong. Share Tefila of Kings H'way Rabbi Chas. Kahane</p>
		<p>Cong. Sons of Israel Jersey City, N. J. Rabbi & Mrs. Z. H. Shurin</p>

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

Temple Shalom
Plumtree Dr. & Brookside Crt.
Westbury, L. I.
Rabbi M. Aranov
Pres. B. Vanderwalde

Temple Shomrei Emunah
67 Park St.
Montclair, N. J.
Rabbi Dr. J. Schnitzer

Temple Sinai of B'klyn
Arlington Ave. & Bradford
Brooklyn, N. Y.
Rabbi Ralph Silverstein
Pres. A. Fredrick Meyerson

Temple Sinai
New Albany Rd.
Cinnaminson, N. J.
Rabbi Robert Layman
Pres. Alan Kessler

Temple Sinai
71-11 112th St.
Forest Hills, L. I.
Rabbi Dr. Theodore S. Ross
Pres. Philip Scharf

Temple Sinai
Middletown, N. Y.
Rabbi Pesach Krauss
Pres. Nathan Greenberg
Princ. George Rose

Temple Sinai
425 Roslyn Rd.
Roslyn Hts., L. I.
Rabbi Alvan R. Rubin
Rabbi Daniel Fogel
Pres. Maxwell H. Connan

Temple Sinai
Lakeside Drive
Stamford, Conn.
Rabbi Samuel M. Silver
Pres. Arthur I. Palley

**Temple Sinai
of Bergen County**
1 Eagle St., Tenafly, N. J.
Rabbi Irwin Blank
Pres. Milton Ratner

Temple Society of Concord
910 Madison St.
Syracuse, N. Y.
Rabbi Benjamin Friedman
Rabbi Theodore S. Levy

**Temple Torah
of Little Neck**
Little Neck, L. I.
Rabbi Irving Levitz
Pres. Louis Ewen

The Temple
Cleveland, Ohio
Rabbi Daniel Jeremy Silver

Throggs Neck Jewish Center
2918 Lafayette Ave., Bronx
Rabbi Edward Weiss
Pres. David Honigman

**Traditional Synagogue of
Rochdale Village**
165-27 Baisly Blvd.
Jamaica, N. Y.
Rabbi Howard S. Joseph
Pres. Morton Forgosh

Tremont Temple
2064 Grand Concourse
Bronx, N. Y.
Rabbi Abraham Krantz
Pres. Jos. L. Rickles

Union Reform Temple
475 N. Brookside Ave.
Freeport, L. I.
Rabbi Bernard Zlotowitz
Pres. Robert Feingold

Union Temple of Brooklyn
17 Eastern Pkway
Dr. A. Stanley Dreyfus, Rabbi
Pres. Morris Messing

**United Community Center
and Temple Beth El**
Bway & Locust Ave.
Cedarhurst, L. I.
Dr. Edward I. Sandrow,
Rabbi
Pres. Meyer Robinson

Utopia Jewish Center
64-41 Utopia Pkway
Flushing, L. I.
Rabbi Solomon Goldman
Pres. Mathew Kanas

Van Cortlandt Jewish Center
3880 Sedgwick Ave., Bronx
Dr. Jacob Sodden, Rabbi
Pres. Emory J. Worth

Village Temple
33 E. 12th St., New York
Rabbi Harvey Tattlebaum
Pres. Norman Gluck

Washington Heights Cong.
510 West 161st St., New York
Rabbi I. N. Weinberg
Julius Hirsch, Pres.

Westbury Hebrew Cong.
Old Westbury Rd.
Old Westbury, L. I.
Rabbi Melvin Kieffer
Pres. Stanley Cohen

Westchester Jewish Center
Rockland & Palmer Ave.
Mamaroneck, N. Y.
Rabbi Irving Koslowe
Pres. Abraham Guterman

Westchester Reform Temple
255 Mamaroneck Road
Scarsdale, N. Y.
Rabbi Jack Stern, Jr.
Ed. Dir. Bert S. Gerard

Whitestone Hebrew Center
12-45 Clintonville Ave.
Whitestone, L. I.
Rabbi Ezra Finkelstein
Pres. Irving Klein

Young Israel of Ave. U
Brooklyn, N. Y.
Rabbi Zev C. Minkovitz
Pres. Joseph Brickman

Young Israel of Boro Park
1349-50 St.
Brooklyn, N. Y.
Dr. Samuel K. Mirsky, Rabbi
Pres. Aaron Krumbein
Ex. Dir. Meyer Hochhauser

Young Israel of Concourse
1040 Grand Concourse
Bronx, N. Y.
Rabbi Max Hoch
Pres. Jerry Rothman

**Young Israel
of Forest Hills**
Yellowstone Blvd. & Burns St.
Forest Hills, L. I.

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

<p>Temple Emanu-El of Irondequoit 2956 St. Paul Blvd. Rochester, N. Y. Rabbi Allan Levine Pres. Jerome Fain</p>	<p>Temple Israel 600 New Scotland Ave. Albany, N. Y. Rabbi Herman Kieval Pres. Sanford B. Sheber</p>	<p>Temple Israel 2372 Morris Ave. Union, N. J. Rabbi G. Zelizer Pres. Alvin Eglow</p>
<p>Temple Emeth Bergen Co. Reform Temple 1666 Windsor Rd., Teaneck, NJ Rabbi Louis J. Sigel Pres. Boris Bierstein</p>	<p>Temple Israel 18 Exchange St. Binghamton, N. Y. Rabbi Jacob Hurwitz Pres. Max Henry</p>	<p>Temple Israel Center 280 Old Mamaroneck Road White Plains, N. Y. Rabbi Max Gelb Pres. Irving Schaffer</p>
<p>Temple Emanuel 111 Washington Ave. Westwood, N.J. Rabbi, Dr. Andre Ungar Pres. Harry S. Levy</p>	<p>Temple Israel 108 Old Mill Road Great Neck, L. I. Rabbi Mordecai Waxman</p>	<p>Temple Judea 5500 Granada Blvd. Coral Gables, Fla. Rabbi Morris A. Kipper Pres. Joseph Krefetz</p>
<p>Temple Emanu-El Willingboro, N. J. Rabbi Richard A. Levine in Pres. Harvey Srolowitz out Pres. Irving Deutscher</p>	<p>TEMPLE ISRAEL OF HOLLYWOOD Dr. Max Nussbaum, Rabbi Meyer Heller Rabbi</p>	<p>Massapequa Jewish Center Jerusalem at Central Ave. Massapequa, L. I. Rabbi Dr. Harold L. Krantzler Pres. Hyman Mencher</p>
<p>Temple Emeth Shalom 8501 Ventnor Ave. Margate City, N. J. Rabbi Seymour M. Rosen Pres. Abe Casel</p>	<p>Temple Israel of Lawrence 140 Central Avenue Lawrence, L. I. Rabbi Joel Y. Zion Pres. Millard Cohen</p>	<p>Temple North Country Reform Glen Cove, L. I. Rabbi A. M. Winters Pres. Erwin Schaeffer</p>
<p>Temple Gates of Heaven 852 Ashmore Ave. Schenectady, N. Y. Rabbi Dr. Michael M. Szenes Pres. Marvin Silverston</p>	<p>Temple Israel 456 Webster Avenue New Rochelle, N. Y. Rabbi Jacob K. Shankman Rabbi Peter Kasdan Pres. Harold Oshlag</p>	<p>Temple Sharey Tefilo 57 Prospect St. E. Orange, N.J. Rabbi Charles A. Annes Pres. Samuel Green</p>
<p>Temple Gates of Prayer 38-20 Parsons, Flushing, L. I. Rabbi Samuel Schaffer Pres. Morris Spar</p>	<p>Temple Israel of Northern Westchester Croton-on-Hudson, N. Y. M. A. Robinson, Rabbi Pres. Herbert Miller</p>	<p>Temple Sholom of Flatbush 9809 Ave. U Brooklyn, N. Y. Rabbi Murray Levine Pres. Marvin Epstein</p>
<p>Temple Gates of Zion 322 N. Corona Ave. Valley Stream, L. I. Rabbi Simon Resnikoff rPres. Sol Sprecher</p>	<p>Temple Israel of the Oranges & Maplewood 432 Scotland Road South Orange, N. J. Rabbi Herbert Weiner Pres. Murray Maslow</p>	<p>Temple Sholom 273-10 Union Turnpike Floral Park, L. I. Habbi Leonard W. Stern Pres. Abner Herman</p>
<p>Temple Hillel 1000 Rosedale Rd. Valley Stream, L. I. Rabbi Morris S. Friedman Pres. Bernard Silverman</p>	<p>Temple Israel 475 Grove St. Ridgewood, N.J. Rabbi Zachary I. Heller Pres. Ephraim Nelinson</p>	<p>Temple Sholom 385 Howland Ave. River Edge, N. J. Rabbi Jos. Rudavsky Pres. Nathan Lavenda</p>
<p>Temple Isaiah 75-24 Grand Central Pkwy Forest Hills, N. Y. Rabbi Jacob Polish Charles Farber, Pres.</p>		

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

<p>Temple Beth Jacob Gidney & Fullerton Aves. Newburgh, N. Y. Rabbi Norman Kahan Pres. Meyer J. Rider</p>	<p>Temple B'nai Abraham 321 North Wyoming Ave. South Orange, N.J. Rabbi Dr. Joachim Prinz Pres. Sam Gittlin</p>	<p>Temple Emanu-El 147 Tenafly, Englewood, N.J. Rabbi Arthur Hertzberg Pres. H. Liebergall</p>
<p>Temple Beth Jacob Redwood City, Calif. Rabbi Herbert D. Teitelbaum Pres. Isaac Goodman</p>	<p>Temple B'nai Or 330 South St. Morristown, N.J. Rabbi Z. David Levy Pres. Dr. S. Tannenbaum</p>	<p>Temple Emanuel of Great Neck 150 Hicks Lane Great Neck, L. I. Rabbi Avraham Soltes Pres. Austin Graham</p>
<p>Temple Beth Sholom Green Street Haddon Heights, N.J. Rabbi Albert L. Lewis Pres. Lewis Ostroff</p>	<p>Dr. & Mrs. M. Routtenberg Temple B'nai Sholom 100 Hempstead Ave. Rockville Center, L. I.</p>	<p>Temple Emanuel 243 Albany Ave. Kingston, N. Y. Rabbi Jonathan Eichhorn Pres. Charles S. Ronder</p>
<p>Temple Beth Shalom 9 Stanworth Rd. Kendall Park, N. J. Rabbi Paul R. Kushner Pres. Ben Glickman</p>	<p>Temple B'rith Kodesh Rochester, N. Y. Rabbi Philip Bernstein Rabbi Herbert Bronstein</p>	<p>Temple Emanu-El of West Essex 264 W. Northfield Rd. Livingston, N. J. Rabbi Kenneth Rivkin Pres. Sol Burack</p>
<p>Temple Beth Shalom Livingston Jewish Center 193 E. Mt. Pleasant Ave. Livingston, N. J. Rabbi Samuel L. Cohen Pres. Wm. Weinstein</p>	<p>Temple Concord 9 Riverside Drive Binghamton, N. Y. Rabbi Elihu Schagrin Pres. Dr. Raphael Silverman</p>	<p>Temple Emanu-el Keren Ami Council Religious School Long Beach, L. I. Rabbi Bernard Kligfeld Pres. Julian Jarwitz</p>
<p>Temple Beth Shalom Jewish Center of the Mahopacs Mahopac, N. Y.</p>	<p>Temple Emanu-El 2100 Highland Ave. Birmingham, Ala. Rabbi Dr. Milton L. Grafman Pres. Marvin R. Engel</p>	<p>Temple Emanuel 3315 Hillside Avenue New Hyde Park, L. I. Rabbi Dr. Andrew J. Robins Pres. Harold Rattner</p>
<p>Temple Beth Sholom 228 New Hempstead Rd. New City, N. Y. Rabbi Robert D. Schreiberman Pres. Philip Scherl</p>	<p>Temple Emanu-El of Canarsie 1880 Rockaway Pkway Brooklyn, N. Y. Rabbi Joseph Topel Pres. Bernard Gold</p>	<p>Temple Emanuel 181 Lafayette Ave. Passaic, N. J. Rabbi Jos. Herman Pres. Samuel Saffron</p>
<p>Temple Beth Tikvah Wayne Jewish Community Wayne, N.J. Rabbi Shai Sacknai Pres. Archie Barshenko</p>	<p>Temple Emanuel Cherry Hill, N. J. Rabbi Herbert M. Yarrish Pres. Irving Cohen</p>	<p>Temple Emanuel Bway & E. 33rd St. Paterson, N. J. Rabbi David H. Panitz Pres. Nathan Greenblatt</p>
<p>Temple Beth Torah 1200 Logan Road Wanamassa, N. J. Rabbi Jacob Friedman Kurt Gruenwald, Pres.</p>	<p>Temple Emanu-El of East Meadow 123 Merrick Ave. East Meadow, L. I. Rabbi Lewis Satlow Pres. Isidor Alperin</p>	<p>Temple Emanuel 130 Park St. Ridgefield Park, N.J. Rabbi Samuel Mendelowitz Pres. Max Lipper</p>
<p>Temple Beth Torah 243 Catiague Rd. Westbury, L. I. Rabbi Donald Frieman Pres. David Silverman</p>		

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

<p>Temple Beth Am Religious School Miami, Florida Rabbi Herbert M. Baumgard Pres. Alan B. Kessler</p>	<p>Temple Beth El of Laurelton Springfield Gardens, L. I. Rabbi & Mrs. Ronald Millstein</p>	<p>Temple Beth El 88 E. Main St. Port Jervis, N. Y. Rabbi Stanley Herman Pres. Walter Markovitz</p>
<p>Temple Beth Avodah Canman Ave. Westbury, L. I. Rabbi Robert S. Widom Pres. Robert A. Jacobs</p>	<p>Temple Beth El Lindell Blvd. & Walnut St. Long Beach, I. I. Rabbi Ephraim S. Kolatch Pres. Emanuel Storm</p>	<p>Temple Beth El 130 Grand tS. Poughkeepsie, N. Y. Rabbi Erwin Zimet Pres. Bernard Goldman</p>
<p>Temple Beth David Ner Israel 500 Startin Ave., Buffalo, N. Y. Rabbi Aaron Weinberg Pres. Aaron Vanglish</p>	<p>Temple Beth El of Manhattan Beach 111 West End Ave., Bklyn Rabbi Louis M. Lederman Pres. Irving Horowitz</p>	<p>Temple Beth El 139 Winston Rd. South Rochester, N. Y. Rabbi Abraham J. Karp Pres. Burton D. Tannenbaum</p>
<p>Temple Beth El Walnut Ave., Cranford, N. J. Rabbi Sidney D. Shanken Pres. Ned Shak</p>	<p>Temple Beth El 500 N. Jerome Ave. Margate, N. J. Rabbi Jerome Lipsitz Pres. Sol Friss</p>	<p>Temple Beth El Spring Valley, N. Y. Rabbi Louis Frishman Pres. Jerry Cohen</p>
<p>Temple Beth El 1374 North Ave. Elizabeth, N. J. Rabbi Irwin H. Fishbein Pres. Abraham Rothbard</p>	<p>Temple Beth El 1373 Bellmore Road North Bellmore, L. I. Rabbi Nathan Rosenbaum Pres. Victor Zager</p>	<p>Temple Beth El 1528 E. Genesee tS. Syracuse, N. Y. Rabbi Jacob H. Epstein Pres. Morris B. Swartz</p>
<p>Temple Beth El 3 Marion Ave. Glen Falls, N. Y. Rabbi Henry Weiner Pres. Saul Silverstein</p>	<p>Temple Beth El of North Bergen, N. J. Rabbi Sidney Nissenbaum Pres. Robert Goldfarb</p>	<p>Temple Beth El 2368 Eggert Rd. Tonawanda, N. Y. Rabbi Milton Feierstein Pres. Cyrus C. Trossman</p>
<p>Temple Beth El 5 Old Mill Road Great Neck, L. I. Rabbi Jacob P. Rudin Assoc. Rabbi J. K. Davidson Pres. Gilbert Tilles</p>	<p>Temple Beth El of Northern Valley Closter, N. J. Rabbi Dr. L. S. Kravitz Pres. Lyonel Berken</p>	<p>Temple Beth El 1713 — 5th Avenue Troy, N. Y. Rabbi Herman L. Horowitz Pres. Harold Beltzer</p>
<p>Temple Beth El 660 Park Avenue Huntintgon, L. I. Dr. Maurice H. Schatz, Rabbi Pres. Irving Klein</p>	<p>Temple Beth El of Northern Westchester Chappaqua, N. Y. Rabbi Murray Saltzman Pres. Seymour Gloger</p>	<p>Temple Beth El 1607 Genesee St., Utica, N. Y. Rabbi & Mrs. A. Eckstein</p>
<p>Temple Beth El 400 Tioga St. Ithaca, N. Y. Rabbi Henry E. Barneis Pres. Sam Gold</p>	<p>Temple Beth El 45 Oak St., Patchogue, L. I. Rabbi David Schudrich Pres. Robert Schlosser</p>	<p>Temple Beth Elohim Mid-Island Reform Temple 926 Round Swamp Road Old Bethpage, N. Y. Rabbi Louis Stein Pres. Hyman Klein</p>
<p>Temple Beth El 71 Bentley Ave., Jersey City Rabbi Samuel A. Berman Pres. Benj. Chodesh</p>	<p>Temple Beth El Plainfield, N. J. Rabbi Moshe Samber Outg. Pres. Hyman Kodesh In-Pres. Dr. P. Goldenthal</p>	<p>Temple Beth Emeth of Flatbush 83 Marlborough Rd. Bklyn Rabbi Samuel D. Soskin Pres. Noah Feldman</p>

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

<p>Plainview Jewish Center 95 Floral Drive Plainview, L. I. Rabbi Julius Goldberg Pres. Ira Perfman</p>	<p>Shelter Rock Jewish Center Shelter Rock Rd. Roslyn, L. I. Rabbi Myron M. Fenster Pres. Ernest L. Rothschild</p>	<p>The Suburban Temple 2900 Jerusalem Ave., Wantagh Rabbi Dr. R. A. Raab Pres. W. Sobelson</p>
<p>Princeton Jewish Center 435 Nassau St. Princeton, N. J. Rabbi Everett Gendler Pres. Murray Reich</p>	<p>Shore Park Jewish Center 2959 Ave. Y, Brooklyn, N. Y. Rabbi Mordecai N. Goldzweig Pres. Myron Silberman</p>	<p>Sunnyside, L. I. Jewish Center 45-46 43rd St. Rabbi Irwin A. Albert Pres. Josiah Donner Ch. of Bd. Jos. Nathanson</p>
<p>RELIGIOUS SCHOOL REFORM JEWISH CONGREGATION OF MERRICK, L. I. Rabbi Sanford E. Saperstein Pres. Dr. Robert Leipsic</p>	<p>Shore Parkway Jewish Center 2616 Cripsey Ave. Brooklyn, N. Y. Rabbi Harold Friedlander Pres. Harold Goshen</p>	<p>Temple Adath Yeshurun 601 S. Crouse Ave. Syracuse, N. Y. Rabbi Irwin I. Hyman Pres. Hon. Sidney L. Grossman</p>
<p>The Religious School Reform Temple of Fairlawn, N. J. 10-10 Plaza Road Rabbi Selig Salkowitz Pres. Julius Koppelman</p>	<p>Sinai Reform Temple Rabbi Joel C. Dobin Bay Shore, L. I. Outg. Pres. Dr. S. Schechtman Inc. Pres. Leonard Weinstein</p>	<p>Temple Ahavat Achim 121-19 Academy St. Belleville, N. J. Rabbi David Werb</p>
<p>Religious School Temple Beth El 400 Tioga St., Ithaca, N. Y. Rabbi Henry E. Barneis</p>	<p>Society for the Advancement of Judaism 15 West 86 St., N. Y. Rabbi Alan W. Miller Maxwell W. Passerman Chairman of the Board</p>	<p>Temple Ahavath Sholom of Flatbush Rabbi Joseph D. Herzog Rabbi Emeritus A. Alan Steinbach Pres. Eli N. Lesser</p>
<p>Remsen Heights Jewish Center 1115 E. 87th St., Brooklyn, N. Y. Rabbi Philip Blachorsky Elliot Solomon, Pres.</p>	<p>South Baldwin Jewish Center 2959 Grand Ave. Rabbi A. David Arzt Pres. William B. Kremens</p>	<p>Temple Anshe Chesed 824 West End Ave. NYC. Rabbi Joseph P. Sternstein Pres. Jack Ballinger</p>
<p>Riverdale Jewish Center 3700 Independence Ave. Riverdale, N. Y. Dr. Irving Greenberg, Rabbi</p>	<p>So. Huntington Jewish Center 2600 New York Ave. Huntington, L. I. Rabbi Morris M. Shapiro Pres. Mel Jacobson</p>	<p>Temple Avodah Oceanside, L. I. Rabbi Philmore Berger Pres. Henry Rohr</p>
<p>Riverdale Temple W. 246 St. & Independence Riverdale, N. Y. Rabbi Chas. E. Shulman Pres. Herbert Solomon</p>	<p>South Side Hebrew Cong. 7401 S. Chappel Ave. Chicago 49, Illinois</p>	<p>Temple Beth Am 1660 Sheridan Drive Buffalo, N. Y. Rabbi Daniel Kerman Pres. Mayer Rosenfeld</p>
<p>Rosedale Jewish Center 247-11 Frances Lewis Blvd. Rosedale, L. I. Rabbi Ervin Birnbaum Pres. Ernest Dannenberg</p>	<p>Rabbi Louis A. Steinhorn 2305 Matthews Ave. Bronx, N. Y. 10467</p>	<p>Temple Beth Ahm 60 Baltusrol Way Springfield, N. J. Rabbi Reuben R. Levine</p>
<p>Jacob H. Schiff Center 2510 Valentine Ave., Bx. Rabbi Samuel Penner Pres. Harry H. Darer</p>	<p>Suburban Park Jewish Center 400 Old Westbury Rd. East Meadow, L. I. Rabbi Joseph Langner Pres. Fred Shapiro</p>	<p>Temple Beth Am Madison at Crary Ave. Lakewood, N. J. Rabbi Stanley Yedwab Pres. David Fried</p>

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

<p>Jewish Community Center Union Ave., Harrison, N.J. Rabbi Aaron Singer Pres. Joseph Ratner</p>	<p>Maarev Temple Encino, Calif. Rabbi Dr. Kalman Friedman Pres. Theodore Glenn</p>	<p>Mt. Neboh Congregation 130 W. 79 St. New York Rabbi Philip Hiatt Pres. Henry B. Rothberg</p>
<p>Jewish Community Center of Spring Valley 250 North Main St. Rabbi Seymour Friedman Pres. David J. Meltzer</p>	<p>Madison Jewish Center 2989 Nostrand Ave., Bklyn Rabbi J. Lindenberg Pres. Harry Strom</p>	<p>Nassau Community Temple 240 Hempstead Ave. West Hempstead, L. I. Rabbi Sidney Ballon Pres. Louis Rubenstein</p>
<p>Jewish Community Center of Teaneck, N.J. 70 Sterling Place Rabbi Judah I. Washer Pres. Jules Edelman</p>	<p>Malverne Jewish Center 1 Norwood Avenue Malverne, L. I. Rabbi Samuel Chiel Pres. Mac Daniels</p>	<p>New City Jewish Center New City, N. Y. Rabbi Henry Sosland Out-Pres. S. Slater In-Pres. Enoch Ashenberg</p>
<p>Jewish Community Center of West Hempstead 711 Dogwood Avenue Rabbi Abraham M. Moseson Pres. Jacob Wachtel</p>	<p>Marathon Jewish Community Center Douglaston, L. I. Rabbi Henry Dicker Pres. Morton Karfield</p>	<p>North Country Reform Temple Crescent Beach Rd. Glen Cove, L. I. Rabbi Alton Meyers Winters Pres. Erwin Schaeffer</p>
<p>Jewish Community House of Laurelton-Springfield Rabbi Reuben Luckens Max Berger, Pres.</p>	<p>Rabbi Asher Marciano Bronx, N. Y.</p>	<p>North Shore Jewish Center Main St. East Setauket, L. I. Rabbi William Lebeau Pres. Coleman Markman</p>
<p>Kings Park Jewish Center Kings Park, L. I. Rabbi Norman Zdanowitz Out-Pres. Jack Patiky In-Pres. Edward Greenfield</p>	<p>Merrick Jewish Center 225 Fox Bldg., Merrick L. I. Rabbi Solomon N. Lipman Pres Wm. Biederman</p>	<p>North Shore Synagogue 83 Muttontown Rd. Syosset, L. I. Rabbi Daniel Fogel Pres. L. C. Frumin</p>
<p>Kissena Jewish Center 43-43 Bowne St., Flushing Rabbi Abraham Kupchik Pres. Joseph Jacobson</p>	<p>Metropolitan Synagogue 10 Park Ave. N. Y. C. Rabbi Judah Cahn Cantor Norman Atkins</p>	<p>Oakland Jewish Center 61-35 220 St., Bayside, L. I. Rabbi Irwin Isaacson Pres. Bernard Lager</p>
<p>Larchmont Temple 73 Larchmont Ave. Dr. Morris N. Kertzer, Rabbi Pres. Morton Goldstein</p>	<p>Midchester Jewish Center 236 Grandview Avenue Yonkers, N. Y. Rabbi Harry Bolensky Pres. A. Gluck</p>	<p>Oceanside Jewish Center 2860 Brower Ave. Oceanside, L. I. Rabbi Gilbert S. Rosenthal Pres. Sidney Z. Fuchs</p>
<p>Laurelton Jewish Center 228-02 137 Ave., Laurelton Rabbi Howard Singer Pres. Sidney Hindin</p>	<p>Midway Jewish Community Center 330 So. Oyster Bay Syosset, L. I. Rabbi B. A. Rubenstein Pres. Shepard Milians</p>	<p>Ocean Parkway Jewish Center 550 Ocean Parkway, Brooklyn Rabbi Howard Kahn Pres. Irving P. Rifkin</p>
<p>Lincoln Park Jewish Center 311 Central Park Ave., Yonkers Rabbi S. W. Sternstein Pres. Abraham Pinkin</p>	<p>Millinery Center Syn. 1025 Ave. of the Americas New York City Rabbi A. J. Burnstein Pres. Israel E. Stillman</p>	<p>Ozone Park Jewish Center 107-17 89 St., Ozone Pk. Rabbi Samuel Landa Pres. Milton Krever</p>
<p>Lindenhurst Hebrew Cong. Lindenhurst, L. I. Rabbi Joshua Sodden Pres. Mitchell Rothberg</p>	<p>Monroe Temple of Liberal Judaism Monroe, New York Rabbi Jerald Boborow Pres. Dr. Joseph Birnbaum</p>	

תחילה למדינת ישראל בעמדה בגבורה על הגנת המולדת ועצמאותה
SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

<p>Free Synagogue of Westchester Mt. Vernon, N. Y. Rabbi Max Hausen Pres. Rudolph Lidsky</p>	<p>Hillcrest Jewish Center 183-02 Union Turnpike Flushing, L. I. Dr. I. Mowshowitz, Rabbi Pres. Jacob Finck</p>	<p>Jewish Center of the Hamptons 44 Woods Lane East Hampton, L. I. Pres. Jack Karp Princ. Dr. Daniel Duberman</p>
<p>Fresh Meadows Jewish Center 58-45 193rd St. Flushing, L. I. Rabbi David W. Gordon Pres. Alvin Goldberg</p>	<p>Hollis Hill Jewish Center 210-10 Union Turnpike Oakland Gardens, L. I. Rabbi Max Forman Pres. Julius Berzin</p>	<p>Jewish Center of Hyde Park 779 E. 49 St. Brooklyn Rabbi Joseph M. Frankel Pres. Chas. Greenstein</p>
<p>Fur Center Synagogue 230 W. 29th St., N. Y. C. Rabbi Samuel Blech Pres. Robert Singer</p>	<p>Rabbi & Mrs. Abraham Horvitz Colonia, N. J.</p>	<p>Jewish Center of Kew Gardens Hills 71-25 Main Street Rabbi I. Usher Kirshblum Pres. David Twersky</p>
<p>Genesis Hebrew Center Tuckahoe, N. Y. Rabbi Ludwig Nadelmann Pres. Donald Fleishaker</p>	<p>Inwood Hebrew Cong. 111 Vermilyea Ave. New York City Rabbi Ascher Yager Pres. Ben Zion Cohen</p>	<p>Jewish Center of Mt. Vernon 230 S. Columbus Ave. Mount Vernon, N. Y. Rabbi Morton L. Gordon Pres. Samuel G. Feiweil</p>
<p>Gun Hill Jewish Center 3380 Reservoir Oval E. Bronx, N. Y. Rabbi Isaac K. Sachs Pres. Benj. Michael</p>	<p>Inwood Jewish Center 12 Ellwood St., N. Y. C. Rabbi Dr. M. E. Wohlgeleenter</p>	<p>Jewish Center of Ocean Harbor Royal & Weidner Ave. Oceanside, L. I. Rabbi Irving Greenberg Pres. Ira Janow</p>
<p>Har Sinai Temple 491 Bellevue Ave. Trenton, N. J. Rabbi Joshua O. Haberman Rabbi Richard J. Sobel</p>	<p>Israel Center Hillcrest Manor 167-11 73 Ave., Flushing Rabbi Benjamin I. Teller David Fels, Pres.</p>	<p>Jewish Center of Pompton Lakes 525 Wanaque Ave. Pompton Lakes, N. J. Rabbi Bernard Schecter Pres. Harry Robbins</p>
<p>Hebrew Institute of University Heights 1835 University Ave., Bronx Rabbi Maurice Lamm Pres. Frederick Katz</p>	<p>Israel Community Center 3255 Hempstead Turnpike Levittown, L. I. Rabbi Nathaniel Steinberg Pres. Elias Rotker</p>	<p>Jewish Center of Sussex Ct. 13 Wash. St., Newton, N. J. Rabbi Maurice I. Karshenbaum Pres. Dr. Howard Goen</p>
<p>Hebrew School Rochdale Village Jewish Cent. 140-03 N. Y. Blvd. Jamaica, L. I. Rabbi Joel Chasin Princ. Ruth Wechsler</p>	<p>Jewish Center of Atlantic Beach, L. I. Park St. & Nassau Ave. Rabbi Sol Roth Pres. Irving Friedman</p>	<p>Jewish Center of Torath Emeth 78-15 Parsons Blvd. Flushing, L. I. Rabbi H. Joel Laks Pres. Milton I. Cohen</p>
<p>Heb. School of Shomrei Torah Conservative Cong. of Hillside Hillside, N. J. Rabbi H. Beryl Lasker Principal Israel Tumin</p>	<p>Jewish Center of Bay Shore 34 North Clinton Ave. Bay Shore, N. Y. Rabbi Israel Jacobs Pres. Robert E. Snyder</p>	<p>Jewish Center of Williamsbridge 2910 Barnes Ave., Bronx Rabbi Akiba Predmesky Pres. Israel Rubin</p>
<p>Highland Park Temple & Center South Third Ave. Highland Park, N. J. Rabbi Yakov R. Hilsenrath Pres. Harry L. Kroll</p>	<p>Jewish Center of Bayside Oaks 50-35 Cloverdale Blvd. Bayside, L. I. Rabbi Joshua Hertzberg Pres. Sol Farber</p>	<p>Jewish Com. Center Fort Lee, N. J. 1449 Anderson Ave. Rabbi Solomon Rothstein Pres. Arthur R. Smith</p>

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

<p>Cong. Shaari Torah of Flatbush 305 E. 21 St., Brooklyn Rabbi Dr. Joseph Miller Pres. David S. Meyer</p>	<p>Cong. Tifereth Zvi 313 James St. Utica, N. Y. Rabbi Allan Press Pres. Jacob Sitrin</p>	<p>Rabbi & Mrs. Joseph T. Ehrenkranz 80 3rd St., Stamford, Conn.</p>
<p>Cong. Shearith Israel Columbus, Ga. Rabbi Joseph Renov Pres. Dr. Jack W. Hirsch</p>	<p>Cong. Tree of Life 502 No. Central Ave. Valley Stream, L. I. Rabbi Bertram Leff Pres. Hiram Rosov</p>	<p>Electchester Jewish Center 65-15 164th St. Flushing, L. I. Rabbi Aaron Pearl Pres. Jos. Weber</p>
<p>Cong. Sons of Abraham 18 Federal St. Albany, N. Y. Rabbi Samuel Blinder Pres. Herman Ungerman</p>	<p>Conservative Syn. Canarsie 104-08 Flatlands Ave. Brooklyn, N. Y. Rabbi Martin Levin Pres. Stanley Ehrlich</p>	<p>Elmora Hebrew Center 400 West End Ave. Elizabeth, N. J. Rabbi Theo B. Halberstadter Pres. Abraham Gruber</p>
<p>Cong. Sons of Israel Briarcliff Manor, N. Y. Rabbi Bernard Gelbart Pres. Samuel P. Puner</p>	<p>Conservative Synagogue of Fifth Avenue 11 East 11th St., N. Y. Rabbi, Dr. Paul Reich Pres. Harry Lutzer</p>	<p>Rabbi A. M. Feinerman Temple Emanuel Bayonne, N. J.</p>
<p>Cong. Sons of Israel Nyack, N. Y. Rabbi Richard K. Rocklin Pres. Robert Maidman Treas. Fred Wollison</p>	<p>Conservative Syn. of Riverdale 250th St. & Henry Hudson Pky. Rabbi Chaim Pearl Pres. Jos. Nurnberg</p>	<p>Fairlawn Jewish Center RELIGIOUS SCHOOL Fairlawn, N. J. Rabbi Simon Glustrom Princ. Henry Ascher Pres. Jos. Seibel</p>
<p>Cong. Sons of Israel Leonia, N. J. Rabbi Zelich Bloch Pres. Howard Barudin</p>	<p>Rabbi Israel Dresner Springfield Ave. Springfield, N. J.</p>	<p>Flatbush Jewish Center 500 Church Ave., Brooklyn Rabbi Abraham M. Heller Pres. Kirk Wimpheimer</p>
<p>Cong. Sons of Israel 105 Radford St. Yonkers, N. Y. Rabbi Nisson E. Shulman Pres. Daniel Klein</p>	<p>East End Temple 398 Second Ave., N. Y. C. Rabbi Rav A. Soloff Pres. Leonard H. Spring</p>	<p>Flatbush Park Jewish Center Rabbi David S. Halpern Pres. Sydney Haimm</p>
<p>Cong. Sons of Jacob 37 Clove Ave. Haverstraw, N. Y. Rabbi Moshe Kranzler Pres. Leo Goldband</p>	<p>East Meadow Jewish Center 1400 Prospect Avenue East Meadow, L. I. Rabbi Israel Nobel Pres. Matthew Shavel</p>	<p>Fleetwood Synagogue 11 E. Broad St. Mt. Vernon, N. Y. Rabbi Joseph Chait Pres. Fritz Rosenthal</p>
<p>Cong. Temple Israel Riverside Blvd. & Walnut St. Long Beach, L. I. Rabbi Solomon Goldfarb Rabbi Samson Helfgott</p>	<p>East Midwood Jewish Center 1625 Ocean Ave., Bklyn Rabbi Harry Halpern Pres. Joseph Reiss</p>	<p>Floral Park Jewish Center 26 N. Tyson Ave. Floral Park, L. I. Rabbi Edmund Neiss Pres. Seymour Rubenstein</p>
<p>Cong. Tifereth Israel 18 Landfield Ave. Monticello, N. Y. Rabbi Nathan Goodman Pres. G. Wechsler</p>	<p>East Nassau Hebrew Cong. 310 A. So. Oyster Bay Rd. Syosset, L. I. Rabbi Morris Appleman Pres. Martin Dennis</p>	<p>Forest Hills Jewish Center 106-06 Queens Blvd. Forest Hills, N. Y. Rabbi Ben Zion Bokser Pres. Robert Ross</p>
	<p>Edge-Vern Jewish Center 53-07 Rockaway Park Blvd. Arverne, L. I. Rabbi Fred Ackerman</p>	<p>Free Syn. of Flushing Flushing, L. I. Rabbi Chas. G. Agin Pres. Joseph Brownstein</p>

תהילה למדינת ישראל בעמדה כגבורה על הגנת המולדת ועצמאותה
SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

<p>Cong. B'nai Abraham of East Flatbush 407 E. 53rd St. Brooklyn, N. Y. Dr. Solomon B. Shapiro, Rabbi Pres. Lewis Lewin</p>	<p>Cong. Children of Israel 121 New St. Plainfield, N. J. Rabbi Asher J. Brachman Pres. Harry Salvin</p>	<p>Cong. Mishkan Israel 67-04 Austin St. Forest Hills, L. I. Rabbi Abraham Lederman</p>
<p>Cong. B'nai Israel Park Ave. Temple 2710 Park Ave. Bridgeport, Conn. Rabbi Charles J. Davidson Pres. Melvin B. Newman</p>	<p>Cong. Emanuel Denver, Colo. Rabbi Earl S. Stone Pres. Jack C. Levy</p>	<p>Cong. Mount Sinai 305 Schermerhorn St. Brooklyn, N. Y. Rabbi Isadore A. Aaron Pres. Paul E. Wang</p>
<p>Cong. B'nai Israel 100 East Jersey Street Elizabeth, N. J. Rabbi Gershon B. Chertoff Pres. Seymour Isaacman</p>	<p>Cong. Emanu-El 261 E. Lincoln Ave., Mt. Vernon Rabbi Aaron H. Blumenthal Pres. Weiss</p>	<p>Cong. Mount Sinai Anshe Emet 135 Bennet Ave., N. Y. C. Rabbi Joseph M. Singer Pres. Joseph Hahn</p>
<p>Cong. B'nai Israel 160 Millburn, Millburn, N. J. Rabbi Dr. M. Gruenewald</p>	<p>Cong. Etz Chaim Hewlett E. Rockaway Jewish Center Dr. Morris Goldberg, Rabbi Pres. Martin Kane</p>	<p>Cong. Ohav Sholom New Krumkill Rd. Albany, N. Y. Rabbi Naphtali J. Rubinger Pres. Richard Marowitz</p>
<p>Cong. B'nai Israel Toms River, N. J. Rabbi Stanley Gold Pres. Simon Schwartz</p>	<p>Cong. Ezrath Israel 36 Center St. Ellenville, N. Y. Rabbi Herman Eisner Pres. Julius Slutsky</p>	<p>Cong. Ohav Sholom 145 So. Merrick Ave. Merrick, L. I. Rabbi Jeremiah Wohlberg Pres. Herbert Kronish</p>
<p>Cong. B'nai Jeshurun 270 West 89 St. N. Y. Rabbi William Berkowitz Pres. Charles H. Silver Chairman of Board: Leo Singer</p>	<p>Cong. Habonim, Inc. 44 West 66 St., N. Y. C. Rabbi Hugo Hahn Rabbi Bernard Cohn</p>	<p>Conf. Ohave Sholem Woodridge, N. Y. Rabbi Irving H. Goodman Pres. Al Kaplan</p>
<p>Cong. B'nai Jeshurun 17 Waverly Pl., Newark, N. J. Rabbi Eli E. Pilchik Pres. Harold Grotta</p>	<p>Cong. Hope of Israel 841 Walton Ave., Bronx Rabbi Murray S. Penkower Hon. L. Fastenberg, Pres. Com. Abraham Greenbusch Chairman of Board</p>	<p>Cong. Oheb Shalom 170 Scotland Road, South Orange, N. J. Rabbi Dr. L. M. Levitsky</p>
<p>Cong. B'nai Jeshurun Nathan Barnert Mem. Temple 152 Derrom Ave. Paterson, N. J. Rabbi Martin Freedman Pres. George D. Rosenthal</p>	<p>CONGREGATION JESHURUN 1201 W. State St. Trenton, N. J. Rabbi Issachar Levin Pres. Abraham Graff</p>	<p>Cong. Rodeph Sholom Bridgeport, Conn. Rabbi Sanford H. Hahn David J. Leon, Cantor Harry Malin, Educ. Dir.</p>
<p>Cong. B'nai Sholom 213 Lenox Ave. West End, N. J. Rabbi Dr. Albert L. Raab Pres. Murray Weiss</p>	<p>Cong. Kehilath Jeshurun 125 E. 85th St. New York City Rabbi Jos. H. Lookstein Rabbi Haskel Lookstein Pres. Max J. Etra</p>	<p>Cong. Shaare Zedek 212 West 93 St., N. Y. C. Rabbi Arthur T. Buch Pres. Sol Atkins</p>
<p>Cong. Chevrah Thilim Tifereth Israel Irvington, N. J. Rabbi David Freedman Rabbi Benj. Finkelstein Pres. Harry Jarecki</p>	<p>Cong. Kesser Torah of Flatbush 2310 Cortleyou Road Brooklyn, N. Y. Rabbi Israel Ben David</p>	<p>Cong. Shaare Zion 2030 Ocean Parkway Brooklyn, N. Y. Dr. Abraham B. Hecht, Rabbi Pres. Isaac Tawil</p>

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

<p>Community Temple Beth Ohr 1010 Ocean Ave. Brooklyn, N. Y. Rabbi William Kloner Pres. Richard Fishbein</p>	<p>Cong. Beth El 109 East Ave., Norwalk, Conn. Rabbi Samuel Schwartz Pres. Kenneth Garfunkel</p>	<p>Cong. Beth Joseph Denver, Colorado Daniel Goldberger, Rabbi Joe H. Morris, Pres.</p>
<p>Cong. Ahavath Achim 1571 Stratfield Rd. Fairfield, Conn. Rabbi Dr. Victor Solomon Pres. Harold Berkowitz</p>	<p>Cong. Beth Israel 5602 11th Ave. Brooklyn, N. Y. Rabbi Hershel Stollman Pres. Daniel Krainman Exec. Sec. Ira Schorr</p>	<p>Cong. Beth Judah 6725 Ventnor, Ventnor, N.J. Rabbi Harry Jolt Pres. Chas. B. Tolin</p>
<p>Cong. Ahavath Israel & Talmud Torah of East Flatbush Dr. Bernard Berzon, Rabbi Pres. Jack Kamlet</p>	<p>Cong. Beth Israel Hempstead, L. I. Rabbi Emer. Harry E. Schwartz Rabbi Benj. Sincoff Pres. Aaron Knopf</p>	<p>Cong. Beth Ohr 300 Matawan Rd. Old Bridge, N.J. Rabbi Gerald Lerer Pres. Arthur Rudnet</p>
<p>Cong. Ahavath Sholom 75-02 113th St., Forest Hills Rabbi Irwin Sanders Pres. Henry Stier</p>	<p>Cong. Beth Israel West Side Jewish Center 347 W. 34th St. N. Y. C. Rabbi Solomon Kahane Pres. Morris Riefen</p>	<p>Cong. Beth Shalom Wilmington, Del. Rabbi Jacob Kraft</p>
<p>Cong. Anshei Israel 1801 E. 6th St. Tucson, Arizona Dr. Marcus Breger, Rabbi</p>	<p>Cong. Beth Israel of Richmond Hill 88-01 102nd St. Richmond Hill, L. I. Pres. Edward I. Potter</p>	<p>Cong. Beth Sholom 441 Deer Park Ave. Babylon, L. I. Rabbi Jerome Blum Pres. Ferdinand Maurer</p>
<p>Cong. Anshe Emeth & Community Center 414 Warren St. Hudson, N. Y. Rabbi Louis Blumenthal Pres. Morton A. Ginsberg</p>	<p>Cong. Beth Israel 2175 E. Parkway Schenectady, N. Y. Rabbi & Mrs. Joshua Epstein</p>	<p>Cong. Beth Sholom East End Syn. of Long Beach & Lido Long Beach, L. I. Dr. Amos W. Miller, Rabbi Pres. Benjamin Newman</p>
<p>Cong. Beth David 95-97 Grant Ave. Jersey City, N. J. Rabbi Aaron L. Cottesman</p>	<p>Cong. Beth Israel Temple Park Worcester, Mass. Rabbi Abraham Kazis Principal Zvi Plich Pres. Marven Sigel</p>	<p>Cong. Beth Sholom 390 B'way, Lawrence, L. I. Dr. G. Klaperman, Rabbi Nathan Farber, Pres.</p>
<p>Cong. Beth El Park Blvd. & Belleview Ave. Camden, N. J. Rabbi Harry B. Kellman Pres. David Markowitz</p>	<p>Cong. Beth Jacob 109 E. Maple St. Merchantville, N. J. Rabbi Lester Hering Pres. Harry Rosenberg</p>	<p>Cong. Beth Sholom Rutland & Rugby St. West Englewood, N. J. Rabbi Barry Schaeffer Pres. Herman Shulman</p>
<p>Cong. Beth El 99 Jerusalem Ave. Massapequa, L. I. Rabbi Israel Orenstein Pres. Dr. Harold Grossman</p>	<p>Cong. Beth Jacob Amunath Israel 506 Pacific Ave. Atlantic City, N. J. Rabbi Moshe Shuvalsky Pres. Irving B. Summers</p>	<p>Cong. Beth Torah 60 Smith Ave. Mt. Kisco, N. Y. Rabbi Alexander M. Goldstein Pres. Jos. H. Busman</p>
<p>Cong. Beth-El 85 Harrison St. New Haven, Conn. Rabbi Jordan S. Oiseyer Pres. Leon Rosoff</p>	<p>Cong. Beth Torah 270 Reynolds Terrace Orange, N. J. Rabbi Arnold A. Lasker Pres. Leopold B. Slatius</p>	<p>Cong. Beth Torah 270 Reynolds Terrace Orange, N. J. Rabbi Arnold A. Lasker Pres. Leopold B. Slatius</p>

SALUTE TO ISRAEL ON ITS INDEPENDENCE AND HEROIC SELF DEFENSE

<p>Adas Israel Hebrew Cong. 2850 Quebec St. N.W. Washington, D.C. Rabbi Stanley Rabinowitz Pres. Samuel Lebowitz</p>	<p>Bell Park Jewish Center Queens Village, N.Y. Rabbi Moshe Kwalbreen Pres. Th. Yavarkovsky</p>	<p>Carteret Jewish Com. Center 42 Noe Street Carteret, N.J. Rabbi Abraham Album Pres. Irving Levitz</p>
<p>Adath Israel Cong. 715 Bellevue Ave. Trenton, N. J. Rabbi S. Joshua Kohn Pres. Irving H. Lewis</p>	<p>Beth El Jewish Center of Flatbush 1981 Homecrest Ave. Rabbi Philip Listokin Pres. Bernard Epstein</p>	<p>Central Islip Jewish Community Center 26 Clift St. Central Islip, L. I. Rabbi Heshel Portnoy Pres. Fred Fishlow</p>
<p>Anshe Emeth Memorial Temple 222 Livingston Ave. New Brunswick, N. Y. Rabbi Jack D. Spiro Pres. Stanley Kaufeld</p>	<p>Beth Emeth Synagogue 111 Boston Post Rd. Larchmont, N. Y. Rabbi David Blumenthal Pres. Arnold Klar</p>	<p>Central Synagogue Lexington Ave., & 55th St. New York, N. Y. Dr. D. J. Seligson, Rabbi Jesse Secoles, Pres.</p>
<p>Anshe Sholom of New Rochelle 50 North Ave. New Rochelle, N. Y. Rabbi Philip Weinberger Pres. Daniel Schulman</p>	<p>Beth Israel Cong. 1025 E. Park Ave. Vineland, N.J. Rabbi Murray Kohn Pres. Bernard Brown</p>	<p>Central Synagogue of Nassau County Rockville Centre, L. I. Dr. George B. Lieberman, Rabbi Walter S. Warheit, Pres. Exec. Dir. S. N. Greenberg</p>
<p>Ave. N Jewish Comm. Center 321 Ave N, Brooklyn, N. Y. Rabbi Max Schrier Pres. Sidney Goetz</p>	<p>Beth Sholom People's Temple Bay Pkway & Benson Ave. Brooklyn, N. Y. Rabbi Emanuel Schenk Pres. Wm. Borger</p>	<p>Chelsea Hebrew Cong. 4001 Atlantic Ave. Atlantic City, N. J. Rabbi Moses B. Goldman Pres. Nathan D. Grodsky</p>
<p>Baldwin Jewish Center 885 E. Seaman Ave. Baldwin, L. I. Stanley M. Wagner, Rabbi Pre. Albert Goldberg</p>	<p>Beth Sholom Reform Temple Passaic, N.J. Rabbi Edwin N. Soslow Pres. Mervin Silverman</p>	<p>Commack Jewish Center 83 Shirley Ct. Commack, L. I. Rabbi Milton Goldberg Pres. Howard Eisen</p>
<p>Bay Ridge Jewish Center 8025 Fourth Ave. Brooklyn N. Y. Dr. David M. Feldman, Rabbi Pres. Samuel Pravda</p>	<p>Beth Shalom Synagogue 295 Soundview Ave. White Plains, N. Y. Rabbi Edward Neufeld Pres. Dr. Robert Berk</p>	<p>Community Reform Temple 275 Ellison Ave. Westbury, L. I. Rabbi Sheldon Gordon Princ. Raphael Cohen</p>
<p>Bayswater Jewish Center Cong. Darchay Noam Far Rockaway, N. Y. Rabbi A. H. Neulander Pres. M. Berl</p>	<p>B'nai Israel Cong. and Talmud Torah 4606 16th St. N.W. Washington, D.C. Rabbi Henry Segal</p>	<p>Community Synagogue 901 Pacific Ave. Atlantic City, N. J. Rabbi Aaron Krauss Pres. Jacob S. Maegin</p>
<p>Bellerose Jewish Center Floral Park, L. I. Rabbi Alvin M. Poplack Pres. Irving Kreinin</p>	<p>Brith Sholom Temple Springfield, Ill. Rabbi Meyer M. Abramowitz Pres. Ben Swislow</p>	<p>The Community Synagogue 150 Middle Neck Rd. Port Washington, L. I. Rabbi Martin S. Rozenberg Pres. Herbert Dannett</p>
<p>Bellmore Jewish Center Bellmore, L. I. Rabbi Bernard Presler Pres. Herbert Levitt Ed. Dir. Rabbi Eugene Glatzer</p>	<p>Brooklyn Jewish Center 667 Eastern Parkway, B'klyn Dr. I. H. Levinthal, Rabbi Dr. Benj. Kreitman, Rabbi</p>	

GREETINGS AND BEST WISHES TO THE
STATE OF ISRAEL
On The Nineteenth Year Of Its Rebirth

Z.O.A. BRIGHTON BEACH
DISTRICT No. 28

Milton Wieder, Presient
Moshe Speiser, Vice Pres.
Israel Hellerman, Sec'y-Treas.

HEMPSTEAD ZIONIST
DISTRICT

Solomon Stein, Active Pres.

STATEN ISLAND
ZIONIST DISTRICT No. 22

Sam Gelman, Pres.
Jacob Rubin, Sec'y.

ZIONIST DISTRICT No. 124

Max Axelrod, President
Morris Putter, Treas.

THEODOR HERZL SOCIETY
DISTRICT No. 81

Julius Scheuer, Pres.
Mrs. Luzia Fluss, Treas. V. Pres.

LONG BEACH ZIONIST
DISTRICT

Cantor Aaron Caplow, Pres.
Dr. Edward L. Steinberg, Treas.

BEER ZIONIST CIRCLE
DISTRICT No. 60

Philip Beer, President

FORT INDEPENDENCE
Z.O.A. DISTRICT No. 67

Irving Balsam, Pres.
Davi Fruhling, Treas.

ATLANTIC COUNTY
ZIONIST DISTRICT
ATLANTIC CITY, N. J.

Myer Zubkov, Pres.

ZIONIST DISTRICT
BINGHAMTON, N. Y.

Jacob B. Abramowitz, Pres.

PROSPECT PARK ZIONIST
DISTRICT No. 54
BROOKLYN, N. Y.

*most people call RIVERSIDE . . .
for the inspired service and
spiritual comfort RIVERSIDE
offers family and friends*

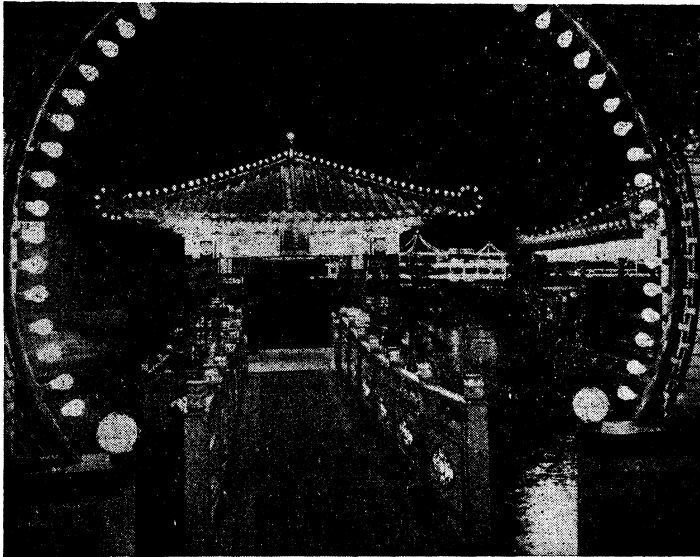
RIVERSIDE
RIVERSIDE
MEMORIAL CHAPEL

Funeral Directors
76th St., and Amsterdam Ave.,
New York — ENdicott 2-6600
Brooklyn * Bronx * Long Island
Mt. Vernon * Miami and
Miami Beach
Morton Rosenthal - Carl Grossberg

Directors
RIVERSIDE MONUMENTS

. . . more than fine granite. Each
memorial . . . be it a modest head-
stone or an impressive mausoleum
. . . is a mark of everlasting respect,
unconditionally guaranteed *forever*
by *RIVERSIDE'S* 50-year reputation
for quality. *Visit our showroom.*
Call or write for illustrated Booklet

כאשר כל אחד
מתחיל לדבר על מקומות
שהם אומרים לבקר בקיץ הזה,
אל תוציא הנה,
חכה לשעת הכושר שלך
ואמור בנחת

הונג קונג

מדוע לא? הונג קונג היא אחד המקומות הנהדרים בעולם. ועתה כל כך קל להגיע שמה — בלופטהאנזא. ואין דבר זה צריך להפתיעך. לופטהאנזא מאפשר לך ללכת בקלות יתירה לכל מקום. לאירופה. לאפריקה. לאסיה. לאוסטרליה. לופטהאנזא עובר דרך 60 ערים, יותר מארבעים ארצות על פני שש יבשות. ואשר לנוחיות, הנה שירות לופטהאנזא הוא כולו עשוי לכך. קורת־רוח מרובה. שעשועים נוחים. אווירה נוחה. כל אשר יתאווה לבך לרשותך הוא. האם תבכר מזון כשר, למשל? אינך צריך אלא לבקשהו בזמן הזמנת הכרטיס. אם כן סע לסירני. סע להונג קונג. סע לרומא. סע לכל מקום שאתה רוצה להגיע אליו. הדבר קל. בלופטהאנזא.

בשביל הזמנות צלצל לסוכן הנסיעות שלך. או צלצל ללופטהאנזא.

Lufthansa

Offices in principal cities of the U.S.A. and Canada

All Our Members Salute the Heroic

STATE OF ISRAEL

May it Continue To Go From Strength to Strength!

CENTRAL NEW YORK ZIONIST REGION

Our Greetings and Hearty Good Wishes
To The

STATE OF ISRAEL

On The Nineteenth Year Of Its Rebirth

ZIONIST DISTRICT OF SCHENECTADY, N. Y.

Dr. Albert B. Freedman, President

Greetings and Compliments
To The

STATE OF ISRAEL

On Its Nineteenth Anniversary

ZIONIST DISTRICT OF MONTICELLO, N. Y.

Dr. Russel Pantel, Pres.

Mischa Lishner, Treas.

Greetings and Best Wishes
To The

STATE OF ISRAEL

On Its Nineteenth Anniversary
And Its Heroic Stand

ZIONIST DISTRICT OF UTICA, N. Y.

Samuel J. Grossman, Pres.

Louis Wineburg, Treas.

Greetings and Good Wishes
To The

STATE OF ISRAEL

On Its Nineteenth Anniversary
ZIONIST DISTRICT NO. 36
BROOKLYN, N. Y.

Samuel Plotkin, Pres.

Sol Cohen, Vice-Pres.

Louis Olamof, Membership Chairman

Trustees: **A. Berkowitz**, **R. Binder**, **L. N. Hirschhorn**, **N. Eliot**, **E. Wiener**,
M. Weller.

Jack Concool, Treas.

Abe Hornestay, Sec'y.

BENSONHURST ZIONIST DISTRICT NO. 19

Extends Best Wishes To The

STATE OF ISRAEL

On Its Nineteenth Anniversary

Isidor Rosenblum, President

Nathan Hauptman, Chairman of the Board

Isadore Mirwis, Cultural Chairman

Our Officers and Members Extend Best Wishes
To The

STATE OF ISRAEL

Upon Its Nineteenth Anniversary

YORKVILLE ZIONIST DISTRICT NO. 6

Fred H. Diamond, President

Our Felicitations To The

STATE OF ISRAEL

On Its Nineteenth Anniversary

SEVENTH ZIONIST DISTRICT

Dr. Charles Kramer, President

BNAI ZION

50 WEST 57th STREET

NEW YORK, N. Y. 10019

The American Fraternal Zionist Organization

Extends its Best Wishes to the
BITZARON
for continued good work in
PROMOTING THE HEBREW LANGUAGE
on the American scene

HERMAN Z. QUITTMAN

National Secretary

EDWARD SHARF

National President

כבוד והצלחה

To The

STATE OF ISRAEL

On Its Nineteenth Anniversary

And To

ב צ ר י

THE SALT LAKE CITY ZIONIST DISTRICT

Simon Shapiro, Hon. Pres.

Dr. Louis C. Zucker, President

Ben M. Roe, Vice-Pres.

David Alder, Sec'y.

Abe B. Cline, Treas.

Greetings from the Officers and Members of the
LOUIS D. BRANDEIS ZIONIST DISTRICT No. 27

Isador Rubin, Pres.

Hyman Silberberg, Treas.

Greetings and best wishes to the
STATE OF ISRAEL and the BITZARON
BORO PARK ZIONIST ORG. DISTRICT No. 17
1223 — 45th St. Brooklyn, N. Y.

Rabbi B. Silverstein, Hon. President

Isidore W. Timoner, Pres.

J. Davidson, Vice-Pres.

Louis Stern, Treas.

Benj. Guttman, Corr. Sec.

Gustave Eisenstadt, Record. Sec. & J. N. F. Chairman

Ben Zion Pecker, Chairman Public Relations

Israel Hecht, Chairman Housing Comm.

CONGRATULATIONS AND BEST WISHES
TO THE
STATE OF ISRAEL
ON ITS
NINETEENTH YEAR OF INDEPENDENCE

תלך מחיל את חיל
ותהיה למגדלור לעמנו ולעולם כולו

**American Committee For
The Weizmann Institute Of Science**

Dewey Stone, Chairman of the Board

Abraham Feinberg, President

Harry Levine, Treasurer

Theodore R. Racoosin, Chairman, Executive Committee

Joseph Brainin, Executive Vice President

ZIONIST DISTRICT OF POUGHKEEPSIE, NEW YORK

Dr. Seymour Levin, President

Extend best wishes for continued progress and security
to the people and Government of Israel on its 19th Anniversary

---

Greetings and good wishes to the
STATE OF ISRAEL

SOUTH FALLSBURGH ZIONIST DISTRICT, N. Y.

Samuel Beytin, President

Our Felicitations to the
STATE OF ISRAEL
on its Nineteenth Anniversary
ZIONIST DISTRICT No. 39, BRONX
Rabbi Morris Berman, Pres. Dr. Henry Blum, Ch. of Exec. Comm.

Our Greetings and Hearty Good Wishes to the
STATE OF ISRAEL
BRONX ZIONIST DISTRICT No. 12
George H. Cohen, Pres. Dr. A. O. Schechter, Sec.

המגבית היהודית המאוחדת

מברכת את

מדינת ישראל

לרגל המפנה החדש והגדול בחייה

תרמו למגבית החרום לישראל

ותנו יד לשיקומה ולביצורה!

**Contribute to UJA's
EMERGENCY FUND FOR ISRAEL**

הרב הרב רמז א. פרידמאן

סגן יו"ר ומנהל כללי

הגליל הציוני דברוקלין

של ההסתדרות הציונית באמריקה

מברך את

מדינת ישראל

בימי תהילה ועוזרות

בכיבושים נוספים בשדה העלייה, ההתיישבות ופיתוח הארץ

מי יתן ויכונן השלום לעד!

הרב ברוך סילברשטיין, נשיא

דער „פארווערטס“ ...

איז די גרעסטע אידישע צייטונג אין דער וועלט . . . נייעס אגענטורען און קארעספאדענטען אינפארמירען אייך וועגען די לעצטע און וויכטיגסטע פאסירונגען אין מדינת ישראל, אמעריקע און אלע אנדערע לענדער פון דער וועלט . . . די באגאבסטע זשורנאליסטען, פעלימאנטיסטען, נאָוועלע און עדיטאָריעלע שרייבער שרייבן יעדען מאָג אין „פארווערטס“.

. . . צו זיין פולקאם אינפארמירט וועגען אידישען לעבען מוזט איר לייענען דעם „פארווערטס“ יעדען מאָג.

קויפט און לייענט דעם

„פארווערטס“

יעדען מאָג אין יאָר!

הגליל הציוני דמנהטן

של ההסתדרות הציונית באמריקה

מגיש את ברכותיו

למדינת ישראל

בימי גבורה וחרף נפש

ישנה חילה וירומם קרנה ותזכה

להיכונן לבנין עדי-עד!

אברהם סלומון, נשיא

ה ד ס ה

שולחת את ברכותיה למדינת ישראל
בימי הוד ותפארת גבורה
תלך מחיל אל חיל ותגשים תקוות הדורות.

גב' מורטימר ז'ייקובסון
נשיאה ארצית

ההסתדרות של פועלי ציון באמריקה

מברכת את מדינת ישראל
בימי אונה וגאונה

תוסיף לכצר את עם ישראל בארצו ואת רוח ישראל בתפוצות.

דניאל מאן, מזכיר

חיים פיין, נשיא

ההנהלה הראשית של אפע"ל (איגוד פועלים יהודים לאומיים)

שולחת את ברכתה, ברכת הכרים, לתושבי מדינת ישראל ולממשלה
במאבקה על שלום העם והארץ

ה"פארבאנר" — איגוד הפועלים היהודים הלאומיים

יעקב קצמן, מזכיר

יששכר באנמשעק, נשיא

השכונה הציונית, מספר 30—10, וואשינגטון הייטס, נ. י.

מ ג י ש ה פ נ א ש ל ב ר כ ה
ל מ ד י נ ת י ש ר א ל
לנצחון שלם וקייבוס בניה לתוכה

נתנאל פוגל, יו"ר

מ. שולמן, נשיא

השכונה הציונית

דפלאמבוש מספר 32

מברכת את

מדינת ישראל

בשעה הגדולה של בטחון קיומה

וביצורה בעתיד

Rubin Kaplan, Pres.
Morris Leibowitz, Sec'y
Ira Fenster, Ch. of Bd.

השכונה הציונית

מספר 14 של איסטון פארקוויי

ברוקלין, נ. י.

מברכת את

מדינת ישראל

בהגשמת חזון הדורות

ד"ר מילטון שיף, נשיא
יעקב הופמן, גזבר
צבי פרמלי, רבי ישראל ת. לווינטאל
רבי בנימין קרייטמן
נשיאי-כבוד

השכונה הציונית

של מנהטן בימש

ברוקלין, נ. י.

מברכת את

מדינת ישראל

בברכות שלום ובטחון, וביצור כלכלי,

תרבותי ומדיני

יצחק פינקל, נשיאי-כבוד
יהודה פינקל, נשיא

השכונה הציונית

מספר 15, ברוקלין, נ. י.

מברכת את
מדינת ישראל

בשנות אושר ושלום, בטחון והצלחה

אהרן שכנאי, נשיא
מרים רוזנבלום, מזכירה
שמואל קפלן, מזכיר

שפע ברכות
למדינת ישראל
תשמש נא מכורתנו מבצרי-עוז לעמנו
ולרוחנו לעולמי עד!
יהודה קושנר זכ"ב

מנחם כהן זכ"ב
מגישים את ברכתיהם
למדינת ישראל
לגאולה שלמה והגשמת שאיפותיה

ישיבת רבנו יצחק ארלחנו

Yeshiva University

מרכז התורה והמדע הגדול והאוניברסיטה היהודית הראשונה באמריקה

שולחת את ברכותיה העמוקות למדינת ישראל בימי נצחונותיה המזהירים על אויבי נפשה ומאחלת לה שנות רווחה ושלום, בנין ופיתוח, קיבוץ בניה לתוכה וגאולה שלמה. מי יתן ותבצר בחומר וברוח ותהיה לאור לעמנו ולעולם כולו מעתה ועד עולם.

* * *

בישיבה אוניברסיטה תשע עשרה בתי ספר ומחלקות; עשרה בתי ספר לתלמידי בתי ספר תיכון ומכללה ותשעה בתי ספר למסיימים בתורה ובמדע, ממחלקות לסמיכת רבנים עד בית ספר לרפואה. ישיבה אוניברסיטה משמשת בית-היוצר ליהדות אמריקה. אלף ממוסמכיה תופסים משרות בכל תפוצות אמריקה ואלפים ממסיימיה הם בין עסקניה החרוצים והנאמנים של יהדות ארצות הברית.

השכונה הציונית

דריצ'מונד היל

מאחלת את

מדינת ישראל

נצחון גמור ושלום אמת

בן פרידמן, מ"ם נשיא
עמנואל פמקו, מזכיר

השכונה הציונית

של פורסט הילס

שולחת את ברכותיה ואחוליה

למדינת ישראל

חוסף חילים ותשגה מאד
בשנת נצחונותיה המזהירים

אברהם ישראל, נשיא
י. י. פוקס, גזבר

הגליל הציוני של ברונקס

מברך את

מדינת ישראל

בחוסן ישועות וגאולה שלמה

זאב וואלף שווארק, נשיא

השכונה הציונית

מאמאפאן - דורצ'סטר - רוקסברי
מאסס.

מברכת את
מדינת ישראל
בגאולה שלמה ובכיזור העם והמולדת

השכונה הציונית

של מזרים נחמיאס
דושאמייקא, נ. י.

שולחת שפע ברכות ואיחולים
למדינת ישראל
בשעה הגדולה בחייה

ברכות שלום ושיגשוג למדינת ישראל

השכונה הציונית מספר 2, ניו-יורק, נ.י.

אברהם שפירא, נשיא
בוריס שטיינשליפר, נשיא-כבוד

השכונה הציונית

של דיטרויט, מישיגן

מצרפת את ברכותיה

למדינת ישראל

בימי הישגיה הגדולים

יהיו הימים הבאים ימי שלום, אושר ובנין.

כרמי מ. פלומוביץ, נשיא

זה עתה יצא לאור ונמצא למכירה הספר

עברית שוטפת *Fluent Hebrew*

מאת ד"ר פלמיאל בירנבוים

הספר נועד ללימוד הלשון העברית לדוברי אנגלית. יש בו משום גישה חדשה ורב-עניינית, והוא פותח לפני הלומד את כל האוצר הבלום של הלשון העברית. בכרך אחד, המחזיק חמישה מדורות, ניתנו עשרים-ושבעה פרקי שיחה, חמישים-ושלושה פרקי קריאה, שלושים-ושלושה פרקי סגנון, והרבה פרקי אימון בערכי מלים. הספר ערוך בשיטה חדשה המכוונת לצורכי הלומדים בני הגילים השונים. העברית הנוהגת במדינת ישראל, שנמזגו בה כל שלבי התפתחותה של הלשון העברית שקדמו לה, ניתנה כאן לפני הלומד כרומננו בצורה קלה ומושכת.

הספר עברית שוטפת מכוון למורים ומחנכים, תלמידי אולפנים ומתלמדים ולקהל הרחב, שוחר ידיעת לשוננו העברית. הספר מסביר ומבאר את חוקי לשוננו בתמצית דברים ובאופן מדעי, ואגב אימוני לשון הוא גותן תמונה בהירה מחיי עמנו התרבותיים למן הימים הקדומים עד לחיי ישראל של זמננו.

הספר מחזיק למעלה מ-500 עמוד בדפוס נאה ובכריכה הדורה. המחיר \$4.50

להשיג בכל חנויות הספרים ואצלנו:

Hebrew Publishing Company

79 Delancey Street

New York, N. Y. 10002

Tel.: WA 5-3700

שותרי האוניברסיטה העברית באמריקה

מגישים זר-תהילה למדינת ישראל בימי המבחן הגדולים האלה ומברכים אותה בתוספת כח, עלייה, בנין ויצירה מתמידים

בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן (משלי כ"ד, ג')

תן יד לגידולה ופיתוחה של האוניברסיטה העברית בירושלים עלייד

AMERICAN FRIENDS OF THE HEBREW UNIVERSITY

11 East 69th Street

YUkon 8-8400

New York, N. Y. 10021

הגליל הציוני רלונג-איילאנד

שולח את ברנותיו הנאמנות

למדינת ישראל

לחיי יצירה, התישבות, עלייה ובנין

אליעזר פגל, מנהל

חיים ברנין, נשיא

הקרן הקיימת לישראל באמריקה

צרוך
את

שמך

בחי

נצה

היום...

בישראל

עלידי גאולת אדמת ישראל משממות
הדורות; עלידי הכשרת הקרקע
להתישבות יהודית, הקרן יוצרת את
התנאים להמשך קיומו של העם הי-
ודי ולהבטחת עתידו.

אף לך חלק בחיי נצה. בידך לקיים
את שמך לעולמי עד; אפשר לך
להקים מפעל במדינת ישראל שיג-
ציח את שמך, עתה, בחיך, עלידי
עזובן בצוואתך או העברת דמי הבי-
טוח.

הרמן ל. ווייסמן, נשיא
ד"ר מ. אראן, מזכיר
מאיר פסיק, יו"ר

THE FOUNDATION FOR THE
JEWISH NATIONAL FUND
42 E. 69th St., New York 21, N. Y.
T:rafalgar 9-9300

THE FOUNDATION FOR THE
JEWISH NATIONAL FUND
42 E. 69th St., New York 21, N. Y.

Dear Sirs:

I am interested in obtaining more information on how I can establish a personal link with the land of Israel. Please mail additional data to:

NAME _____

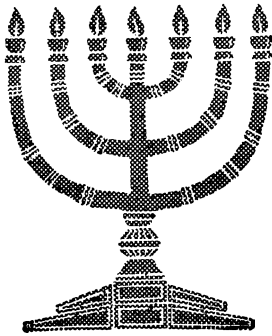
ADDRESS _____

TELEPHONE _____

CITY _____

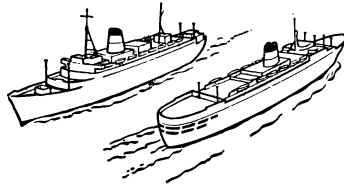
ZONE _____

STATE _____

הצצה את היום במסע למופת לישראל

שאל את פי ידידיך שהפליגו אתנו. ברשותנו האניות הגדולות ביותר, השירות המהיר והתכוף ביותר לחיפה בכל שבועים מניוירוק (בוסטון) דרך פורטוגליה, איטליה, סיציליה, יוון וקפריסין. מטבח כללי, או כשר (אולס-אוכל פרטי), בית-כנסת לתפילה, רב, משגיח. חיסכון עד עשרים אחוז בהפלגות של „האוו־פארטיס“. וכן גם שאל את פי סוכני-הנסיעות בדבר תזרים כוללים, מסעות מיוחדים, מחירים לנסיעות-טיול ולקבוצות.

OLYMPIA
QUEEN ANNA MARIA
**GREEK
LINE**

32 Pearl Street, New York, N.Y. 10004 • WH 3-9140

ידיעות ביטחון: אולימפיה/מלכה אננה מאריה, רשומות בליבריה/יוון
ממלאות תקני ביטחון לאניות חדשות שהותקנו בשנת 1948.

GREETINGS TO THE STATE OF ISRAEL

A night in the Cafe Sahbra is a uniquely exciting experience. Israel's finest talent creates for you a truly Israeli Atmosphere in the tradition of King David and Queen Esther.

The Only Israeli Cafe in America

CAFE SAHBRA

Strictly Kosher • Permanent Mashgiach • Closed Fridays

HOTEL WESTOVER

253 W. 72nd St., Bet. Broadway & West End Ave., New York
TR 3-1276 EN 2-9600